

ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН ЯАМ

THE WORLD BANK
IBRD • IDA

ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТИЙН БАРОМЕТРИЙН СУДАЛГАА 2022

ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН
СУРГАЛТ, ҮНЭЛГЭЭ, СУДАЛГААНЫ ИНСТИТУТ

**ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТИЙН
БАРОМЕТРИЙН СУДАЛГАА**

УЛААНБААТАР ХОТ
2022 ОН

Хянасан: Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам

С.Дамбий	Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга
Б.Алтантулга	Хөдөлмөр эрхлэлт, ажлын байрыг дэмжих хэлтсийн дарга

Судалгааг гүйцэтгэсэн: Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сургалт, үнэлгээ, судалгааны институт, Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогын судалгааны сектор

Судалгааг гүйцэтгэсэн багийн гишүүд:

Б. Батбаатар	ХНХСҮСИ-ийн захирал
Н. Жаргалсайхан	ХЭБСС-ын эрхлэгч
Г. Мягмардулам	ХЭБСС-ын эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан
С. Хүрэл-Эрдэнэ	ХЭБСС-ын эрдэм шинжилгээний ажилтан
М. Ган-эрдэнэ	ХЭБСС-ын эрдэм шинжилгээний ажилтан
У. Даваасүрэн	ХЭБСС-ын эрдэм шинжилгээний ажилтан

Хаяг: Монгол улс, Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, Нарны зам,
55-р байр 2 давхар 3 тоот Утас: 77111331, 77121286
Вэб хуудас: www.institute.gov.mn

АГУУЛГА

ӨМНӨХ ҮГ.....	4
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ.....	5
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ.....	6
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ.....	7
ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	8
СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ.....	12
БҮЛЭГ 1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ.....	15
1.1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн төлөв.....	16
1.2. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн.....	21
1.3. Ажлын байрны захиалга, ажил зуучлал.....	22
1.4. Монгол улсад хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад иргэд.....	27
БҮЛЭГ 2. СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ҮР ДҮН.....	30
2.1. Ажил олгогчид, ажиллагчдын мэдээлэл.....	31
2.1.1. Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж байгууллага.....	31
2.1.2. Ажиллагчдын бүтэц.....	34
2.2. Хөдөлмөрийн зах зээлийн ажиллах хүчний эрэлт.....	50
2.2.1. Оны эхний хагас дахь ажиллах хүчний эрэлт /2023.01-2023.06/.....	51
2.2.2. Оны сүүлийн хагас дахь ажиллах хүчний эрэлт /2023.07-2023.12/.....	52
2.2.3. 2023 оны ажиллах хүчний нийт эрэлт.....	53
2.3. Ажиллах хүчний цомхотгол.....	66
2.4. Ажиллах хүчний хомсдол.....	67
2.5. Өмнөх судалгааны үр дүнгийн харьцуулалт.....	70
ДҮГНЭЛТ.....	78
САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ.....	79
СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ.....	80
1. Судалгааны танилцуулга.....	81
2. Судалгааны түүвэр, хамрах хүрээ.....	82
3. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалт.....	84
ХАВСРАЛТ.....	85

ӨМНӨХ ҮГ

Монгол улсын хөдөлмөрийн зах зээлийн чиг хандлага, богино хугацааны ажиллах хүчний эрэлтийн төлөв байдлын талаарх мэдээллийг тодорхойлох зорилгын хүрээнд жил бүр тогтмол хийгдсээр 12 дахь жилдээ гүйцэтгэн үр дүнг танилцуулж байна.

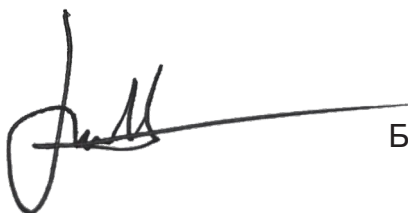
Энэ удаагийн судалгаа нь Дэлхийн банкны хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж буй “Онцгой байдлын үеийн дэмжлэг болон хөдөлмөр эрхлэлтийн төсөл”-ийн техникийн болон санхүүгийн дэмжлэгтэйгээр ур чадварын эрэлтийн нэмэлт модулиар өргөтгөн судалснаар агуулгын хувьд ихээхэн онцлогтой юм.

Уг судалгааг бид олон улсын арга аргачлалын дагуу арга зүйг боловсруулан хөдөлмөрийн зах зээлийн ирэх нэг жилийн хугацаан дахь ажиллах хүчний эрэлт хэрэгцээг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, бүс нутгаар, ажил мэргэжил бүрээр гаргахын зэрэгцээ өнгөрсөн жилийн ажил мэргэжлийн хомсдолыг мөн дээрх үзүүлэлтүүдээр судлан гаргадаг.

Судалгааны үр дүн салбарын бодлогод төдийгүй эрдэмтэн судлаачид энэ чиглэлийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллага, судлаачид, ажилтан, олон нийтэд ач холбогдол бүхий мэдээлэл болдог билээ.

Та бүхэн судалгааны дэлгэрэнгүй үр дүнтэй танилцан, өөрсдийн үйл ажиллагаандаа ашиглахын зэрэгцээ судалгааны арга, аргачлал, бусад холбоотой асуудлаар санал хүсэлтээ бидэнд илгээж, хамтран ажиллахыг хүсье.

ЗАХИРАЛ

Б. БАТБААТАР

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Ажиллах хүчний зарим статистик үзүүлэлт, бүсээр, /мян.хүн/.....	18
Хүснэгт 2. Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар.....	19
Хүснэгт 3. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар.....	20
Хүснэгт 4. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн, боловсролын түвшин, бүсээр, 2022 он.....	21
Хүснэгт 5. Ажлын байрны захиалга, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, 2018-2022 он.....	23
Хүснэгт 6. Ажилд зуучлагдсан иргэд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, /мян.хүн/, 2018-2022 он.....	25
Хүснэгт 7. Хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчид, улсаар /хувь/.....	29
Хүснэгт 8. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, үйл ажиллагааны хэлбэрээр.....	32
Хүснэгт 9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн өөрчлөлт, /мян. хүн/.....	34
Хүснэгт 10. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар.....	35
Хүснэгт 11. Байнгын ажиллагчид, насны бүлгээр /мян.хүн/.....	37
Хүснэгт 12. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /хувь/.....	38
Хүснэгт 13. Байнгын ажиллагчид, салбар, ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр, /хувь/.....	39
Хүснэгт 14. Шинэ ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар,.....	41
Хүснэгт 15. Шинэ ажиллагчдын эзлэх хувь, ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр.....	42
Хүснэгт 16. Шинэ ажиллагчдын эзлэх хувь, ажил мэргэжлээр.....	43
Хүснэгт 17. Шинэ ажилтан авахад гарсан хүндрэл, ажил мэргэжил бүрээр.....	44
Хүснэгт 18. Халагдсан ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар.....	46
Хүснэгт 19. Шинэ болон халагдсан ажиллагчид, ажил мэргэжлээр.....	48
Хүснэгт 20. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, салбар, хугацаагаар.....	56
Хүснэгт 21. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны хэлбэр, салбараар.....	60
Хүснэгт 22. Ажиллах хүчний эрэлт, салбараар, ажлын байрны төрлөөр.....	61
Хүснэгт 23. Ажиллах хүчний эрэлт, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлэг, /хувь/.....	65
Хүснэгт 24. Эрэлттэй ажил мэргэжил, /хувь/.....	65
Хүснэгт 25. Ажиллах хүчний хомсдол, бүсээр, хүйсээр.....	68
Хүснэгт 26. Ажиллах хүчний хомсдол, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар.....	68
Хүснэгт 27. Ажиллах хүчний хомсдол, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /хувь/.....	69
Хүснэгт 28. Хомсдолтой ажил мэргэжил, дүнд эзлэх хувь.....	70
Хүснэгт 29. Эрэлттэй ажил мэргэжил, оноор.....	74
Хүснэгт 30. Хомсдолтой ажил мэргэжил, оноор.....	76
Хүснэгт 31. Түүврийн хэмжээ, ажиллах хүчний хэрэгцээтэй ААНБ-ын эзлэх хувь, салбараар.....	82
Хүснэгт 32. Түүврийн хэмжээ, салбараар, ажиллагчдын тооны бүлгээр /мян/.....	83

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Монгол Улсын 15, түүнээс дээш насны хүн ам, мянган хүнээр, 2010-2022 он.....	16
Зураг 2. Ажиллах хүч, /мян.хүн/ 2010-2022 он.....	17
Зураг 3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн зарим статистик үзүүлэлт, 2010-2022 он.....	17
Зураг 4. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн, насны бүлэг, хувиар.....	22
Зураг 5. Ажлын байрны захиалга, бүсээр, /мян.хүн/, 2015-2022 он.....	22
Зураг 6. Ажлын байрны захиалга, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /мян.хүн/.....	24
Зураг 7. Ажилд зуучлагдсан иргэд, ажил мэргэжлийн үндсэн ангиллаар, /мян.хүн/.....	26
Зураг 8. Гадаад ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар /мян.хүн/.....	28
Зураг 9. Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж байгууллагын тоо, аймгаар....	31
Зураг 10. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын хувь, үйл ажиллагааны хэлбэр, байршлаар.....	33
Зураг 11. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын хувь, өмчийн хэлбэр, байршлаар...	33
Зураг 12. Ажиллагчдын эзлэх хувь, ажлын байрны хэлбэр, хүйсээр.....	36
Зураг 13. Байнгын ажиллагчдын боловсролын түвшин, /хувь/.....	37
Зураг 14. Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын хувь, байршлаар.....	47
Зураг 15. Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын хувь, ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр.....	48
Зураг 16. 2023 онд ААНБ-ууд шинээр ажилтан авах эсэх, бүсээр, /хувь/.....	51
Зураг 17. 2023 оны эхний 6 сарын ажиллах хүчний эрэлт, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, /хувь/.....	52
Зураг 18. 2023 оны сүүлийн 6 сарын ажиллах хүчний эрэлт, ЭЗҮА-ны салбарын ангилал, /хувь/.....	53
Зураг 19. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, салбарын ангилал, /хувь/.....	54
Зураг 20. Ажиллагчдын тоо болон ажиллах хүчний эрэлт, салбарын ангиллаар, /мян.хүн/.....	55
Зураг 21. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, бүсээр, /хувь/.....	57
Зураг 22. Ажиллах хүчний эрэлт, ААНБ-ын өмчийн хэлбэр, ажлын байрны хэлбэрээр.....	59
Зураг 23. Ажиллах хүчний эрэлт, ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр, /хувь/.....	59
Зураг 24. Ажиллах хүчний эрэлтийн эзлэх хувь, ажлын байрны төрөл, өмчийн хэлбэрээр.....	63
Зураг 25. Сул ажлын байр бий болсон шалтгаан, /хувь/.....	64
Зураг 26. Шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан олдоогүйгээс ажилтан авч чадаагүй байдал, бүсээр, /хувь/.....	67
Зураг 27. Ажиллах хүчний эрэлт, /мян.хүн/ 2014-2023 он.....	71
Зураг 28. Ажиллах хүчний эрэлт, тэргүүлэх салбараар, /мян.хүн/.....	72
Зураг 29. Ажиллах хүчний эрэлт, бүс нутгаар, /мян.хүн/.....	73
Зураг 30. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны хэлбэрээр, /хувь/.....	73
Зураг 31. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны төрлөөр, /хувь/.....	74
Зураг 32. Ажиллах хүчний хомсдол, /мян. хүн/ 2013-2022 он.....	76

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ХНХСҮСИ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сургалт, үнэлгээ, судалгааны институт
ХХҮЕГ	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар
ААНБ	Аж ахуйн нэгж, байгууллага
БРС	Бизнес регистрийн сан
ХАА	Хөдөө аж ахуй
ISIC	Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбар
ҮАМАТ	Үндэсний ажил мэргэжлийн ангилал ба тодорхойлолт
ISCO	Мэргэжлийн ангиллын олон улсын стандарт
ХЗЗ	Хөдөлмөрийн зах зээл
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
CAPI	Computer-assisted personal interview
CATI	Computer Assisted telephone interview
PAPI	Pen-and-Paper Personal Interview
CAWI	Computer Assisted Web Interview

ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа

Зах зээлд зориулж үйлдвэрлэсэн бараа, үйлчилгээ юм. Өөрөөр хэлбэл, үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд худалдах, солилцох эсвэл өөрийн хэрэглээндээ зориулан өрхөд үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг хамруулна. Харин өөрийн хэрэглээндээ зориулсан үйлчилгээ болон бусдын хэрэгцээнд зориулсан сайн дурын үйлчилгээг хамруулахгүй.

Хөдөлмөрийн насны хүн ам

15 ба түүнээс дээш насны хүн амыг хэлнэ. Хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна (заалт 15, 65, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүч

Тухайн хугацаанд зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд хүч хөдөлмөрөө нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүн юм (заалт 11, 16, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам

Сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр настан, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ажил хайх итгэл алдарсан зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллах хүчинд хамаарахгүй хөдөлмөрийн насны хүн амыг ойлгоно. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амаас боломжит ажиллах хүчин (тодорхойлолт 2.16.3)-ийг тодорхойлно. Мөн ажиллах хүч болон боломжит ажиллах хүч хоёрын нийлбэрээр өргөтгөсөн ажиллах хүч илэрхийлэгдэнэ (заалт 16,55, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт

Хөдөлмөрийн нийлүүлэлт болон эрэлтийн зөрүү буюу хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ хангагдахгүй байхыг ойлгоно (заалт 40, 42 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

Хөдөлмөр эрхлэлт

Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм. Хөдөлмөр эрхлэлт гэсэн ажлын хэлбэр нь ажиллах хүчний статистикийн хамрах хүрээг тогтооно (заалт 7b, 11, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүчний эрэлт

Ажил олгогчид хэрэгцээтэй хөдөлмөрийн үйлчилгээний хэмжээг хэлнэ.

Аж ахуйн нэгж

Улсын бүртгэлд бүртгэгдэж, аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа компани, нөхөрлөл, хоршоо, төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар, тэдгээртэй адилтгах орлогын албан татвар төлөх үүрэг бүхий хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн эрхгүй этгээд болон үндсэн үйл ажиллагаа нь ашгийн бус боловч бараа борлуулах, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлж орлого олсон дотоод, гадаадын хуулийн этгээдий хэлнэ.

Ажлын байр

Ажлын байр гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан хийж гүйцэтгэх ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Тэгэхээр энэ үзүүлэлт нь зөвхөн ажиллагчид буюу хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээний ойлголт юм. Бусад ажлын хэлбэрийн хувьд ажлын үйл ажиллагаа гэж үзнэ (заалт 12.b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллагч

Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, хөдөлмөр эрхлэлтийн аль нэг статуст хамрагдаж буй иргэнийг хэлнэ. Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд сүүлийн долоо хоногт нэгээс дээш цагаар оролцсон бол ажиллагч гэж үзнэ.

Ажлын байран дээрх дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших

Тодорхой мэргэшил, мэргэжлийн үнэмлэх олгодог эсэхээс үл хамааран уламжлалт арга хэлбэрээр, албан болон албан бус хэлбэрээр ажлын 8 байран дээрээ туршлага, ур чадвараа дээшлүүлэхийг ойлгоно (заалт 33e, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажил олгогч

Ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор тогтмол хугацаанд нэг буюу түүнээс дээш хүнийг “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулдаг хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийг ойлгоно. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагч гэдэгт ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

Ажил хайгч

Ажил хайгч гэж ажилгүй хүн эсвэл ажиллагч боловч ажлын нөхцөлөө сайжруулах, нэмэлт орлого олох зорилгоор Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн хүн юм.

Байнгын ажлын байр

Ажил олгогчийн заасан ажлын байранд, тогтоосон горимын дагуу түүнээс олгосон хөдөлмөрийн багаж хэрэгслээр, ажил олгогч, эсхүл түүний төлөөлөгчийн удирдлагын дор баталсан норм, үнэлгээ, сүлжээгээр цалин хөлс авч, ажлын өдөр, ээлжийн давтамжтайгаар гүйцэтгэх ажил үүргийг;

Байнгын ажилтан

Байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь хөдөлмөрийн тухай болон төрийн албаны тухай хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг иргэнийг;

Түр ажлын байр

Хөдөлмөрийн харилцаа нь хөдөлмөрийн болон иргэний хуулиар зохицуулагддаг тодорхой ажил, үйлчилгээг хөдөлмөрийн ба хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх гэрээг үйл ажиллагааны онцлогоос хамааран зургаан сар хүртэлх хугацаагаар байгуулж, тодорхой нэг ажил үүргийг гүйцэтгэснээр дуусгавар болдог, байнгын давтамжгүй, тохиолдлын шинж чанартай ажил үүрэг, албан тушаалыг;

Түр ажилтан

Хөдөлмөрийн харилцаа нь хөдөлмөрийн болон иргэний хуулиар зохицуулагддаг тодорхой ажил, үйлчилгээг хөдөлмөрийн ба хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх гэрээг үйл ажиллагааны онцлогоос хамааран зургаан сар хүртэлх хугацаагаар байгуулж, цалин хөлс, орлого олдог, эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамаарах, татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг өөрөө бие даан хариуцаж төлдөг иргэнийг;

Улирлын ажлын байр

Улирлын чанартай байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон бусад холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг ажил, үүрэг, албан тушаалыг;

Улирлын ажилтан

Улирлын чанартай байнгын ажлын байранд ажиллах албан ёсны гэрээтэй бөгөөд ажил олгогч нь татвар болон нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хариуцан төлдөг, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон бусад холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулагддаг иргэнийг;

Шинэ ажлын байр

Шинэ ажлын байр гэж үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бий болгох болон өргөтгөх замаар эдийн засгийн нэгж дэх албан ба албан бус салбарт шинээр бий болсон ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Харин ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн, тухайлбал ажиллагч тэтгэвэрт гарсны дараа орных нь хүнийг авах, эхийн чөлөөтэй байгаа хүний ажлын байран дээр хүн авч ажиллуулах, орон тоо шилжих, нэгтгэн зохион байгуулах зэрэг тохиолдлыг шинэ ажлын байранд тооцохгүй.

Бүртгэлтэй ажилгүй хүн

Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлээгүй, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн ажилгүй хүн юм.

Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн ойлголт

Төр чиг үүргээ хэрэгжүүлэх болон нийгмийн хэрэгцээг хангах зорилгоор төр өөрийн өмчөөр дангаараа байгуулсан хуулийн этгээдийг;

Гадаад улсын хөрөнгө оруулалттай

Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу байгуулагдсан, өөрийн хөрөнгө нь 100 мянган америк доллар буюу түүнтэй тэнцэх төгрөгөөс дээш, түүний 25-аас доошгүй хувь нь гадаадын хөрөнгө оруулагчийн хувь хөрөнгөөс бүрдсэн аж ахуйн нэгжийг;

Мэргэжилтэй ажилтан

Тодорхой ажил эрхлэх, мэдлэг ба зохих ур чадварыг зориулалтын сургалтаар олж авсан, эсвэл эрх бүхий байгууллагаас баталгаажуулсан мэргэжилтэй хүнийг;

Өөрийн хүсэлтээр халагдсан

Хууль болон хөдөлмөрийн гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол ажилтан хөдөлмөрийн гэрээ цуцлах тухай өргөдлөө ажил олгогчид өгсөн өдрөөс хойш 30 хоног өнгөрмөгц ажлын байраа орхих эрхтэй, энэ тохиолдолд хөдөлмөрийн гэрээ цуцлагдсанд тооцно.

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгаа нь Монгол Улсын хөдөлмөрийн зах зээлийн богино хугацааны ажиллах хүчний эрэлтийг тодорхойлон боловсрол сургалт болон бусад салбар мөн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого боловсруулагч, шийдвэр гаргагч, эрдэмтэн судлаачдыг шаардлагатай мэдээлэл, судалгааны хэрэглэгдэхүүнээр хангах, ажиллах хүчний эрэлтийн дунд хугацааны болон хэтийн тооцоололд ашиглагдахуйц өгөгдөл байдаг нь ач холбогдолтой юм.

Энэ удаагийн хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгаагаар Улаанбаатар хотын 9 дүүрэг, 21 аймгийн аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хамруулж, үр дүнг түүврийн эх олонлогт тархаан тооцож, 2023 оны ажиллах хүчний эрэлтийг тодорхойлохоос гадна ажиллагчдын ур чадварын эрэлт, зөрүүтэй байдлын талаар мэдээлэл хүргэж буй нь онцлогтой боллоо.

Судалгааны түүврийн 67.6 хувийг Улаанбаатар хот, үлдсэн хувийг 21 аймгаас оролцууллаа.

Ажиллах хүчний нийт эрэлт

Ажил олгогчид ойрын ирээдүйг эергээр харж, үйл ажиллагаагаа урьдын адил хэвийн үргэлжлүүлэх хүлээлт өндөртэй байна.

Улсын хэмжээнд 2023 онд 84.6 мянган ажлын байр бий болох ба өмнөх оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад 6.6 мянган ажлын байр буюу 8.4 хувиар өсөж, хөдөлмөрийн зах зээлийн олон жилийн ерөнхий чиг хандлага хадгалагдах төлөв ажиглагдлаа.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаарх ажиллах хүчний эрэлт

Ажиллах хүчний эрэлт хамгийн их байх салбар нь өмнөх жилүүдийн адил бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар хэдий ч бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт 7.9 хувиар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар 7.0 хувиар буурах төлөвтэй байна. Харин барилгын салбарт 13.3 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болох нь нийт эрэлтийн 15.7 хувийг эзэлж, өмнөх жилийн судалгааны үр дүнгээс 15.9 хувиар өсөх үзүүлэлттэй байна.

Энэ оны хүлээгдэж буй ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 29.3 хувь нь орон нутагт бий болж, үүний 62.1 хувь нь шинэ ажлын байр байгаа нь орон нутгийн хөдөлмөрийн зах зээл мөн хэмжээгээр тэлэх боломж буйг харуулж байгаа юм.

Орон нутгийн ажиллах хүчний эрэлтэд дараах эдийн засгийн салбарууд гол нөлөөг үзүүлж байна. Тухайлбал, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт орон нутгийн ажиллах хүчний эрэлтийн 18.0 хувь, уул уурхайн салбарт

16.6 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 15.5 хувь нь бий болох төлөвтэй байна.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн

Хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний салбарын дотоод болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их, үүнээс үүдэлтэй хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдал их байдаг хэвээр байгаа нь энэ удаагийн ажиллах хүчний хөдөлгөөний мэдээллээс харагдаж байна.

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд шинээр ажилтан авсан аж ахуйн нэгжүүдийн тоо 4.1 пунктээр өсч, ажилд орсон иргэдийн хувь өмнөх оны судалгааны дүнгээс 73.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Аж ахуйн нэгж байгууллагын 28.8 хувь нь шинэ болон сул ажлын байрандаа ажилтан авч ажиллуулсан бөгөөд эдгээрийн 10.7 хувь нь боловсролын салбарын, 7.4 хувь нь барилга, 5.0 хувь нь хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын аж ахуйн нэгжүүд бол 31.4 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажил олгогчид эзэлж буй бол 71.4 хувь нь Улаанбаатар хотод бол 10.3 хувь нь Хангайн бүс, тус бүр 7.7 хувь нь Төвийн бүс, Хангайн бүсэд хамаарах аж ахуйн нэгжүүд байна.

Сүүлийн 12 сард 125.4 мянган иргэн шинээр ажилд орсон бөгөөд 55.0 хувийг сул орон тоог нөхсөн ажиллах хүчин бүрдүүлж, 51.8 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байжээ.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар ангиллаар 14.9 хувь нь боловсролын салбарт, 8.4 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 8.1 хувь нь барилгын салбарт хамаарч байгаа нь сүүлийн 12 сард шинээр ажилд орсон нийт ажиллагчдын 31.4 хувь болж байна. Харин 22.2 хувь буюу хамгийн өндөр хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт харьяалагдаж байгаа бөгөөд үүний 51.2 хувь нь сул ажлын байр байжээ.

Ажил олгогчид сүүлийн 12 сарын хугацаанд давхардсан тоогоор 125.4 мянган иргэнийг ажлын байраар хангаж, хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бий болгосон хэдий ч мөн хугацаанд 128.0 мянган ажиллагчид ямар нэг шалтгаанаар ажлаас гарсан байна. Ажлаас гарсан ажиллагчдын 20.2 хувь нь хөдөлмөрийн гэрээ дуусах, халагдах, цомхотголд орох гэх мэт ажил олгогчийн санаачлагаар хөдөлмөр эрхлэлт нь дуусгавар болсон байна. Харин 79.8 хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаа орхисон нь өнгөрсөн жилийн үр дүнгээс 32.0 пунктээр өссөн үзүүлэлт болж байна. Энэ удаагийн судалгааны хувьд өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдлын тоо эрс нэмэгдсэн нь анхаарал татаж байна.

Ажил олгогчдоос шинэ ажиллагч авахад хүндрэлтэй байсан эсэхийг тодруулахад ажил мэргэжил бүрийн хувьд өөр өөр байгаа хэдий ч нийт ажилтан авсан тохиолдлын 44.1 хувь хүндрэлтэй буюу маш хүндрэлтэй гэж үзсэн бөгөөд үүний 37.4 хувь нь ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй гэсэн шалтгааныг хүндрэлтэй байгаа гол үзүүлэлтээр нэрлэсэн байна. Тэгвэл 33.1 хувийг ажилд горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин шаарддаг гэжээ. Харин ажил горилогчийн ур чадвараас шалтгаалсан хүндрэл 12.2 хувийг эзэлж байна. Ажил горилогчийн ур чадварын асуудлаас үүдэлтэй хүндрэл байдаг гэж үзсэн ажил олгогчдын бөгөөд 66.9 хувь нь ажил горилогч тухай ажлыг гүйцэтгэхэд шаардлагатай ур чадвар дутмаг байдаг гэсэн бол 23.5 хувь нь нийгмийн харилцааны эсвэл зан төлөвийн ур чадваруудын дутагдалтай байдал нь хүндрэлтэй гэж үзжээ.

Ажиллах хүчний хомсдол

Хөдөлмөрийн зэх зээлд 2022 онд аж ахуйн нэгж байгууллагын 15.9 хувь нь шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан олдоогүйн улмаас төлөвлөсөн ажилтнаа авч чадаагүй буюу ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн гэсэн нь өмнөх оноос 3.2 пунктээр буурсан үзүүлэлт болжээ. Эдгээр ажил олгогчдын хүрээнд 42.7 мянган ажиллах хүчний хомсдол үүсэж, энэ нь өмнөх оны мөн дүнгээс 15.7 хувиар өссөн үзүүлэлт болж байна.

Ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн нийт ААНБ-уудын 31.3 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа бөгөөд ажиллах хүчний хомсдолын 22.5 хувийг тухайн салбарын хомсдол эзэлж байна. Үүнээс гадна барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын ажил олгогчид ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн аж ахуйн нэгжүүдийн 18.7 хувийг эзэлж, эдгээр салбарын ажиллах хүчний хомсдол нийт хомсдолын 27.5 хувийг бүрдүүлж байна. Үүнээс үзэхэд өнгөрсөн жил зөвхөн дээрх 3 салбаруудын хүрээнд ажиллах хүчний хомсдолоос үүдэлтэй 21.4 мянган ажлын байр байжээ.

Улаанбаатар хотын ажил олгогчдын 16.9 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн ба эдгээр ААНБ-уудад 33.6 мянган ажлын байр байсан нь нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 78.8 хувийг эзэлж байна.

Ковид, цар тахлын нөлөө бүрэн арилж, улс орны нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдал сайжирч, дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл эргэн сэргэж буй нь энэ удаагийн ажиллах хүчний эрэлтийн мэдээллээс харагдаж байна. Өөрөөр хэлбэл энэ жилийн ажиллах хүчний эрэлт сүүлийн 10 жилийн хугацаан дахь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

БҮЛЭГ 1

**БҮЛЭГ 1. ХӨДӨЛМӨРИЙН
ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ӨНӨӨГИЙН
БАЙДАЛ**

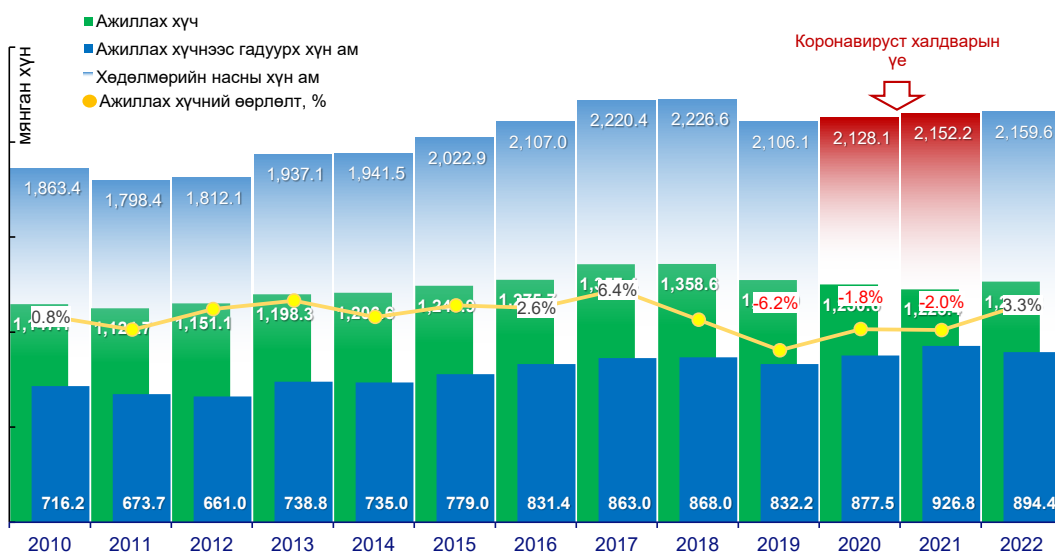
1.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ТӨЛӨВ

Энэ хэсэгт Монгол Улсын хөдөлмөрийн зах зээлийн ерөнхий төлөв байдлыг 2022 оны эцсийн байдлаар товч танилцуулъя.

Ажиллах хүч

Ажиллах хүчний судалгааны 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 15 ба түүнээс дээш насны хүн 2159.6 мянга, үүнээс 1222.8 мянга буюу 58.6 хувь нь ажиллах хүч, 894.4 мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амд ажиллах хүчний эзлэх хувь 2021 оноос 0.8 пунктээр, өмнөх оны мөн үеэс 3.3 хувиар өсжээ.

Зураг 1. Монгол Улсын 15, түүнээс дээш насны хүн ам, мянган хүнээр, 2010-2022 он

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Ажиллах хүчний хэмжээ 2019 онд 6.2 хувиар, түүнээс хойш дараалан 2 жилд буурсан бол энэ жил өссөн үзүүлэлттэй байгаа нь эерэг үзүүлэлт болж байна.

Ажиллах хүчний 84.7 мянга нь ажилгүй хүн, 8.8 мянга нь цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид ажээ. Ажилгүй хүн өмнөх оны мөн үеэс 15.0 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

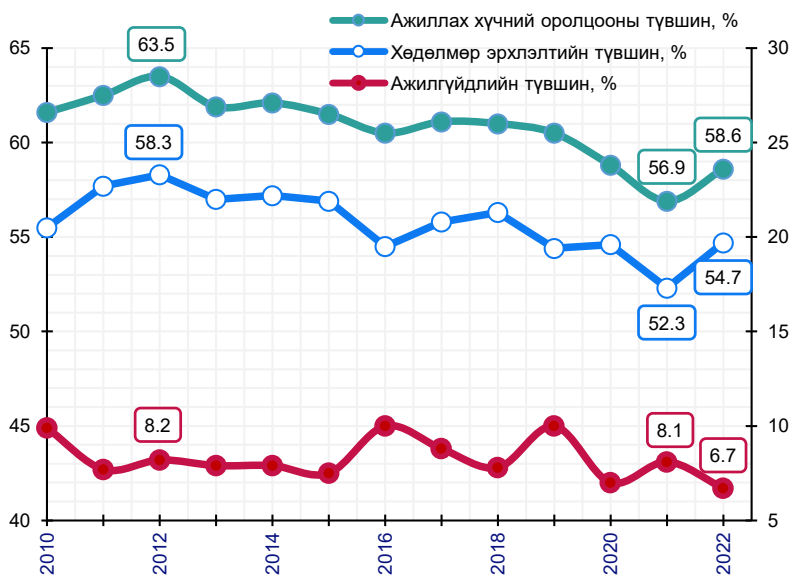
Зураг 2. Ажиллах хүч, /мян.хүн/ 2010-2022

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь 15 ба түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх ажиллах хүчний хувь, хэмжээг харуулдаг. Сүүлийн 10 жилийн хугацаанд тус үзүүлэлт 2012 онд хамгийн өндөр буюу 63.5 хувь байсан бол 2022 оны байдлаар 58.6 хувь байгаа нь өмнөх оны мөн үеэс 1.7 пунктээр өссөн үзүүлэлт юм.

Зураг 3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн зарим статистик үзүүлэлт, 2010-2022 он

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин нь хөдөлмөрийн насны хүн амд эзлэх ажиллагчийн хувь, хэмжээг илэрхийлдэг бөгөөд сүүлийн 10 жилийн хувьд тус үзүүлэлт 2012 онд хамгийн өндөр буюу 58.3 хувь байсан. Энэ үзүүлэлт 2021 онд 52.3 хувь болон буурч, 2022 онд 54.7 хувь болж 2.4 пунктээр өсжээ.

Ажилгүйдлийн түвшин 2019 онд огцом нэмэгдэж 10.0 хувьд хүрч байсан ба 2020 онд 0.3 пунктээр буурсан бол 2021 онд өмнөх оны мөн үеэс 8.1 хувь болж өссөн бол 2022 оны байдлаар 6.7 хувь болж 1.4 пунктээр буурчээ.

Улсын хэмжээнд ажиллах хүчин 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар өмнөх оны мөн үеэс өсөх бөгөөд энэ нь орон нутагт харилцан адилгүй байгаа зарим бүсүүдэд ажиллах хүчний хэмжээ буурснаас харж болно. Улаанбаатар хотод нийт ажиллах хүчний 44.8 хувь нь хамаарч байгаа нь өмнөх оноос өссөн үзүүлэлт бөгөөд, Хангайн бүсэд мөн адил 3.8 хувиар өссөн үзүүлэлттэй бол бусад бүсүүдэд ажиллах хүчний хэмжээ буурчээ.

Хүснэгт 1. Ажиллах хүчний зарим статистик үзүүлэлт, бүсээр, /мян.хүн/

Бүс	Ажиллах хүч			Ажиллагчдын тоо			Ажилгүйдлийн түвшин		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Улсын дүн	1,250.6	1,225.4	1,265.2	1,162.9	1,125.6	1,180.5	7.0	8.1	6.7
Баруун	153.8	182.8	172.1	138.3	166.9	153.8	10.1	8.7	10.6
Хангай	248.5	240.4	249.6	232.2	220.2	230.2	6.5	8.4	7.8
Төв	199.5	187.6	183.7	186.0	169.1	173.2	6.8	9.9	5.7
Зүүн	96.7	97.7	93.0	89.0	93.6	88.5	8.0	4.3	4.8
Улаанбаатар	552.1	516.9	566.7	517.4	475.8	534.7	6.3	8.0	5.7

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

2022 оны төгсгөлөөр ажиллагчид 1180.5 мянга бөгөөд энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 3.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Ажиллагчдын 534.7 мянга нь Улаанбаатарт хотод харьяалалтай бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 12.4 хувиар өссөн үзүүлэлт бөгөөд Хангайн бүс, Төвийн бүсэд мөн өсөлт харагдаж байна. Харин Зүүн болон Баруун бүсэд ажиллагчдын тоо буурсан байна.

Ажил олгогчид

ҮСХ-ны мэдээгээр 2021 оны IV улирлын байдлаар 81.5 мянган ААНБ идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байсан нь өмнөх оны мөн үеэс 6.8 хувиар, 2022 оны IV улирлын байдлаар 86.4 мянга болж өмнөх оноос 5.9 хувиар тус тус өсжээ. Өөрөөр хэлбэл сүүлийн 3 жил дараалан өссөн үзүүлэлт болж байна.

Энэ өсөлт тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, мэдээлэл, холбоо, бөөний болон жижиглэн худалдаа, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбаруудад түлхүү хамаарч байна. Харин үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам, боловсрол, уул уурхай, олборлолтын салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй ажил олгогчдын тоо буурсан байна.

Хүснэгт 2. Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААНБ, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	2020-IV		2021-IV		2022-IV	
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	2.9	3.7	2.7	3.4	2.9	3.4
Уул уурхай, олборлолт	1.0	1.3	0.9	1.2	0.9	1.1
Боловсруулах үйлдвэрлэл	5.2	6.8	5.4	6.6	6.0	6.9
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
Усан хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	0.2	0.2	0.2	0.3	0.2	0.3
Барилга	6.3	8.2	6.7	8.2	7.2	8.4
Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	28.1	36.8	29.7	36.4	33.0	38.2
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	2.1	2.8	2.5	3.0	2.8	3.3
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.2	2.9	2.3	2.8	2.5	2.9
Мэдээлэл, холбоо	1.9	2.5	2.2	2.7	2.5	2.9
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.9	2.5	1.8	2.3	1.9	2.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	1.2	1.5	1.1	1.4	1.2	1.3
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.7	6.1	5.0	6.2	5.5	6.4
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.9	3.9	3.3	4.0	3.7	4.3
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	1.6	2.1	1.7	2.0	1.7	2.0
Боловсрол	3.4	4.5	3.8	4.6	3.6	4.2
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	2.4	3.2	2.4	3.0	2.5	2.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1.0	1.3	1.0	1.3	1.0	1.1
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	7.0	9.2	8.5	10.5	6.8	7.9
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа; өрх	-	-	-	-	-	-
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Нийт	76.3	100	81.5	100	86.4	100

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-ыг /2022 оны IV улирал/ эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар нь авч үзвэл 36.4 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 10.5 хувь нь үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарт 8.2 хувь нь барилга, 6.6 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 6.2 хувь нь мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарт, 4.6 хувь нь боловсролын салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна.

Ажиллагчдын хувьд 2021 оны эцсийн байдлаар өмнөх оноос 3.2 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байсан бол 2022 оны эцсийн байдлаар 4.9 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 3. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	2020		2021		2022	
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	276.5	23.8	291.7	25.9	294.0	24.9
Уул уурхай, олборлолт	51.6	4.4	56.0	5.0	60.3	5.1
Боловсруулах үйлдвэрлэл	89.7	7.7	84.6	7.5	112.7	9.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	14.4	1.2	18.5	1.6	22.0	1.9
Усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	8.3	0.7	7.7	0.7	6.8	0.6
Барилга	77.3	6.6	82.2	7.3	77.5	6.6
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	166.6	14.3	149.2	13.3	146.2	12.4
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	66.5	5.7	57.9	5.1	68.2	5.8
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	30.0	2.6	37.6	3.3	32.0	2.7
Мэдээлэл, холбоо	18.8	1.6	15.9	1.4	19.2	1.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	29.4	2.5	26.7	2.4	22.6	1.9
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	3.4	0.3	2.0	0.2	2.5	0.2
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	11.6	1.0	11.9	1.1	15.1	1.3
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	18.1	1.6	17.7	1.6	13.9	1.2
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	83.4	7.2	85.6	7.6	82.1	7.0
Боловсрол	110.7	9.5	99.1	8.8	104.4	8.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	60.2	5.2	46.8	4.2	49.7	4.2

Урлаг, үзвэр, тоглоом, наадам	10.8	0.9	7.8	0.7	14.1	1.2
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	29.8	2.6	24.3	2.2	34.2	2.9
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	3.3	0.3	2.1	0.2	1.0	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	2.6	0.2	0.4	0.0	2.0	0.2
Нийт	1,162.9	100	1,125.6	100	1,180.5	100

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Урлаг, үзвэр, тоглоом, наадам, боловсруулах үйлдвэрлэл, мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа, мэдээлэл, холбооны салбаруудын ажиллагчдын өсөлт улсын хэмжээнд ажиллагчдын тоо өсөхөд голлон нөлөөлжээ.

Хэдийгээр улсын хэмжээнд ажиллагчдын хэмжээ өссөн ч салбаруудад харилцан адилгүй бөгөөд удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, байр, сууц, нийтийн хоолны үйлчилгээ, усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа, барилгын салбарын ажиллагчдын тоо буурчээ.

1.2. БҮРТГЭЛТЭЙ АЖИЛГҮЙ ИРГЭН

2022 онд Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газрын мэдээллийн санд 14.0 мянган ажилгүй иргэн бүртгүүлсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 25.0 хувиар буурсан байна.

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 29.5 хувь нь Улаанбаатар хотод, 26.3 хувь нь Хангайн, 21.1 хувь нь Баруун, 9.8 хувь нь Төвийн, 13.2 хувь нь Зүүн бүсэд харьяалагдаж байна.

Боловсролын түвшнээр харуулбал 26.2 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд, 53.5 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой ажиллагчид бөгөөд нийт ажиллагчдын 79.7 хувийг бүрдүүлж байна.

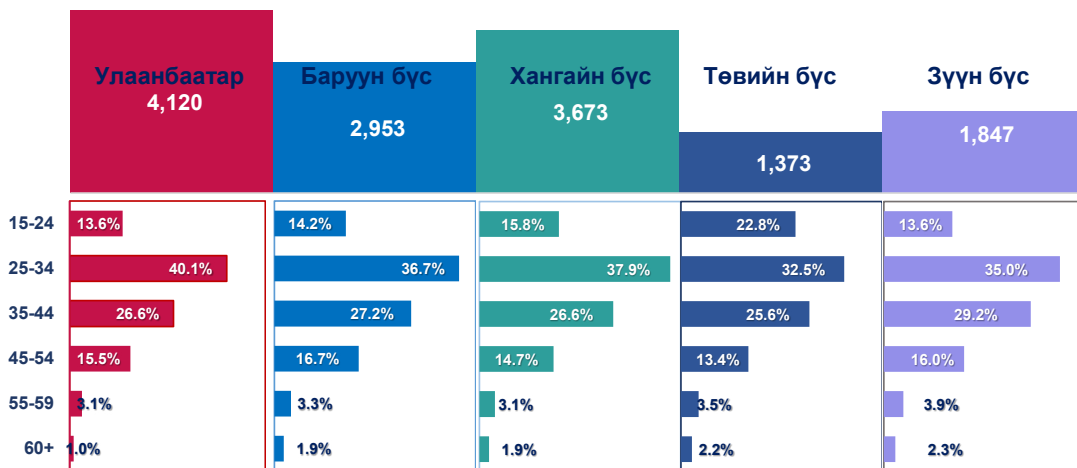
Хүснэгт 4. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн, боловсролын түвшин, бүсээр, 2022 он

Байршил	Боловсролгүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	Дипломын болон бакалаврын дээд	Магистр, доктор	Нийт
Баруун	0.1	0.1	0.2	1.4	0.2	0.1	0.8	0.0	3.0
Хангай	0.0	0.1	0.3	2.1	0.2	0.1	0.8	0.0	3.7
Төв	0.0	0.0	0.1	0.8	0.1	0.1	0.3	0.0	1.4
Зүүн	0.0	0.0	0.1	1.1	0.1	0.1	0.3	0.0	1.8
Улаанбаатар	0.0	0.0	0.1	2.2	0.2	0.2	1.3	0.1	4.1
Нийт	0.2	0.3	0.8	7.5	0.8	0.6	3.7	0.1	14.0

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийг насны бүлгээр авч үзэхэд 15.2 хувь нь 15-24, 36.5 хувь нь буюу хамгийн их нь 25-34, 2764 хувь нь 35-44, 5.3 хувь нь 55-аас дээш насныхан байна.

Зураг 4. Бүртгэлтэй ажилгүй иргэн, насны бүлэг, хувиар

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

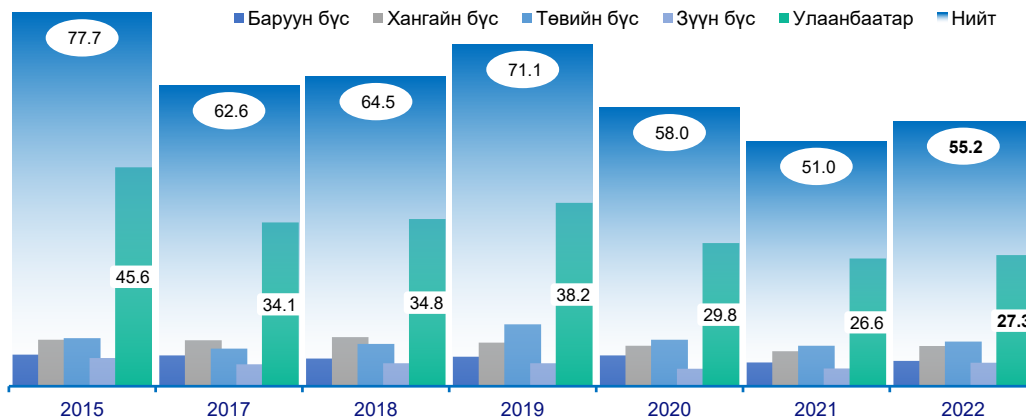
Улаанбаатар хотод байршилтай бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 40.1 хувь нь 25-34 насныхан бол бүсүүдэд энэ үзүүлэлт 30-аас дээш хувийг бүрдүүлж байна.

1.3. АЖЛЫН БАЙРНЫ ЗАХИАЛГА, АЖИЛ ЗУУЧЛАЛ

ЗГ-аас хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хүрээнд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөр үйл ажиллагааны хүрээнд үүссэн ажлын байр, төрийн болон хувийн хөдөлмөрийн биржүүдийн үйлчилгээний хүрээнд бий болсон ажлын байрны захиалгын мэдээгээр 2022 онд нийт 55.2 мянган ажлын байр нээлттэй зарлагдсан нь өмнөх оны мөн үеэс 8.2 хувиар өсжээ.

Ажлын байрны захиалга

Зураг 5. Ажлын байрны захиалга, бүсээр, /мян.хүн/, 2015-2022 он

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Ажлын байрны захиалга Хангайн бүсэд 14.9 хувь, Төвийн бүсэд 10.4 хувь, Баруун бүсэд энэ үзүүлэлт 6.9 хувиар өссөн бол Зүүн бүсэд 31.5 хувиар өссөн нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна. Харин Улаанбаатар хотод зарлагдсан ажлын байрны тоо бага буюу 2.6 хувиар өсжээ.

Нийт ажлын байрны захиалгын 35.5 хувийг үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын ажлын байр, 12.4 хувийг ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын, 9.4 хувийг уул уурхай, олборлолт, 7.5 хувийг боловсрол, 7.2 хувийг барилгын салбарын ажлын байрны захиалга эзэлжээ.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын хувьд ихэнх салбаруудад ажлын байрны захиалга өссөн ч эсрэгээрээ хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэл, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбаруудын ажлын байрны захиалга буурчээ. Энэ нь тухайн салбарын ажил олгогчдын үйл ажиллагаанд ковид, цар тахлын үеийн нөхцөл байдлын улмаас үүссэн хүндрэл, бэрхшээл урт хугацаанд нөлөөлж буйг харуулж байж болох юм. Мөн эдгээр салбарын ажил олгогчид 2022 онд ажлын байрны ажлын байрны зараа Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтсүүд болон хувийн хөдөлмөрийн биржүүдэд ирүүлээгүйтэй ч холбоотой байж болох юм.

Хүснэгт 5. Ажлын байрны захиалга, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, 2018-2022 он

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	2018	2019	2020	2021	2022
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	4.7	4.4	4.4	3.7	6.9
Уул уурхай, олборлолт	5.3	9.7	3.1	3.6	5.2
Боловсруулах үйлдвэрлэл	6.1	6.0	2.6	4.0	2.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.6	0.6	0.3	0.3	0.5
Ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	0.6	0.8	0.6	0.5	0.5
Барилга	6.9	6.9	7.0	7.1	4.0
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	2.4	3.4	1.6	2.2	1.8
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	0.8	0.8	1.0	0.8	0.6
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.0	1.4	1.1	1.1	0.8
Мэдээлэл, холбоо	0.5	0.6	0.1	0.2	0.5
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.0	1.2	0.4	0.4	0.4
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	0.1	0.1	0.0	0.1	0.2
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	1.8	1.5	2.6	2.8	2.7

Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	1.3	1.9	3.3	1.8	2.4
Боловсрол	3.7	4.0	3.8	2.9	4.2
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	3.6	2.0	1.6	3.0	1.4
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.5	0.4	0.6	0.3	0.4
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	21.9	24.8	23.3	15.4	19.6
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг ерхийн үйл ажиллагаа	0.5	0.6	0.5	0.6	0.3
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0.1	0.3	0.0	0.1	0.1
Нийт	64.5	71.1	58.0	51.0	55.2

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Ажил мэргэжлийн ангиллын хувьд “мэргэжилтэн”, “энгийн ажил мэргэжил”, “үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил үйлчилгээний ажилтан” “худалдаа, үйлчилгээний ажилтан” бүлгийн ажил мэргэжлийн захиалга нийт захиалгад голлох жинтэй буюу нийт захиалгын 65.3 хувийг эзэлж байна. “Контор, үйлчилгээний ажилтан”, “суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч” бүлгийн ажил мэргэжлийн ажлын байрны захиалга өнгөрсөн оны мөн үеэс буурчээ.

Зураг 6. Ажлын байрны захиалга, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /мян. хүн/

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Ажил зуучлал

Ажлын байрны захиалгын дагуу 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 32.3 мянган ажилгүй иргэн аймаг, дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, хэлтсүүд болон хөдөлмөрийн хувийн биржүүдээр дамжуулан ажилд зуучлагдан орсон нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 7.9 хувиар өссөн үзүүлэлт болж байна. Ажилд зуучлагдсан нийт иргэдийн ихэнх хувь нь Улаанбаатар хотод харьяалагдаж байна.

Ажлын байранд зуучлагдсан иргэдийн 35.6 хувь нь үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, 10.9 хувь нь ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, , 8.9 хувь нь уул уурхай, олборлолт 7.2 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт харьяалагдаж байгаа нь 62.4 хувийг эзэлж байна.

ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, мэдээлэл, холбоо мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа, уул уурхай, олборлолт, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарт зуучлагдсан иргэдийн тоо өмнөх оны мөн үеэс өссөн үр дүнтэй байна. Бусад ихэнх салбаруудад дээрх үзүүлэлт буурсан бөгөөд тухайлбал тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажилд зуучлагдсан иргэдийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 53.6 хувиар, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбар 47.3 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар 30.7 хувиар тус тус буурчээ.

Хүснэгт 6. Ажилд зуучлагдсан иргэд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, /мян.хүн/, 2018-2022 он

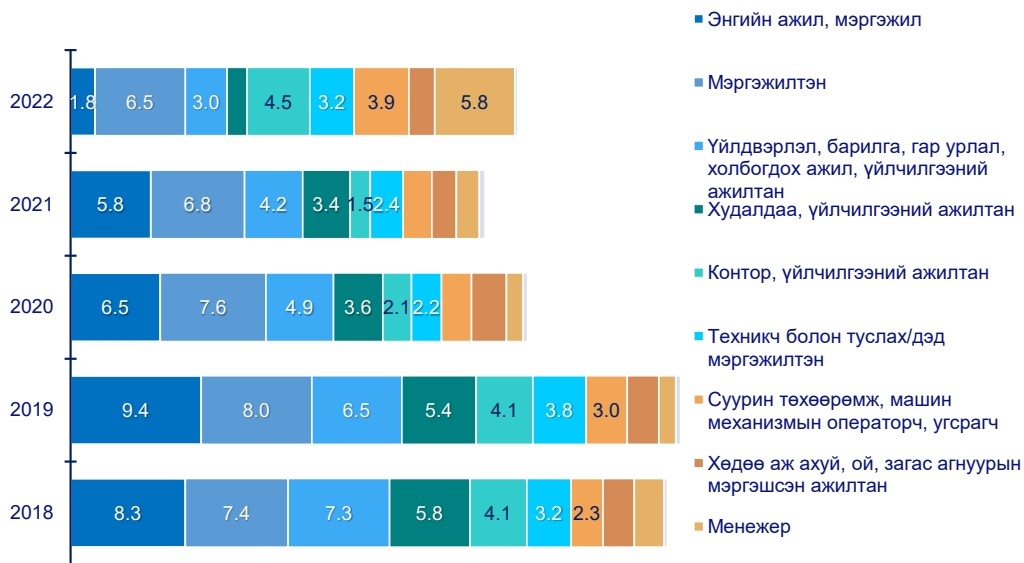
Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажилд зуучлагдсан иргэн				
	2018	2019	2020	2021	2022
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур,	3.4	3.1	3.4	2.8	3.5
Уул уурхай, олборлолт	3.6	4.9	1.7	2.1	2.9
Боловсруулах үйлдвэрлэл	4.9	4.7	1.8	2.2	1.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.4	0.4	0.2	0.3	0.2
Ус хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	0.4	0.7	0.4	0.3	0.3
Барилга	3.6	4.1	3.6	3.0	2.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	2.8	2.7	1.0	1.5	0.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	0.5	0.5	0.5	0.4	0.3
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	0.7	1.1	0.3	0.5	0.4
Мэдээлэл, холбоо	0.2	0.2	0.1	0.1	0.4
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	0.8	0.4	0.3	0.3	0.3
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0	0	0.0	0.0	0.0
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1

Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	1.5	1.4	2.3	2.2	2.1
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	1.1	1.3	1.9	1.4	1.3
Боловсрол	2.9	3.3	3.1	2.2	3.0
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1.2	1.5	1.0	1.9	1.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.3	0.5	0.2	0.2	0.2
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	14.2	12.3	10.6	8.1	11.5
Хүн хөлсөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	0.3	0.5	0.4	0.4	0.2
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0	0.3	0.0	0.0	0.1
Нийт	43.1	44.1	33.0	29.9	32.3

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Ажилд зуучлагдсан иргэдийг ажил мэргэжлийн хувьд авч үзвэл 20.2 хувь нь “мэргэжилтэн”, 17.9 хувь нь “менежер”, 14.0 хувь нь “контор, үйлчилгээний ажилтан”, 12.2 хувь нь “суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч” бүлгийн ажил мэргэжлийн ажлын байранд зуучлагдсан байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад “үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан”, “энгийн ажил, мэргэжил” бүлгийн ажил мэргэжлийн чиглэлээр зуучлагдсан иргэний тоо буурчээ.

Зураг 7. Ажилд зуучлагдсан иргэд, ажил мэргэжлийн үндсэн ангиллаар, /мян.хүн/

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Харин менежер, техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн, контор, үйлчилгээний ажилтан чиглэлийн ажил мэргэжлээр зуучлагдсан иргэний тоо өнгөрсөн оны мөн үеэс өссөн үзүүлэлттэй байна.

1.4. МОНГОЛ УЛСАД ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛЖ БУЙ ГАДААД ИРГЭД

Монгол Улсад 2022 онд үйл ажиллагаа явуулах аж ахуйн нэгж, байгууллагын гадаадаас авах ажиллах хүч, мэргэжилтнийг нийт ажиллагчдын тоонд эзлэх хувиар хязгаарлахгүй байхаар Засгийн газрын 2022 оны 231 дугаар тогтоолоор баталсан.

Монгол Улсад хөдөлмөр эрхэлж буй гадаадын иргэд хөдөлмөрийн зах зээл дэх ажиллагчдын тодорхой хувийг бүрдүүлдэг. Тухайлбал, 2017 онд 16.5 мянга, 2018 онд 10.7 мянга, 2019 онд 10.7 мянга, 2020 онд 4.0 мянга, 2021 оны эцэст 5.6 мянган гадаад ажиллах хүч манай улсад хөдөлмөр эрхэлсэн байна. Сүүлийн жилүүдийн мэдээлэл нь тухайн оны жилийн эцсийн сард хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрөлтэй байгаа иргэдийн тоо юм.

Манай улсад хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрлөөр ажиллаж буй гадаад ажиллагчдын тоо 5 жилд төдийлөн өөрчлөгдөлгүй 10.0 мянга орчимд хэлбэлзэж байсан ч сүүлийн 2-3 жилийн хувьд буурсан үзүүлэлттэй байдаг. Тухайлбал 2020 оны эцсийн байдлаарх үзүүлэлт сүүлийн 5 жилийн хугацаан дахь хамгийн бага үзүүлэлт болсон бөгөөд үүнд цар тахлын үеийн нөхцөл байдал нөлөөлсөн гэж үзвэл 2023 оны тухайд нийгмийн нөхцөл байдал хэвийн горимд аажмаар шилжиж байгаа ч ажиллах хүч гадаадаас ихээр авах хэмжээний өргөжиж амжаагүй байгаатай холбоотой байж болох юм. Дээрх өөрчлөлт нь эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар хооронд нэлээд ялгаатай байдаг. Тухайлбал 2018 онд нийт гадаад ажиллах хүчний 3.5 хувь нь уул уурхай, олборлолтын салбарт ажиллаж байсан бол 2019 онд 26.9 хувь болж өссөн. Харин боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын гадаад ажиллах хүчний эзлэх хувь 2018 онд 20.3 хувь, 2019 онд 9.2 хувь болж 11.1 пунктээр буурсан үзүүлэлттэй байдаг. Энэ жилийн хувьд хэдийгээр өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад гадаад ажиллагчдын тоо буурсан ч ЭЗҮА-ны салбаруудад харилцан адилгүй байна. Тухайлбал, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, боловсролын салбар тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, мэдээлэл, холбооны салбаруудад гадаад ажиллагчдын тоо өссөн үзүүлэлттэй бол барилга, уул, уурхайн олборлолт, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбаруудад буурчээ.

2022 оны IV улирлын байдлаар идэвхтэй байгаа хөдөлмөр эрхлэх зөвшөөрөлтэй гадаадын иргэдийн 34.7 хувь нь уул уурхай, олборлолтын, 24.5 хувь нь боловсролын салбарт, 10.5 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт, 7.8 хувь нь тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт, үлдсэн хувь нь бусад салбарт ажиллаж байна.

Зураг 8. Гадаад ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар / мян.хүн/

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

Хэдийгээр Засгийн газраас гадаадаас авах ажиллах хүчний тоог тухайн ААНБ-ын нийт ажиллагчдын тоонд эзлэх хувиар хязгаарлахгүй байхаар заасан ч уул уурхай, олборлолт, барилгын салбарын гадаад ажиллагчид өмнөх оны мөн үеэс огцом буурсан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал барилгын салбарын 2022 оны IV улирлын байдлаарх гадаад ажиллагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 85.7 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарт хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчид 33.4 хувиар тус тус буурчээ.

2022 оны IV улирлын байдлаарх хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчдын 35.2 хувийг БНХАУ-ын харьяалалтай ажиллагчид эзэлж байна.

Хүснэгт 7. Хөдөлмөр эрхэлж буй гадаад ажиллагчид, улсаар /хувь/

Д/д	БНХАУ	Дүнд эзлэх хувь
1	БНХАУ	35.2
2	ОХУ	8.5
3	Вьетнам	7.8
4	БНСУ	6.2
5	АНУ	6.0
6	Филиппин	5.1
7	Өмнөд Африк	4.1
8	Австрали	4.1
9	Энэтхэг	3.8
10	Их Британи Умард Ирландын Нэгдсэн Хаант Улс	2.5
11	Канад	1.9
12	Япон	1.5
13	Казахстан	1.0
14	Турк	0.8
15	Бусад	11.6

Эх сурвалж: Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар

БҮЛЭГ 2

**БҮЛЭГ 2. СУДАЛГААНЫ
ҮНДСЭН ҮР ДҮН**

2.1. АЖИЛ ОЛГОГЧИД, АЖИЛЛАГЧДЫН МЭДЭЭЛЭЛ

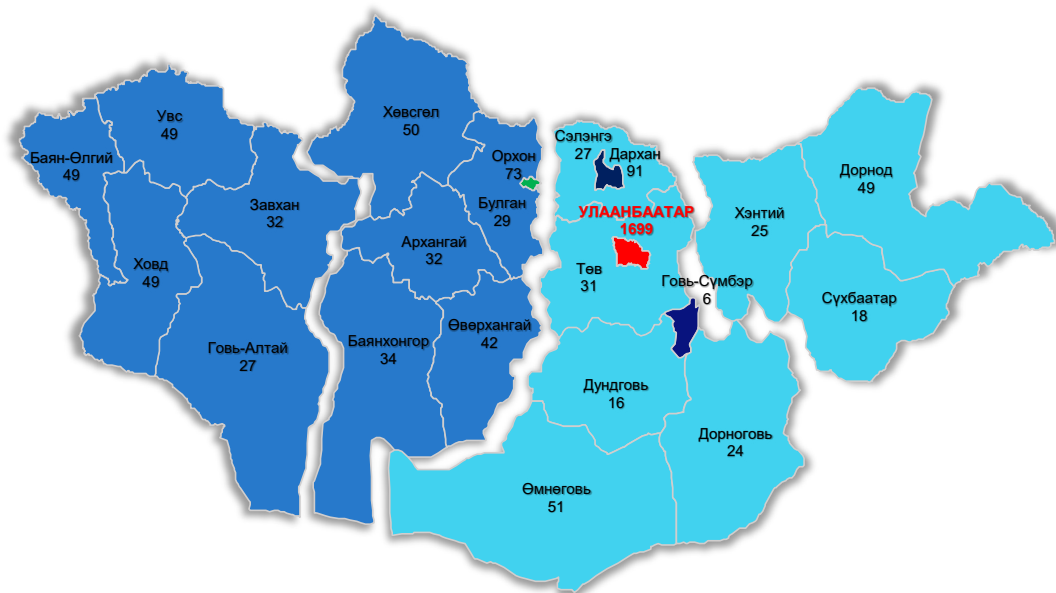
2.1.1. Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж байгууллага

Судалгаанд хамрагдах ААНБ-ын түүврийн эх олонлогийг 2021 оны жилийн эцэст Үндэсний статистикийн хорооны Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй, үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоогоор тодорхойлсон бөгөөд идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулсан буюу “үйл ажиллагаа явуулсан” гэж мэдүүлсэн, эдийн засгийн үйл ажиллагааны 18 салбарын аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулан түүврийн хэмжээг тогтоосон. Түүвэрт хамрагдсан ААНБ-уудаас мэдээллийг цуглуулж, эх олонлогт тархаасан дүнгээр үр дүнг тооцсон болно.

Энэ удаагийн “Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгаа”-нд Улаанбаатар хотын 9 дүүрэг, 21 аймгийн, ЭЗҮА-ны 18 салбарын 2503 аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хамрууллаа.

Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж, байгууллагын 67.6 хувь нь буюу 1699 нь Улаанбаатар хотын, үлдсэн 32.4 хувь нь орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ байна.

Зураг 9. Судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгж байгууллагын тоо, аймаар

Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын 81.4 хувь нь байнгын үйл ажиллагаа явуулдаг бол 3.8 хувь нь улирлын чанартай, 14.9 хувь нь үйл ажиллагаа нь тогтмол бус ААНБ байна.

Хүснэгт 8. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, үйл ажиллагааны хэлбэрээр

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Нийт	Үйл ажиллагааны хэлбэр		
		Байнгын	Улирлын	Тогтмол биш
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	58	28	7	23
Уул уурхай, олборлолт	50	29	7	14
Боловсруулах үйлдвэрлэл	206	161	10	35
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	40	34	0	6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	31	27	2	2
Барилга	230	128	16	86
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	518	428	23	67
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	92	75	1	16
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	82	77	1	4
Мэдээлэл, холбоо	62	51	1	10
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	45	42	1	2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	46	44	1	1
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	126	104	4	18
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	87	62	3	22
Боловсрол	423	414	2	7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	126	118	2	6
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	67	57	2	8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	214	158	11	45
Нийт	2503	2037	94	372

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд ихэнх салбарын ААНБ-уудын 70-аас дээш хувь нь байнгын үйл ажиллагаа явуулдаг бол зарим салбарын онцлогоос шалтгаалан тухайн салбарт хамаарах үйл ажиллагаа эрхэлж буй ихэнх ААНБ-ууд улирлын чанартай үйл ажиллагаа явуулж байна. Тухайлбал ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын ААНБ-уудын 51.7 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарын ААНБ-уудын 42.0 хувь, барилгын салбарын аж ахуйн нэгжүүдийн 44.3 хувийг улирлын чанартай болон тогтмол бус үйл ажиллагаатай аж ахуйн нэгжүүд эзэлж байв.

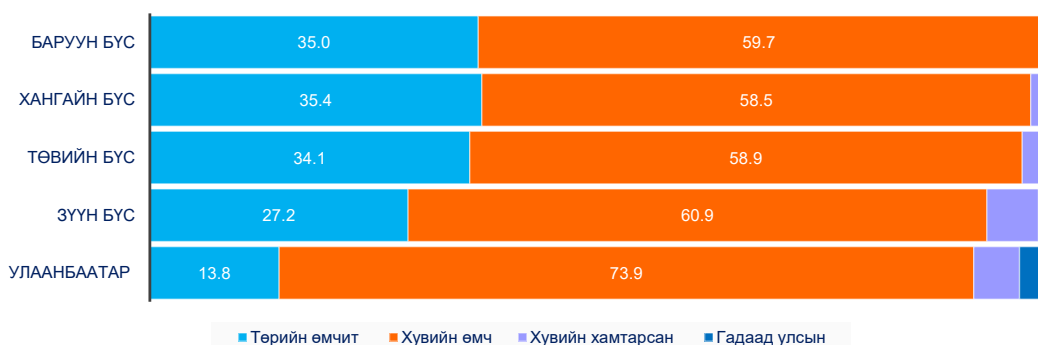
Зураг 10. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын хувь, үйл ажиллагааны хэлбэр, байршлаар

Судалгаанд хамрагдсан Улаанбаатар хотын аж ахуйн нэгжүүдийн 80.3 хувь, Баруун бүсийн ААНБ-ын 84.5 хувь нь, Төвийн бүсийн ААНБ-ын 80.5 хувь, Зүүн бүсийн 89.2 хувийг байнгын үйл ажиллагаатай аж ахуйн нэгжүүд эзэлж байгаа бол Хангайн бүсийн хувьд энэ үзүүлэлт хамгийн өндөр буюу судалгаанд оролцсон ААНБ-ын 89.5 хувь нь байнгын ажиллагаатай ажил олгогчид байна.

Ажиллагчдын тооны хувьд судалгаанд оролцсон ААНБ-ын 68.6 хувь нь 50 хүртэлх ажиллагчидтай бол 20.7 хувь нь 50-149 хүртэлх, 10.7 хувь нь 150-аас дээш ажиллагчидтай байв. 150-аас дээш ажилтантай буюу томоохон ААНБ-уудын хувьд энэ жилийн судалгаанд хамрагдалтын түвшин өнгөрсөн оноос багахан хувиар өссөн ч судалгаанд оролцохоос татгалзсан тохиолдлууд маш их тохиолдсон бөгөөд сүүлийн жилүүдэд энэ хандлага өссөөр байна. Жижиг ажил олгогчдын хувьд үйл ажиллагаагаа зогсоосон, татан буугдсан тохиолдол их байна.

Зураг 11. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын хувь, өмчийн хэлбэр, байршлаар

Судалгаанд хамрагдсан Улаанбаатар хотын ААНБ-ын 73.9 хувь нь хувийн өмчийн, 13.8 хувь нь төрийн өмчийн, 7.4 хувь нь гадаад улсын буюу гадаадын хөрөнгө оруулалттай болон бусад өмчийн хэлбэрийн аж ахуйн нэгжүүд байна. Орон нутгийн хувьд гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн хувь Улаанбаатар хоттой харьцуулахад бага, эсрэгээрээ төрийн өмчийн ААНБ-ын эзлэх хувь илүү өндөр 27.0-35.0 хувийг бүрдүүлж байна. Харин хувийн өмчийн байгууллагуудын эзлэх хувь хамгийн өндөр буюу Төвийн бүсийн 58.9 хувь, Хангайн бүсийн 58.5 хувь, Баруун бүсийн ААНБ-ын 59.7 хувь бол Зүүн бүсийн хувьд энэ үзүүлэлт 60.9 хувийг бүрдүүлж байна.

2.1.2. Ажиллагчдын бүтэц

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтын үе дэх ажиллагчдын тооны тархаасан дүнгээс харахад сүүлийн 12 сарын хугацаан дахь хөдөлмөр эрхлэлт 0.6 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Хэдийгээр нийт хөдөлмөр эрхлэлт буурсан ч салбаруудын хувьд харилцан адилгүй байна.

Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 17.8 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын хөдөлмөр эрхлэлт сүүлийн 12 сарын хугацаанд 0.1 хувиар буурсан бол зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний салбарын ажиллагчдын тоо 48.6 хувиар буурсан нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Харин дээрх 3 салбараас бусад бүх салбарын хөдөлмөр эрхлэлт сүүлийн 12 сарын хугацаанд тодорхой хэмжээнд нэмэгдсэн бөгөөд тухайлбал ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 21.0 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарынх 12.3 хувь, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбар 8.9 хувь, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 6.7 хувиар тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн өөрчлөлт, /мян. хүн/

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Өнгөрсөн оны ажиллагчдын тоо	Энэ оны ажиллагчдын тоо	Ажиллагчдын тооны өөрчлөлт	
			Тоо	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	14.0	17.7	3.7	21.0
Уул уурхай, олборлолт	38.5	43.9	5.4	12.3
Боловсруулах үйлдвэрлэл	70.8	71.3	0.5	0.7
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	13.8	14.2	0.4	2.7
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	7.2	7.2	0.0	-0.1
Барилга	88.5	90.6	2.0	2.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	189.1	192.6	3.5	1.8
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	30.4	32.0	1.6	4.9
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	58.8	30.2	-28.6	-94.6
Мэдээлэл, холбоо	16.9	16.9	0.0	0.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	23.3	25.6	2.3	8.9
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	11.0	11.8	0.8	6.7
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	44.2	45.4	1.2	2.7

Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	39.5	32.5	-7.0	-21.6
Боловсрол	132.8	138.1	5.4	3.9
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	39.1	40.3	1.3	3.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	11.6	11.7	0.1	1.0
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	85.0	87.4	2.3	2.7
Нийт	914.4	909.3	-5.1	-0.6

Боловсролын салбарын хөдөлмөр эрхлэлт өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 3.9 хувь, Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбар 3.1 хувь, Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарт өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 2.7 хувь, Барилгын салбар 2.2 хувиар тус тус өссөн байна. Өнгөрсөн жилийн судалгааны үр дүнгээр тээвэр агуулахын салбарын ажиллах хүчний хэмжээ 50 хувиар буурсан байсан бол энэ жилийн хувьд сүүлийн 12 сарын байдлаар энэ салбарын хөдөлмөр эрхлэлт 4.9 хувь өссөн үзүүлэлттэй байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар харвал ажиллагчдын 21.2 хувь /192.6 мянга/ нь Бөөний болон жижиглэн худалдаа, 15.2 хувь /138.1 мянга / нь Боловсрол, 10.0 хувь /90.6 мянга/ нь Барилга, 7.8 хувь /71.3 мянга/ нь Боловсруулах үйлдвэрлэл, 4.4 хувь /40.3 мянга/ нь Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарт тус тус харьяалагдаж байгаа нь нийт ажиллагчдын 68.2 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 10. Судалгаанд хамрагдсан ААНБ-ын ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллагчдын тоо		
	Нийт	Байнгын	Түр
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	17.7	12.2	5.4
Уул уурхай, олборлолт	43.9	43.1	0.8
Боловсруулах үйлдвэрлэл	71.3	63.9	7.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	14.2	13.3	0.9
Ус хангамж сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	7.2	7.0	0.2
Барилга	90.6	66.8	23.8
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	192.6	171.6	21.0
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	32.0	30.4	1.6
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	30.2	25.4	4.8
Мэдээлэл, холбоо	16.9	16.0	1.0
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	25.6	22.5	3.1
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	11.8	10.2	1.5
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	45.4	41.5	3.9
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	32.5	29.6	2.9

Боловсрол	138.1	133.3	4.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	40.3	38.2	2.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	11.7	11.2	0.5
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	87.4	75.1	12.2
Нийт	909.3	811.3	98.0

Байршил, ажлын байрны хэлбэр, хүйсээр

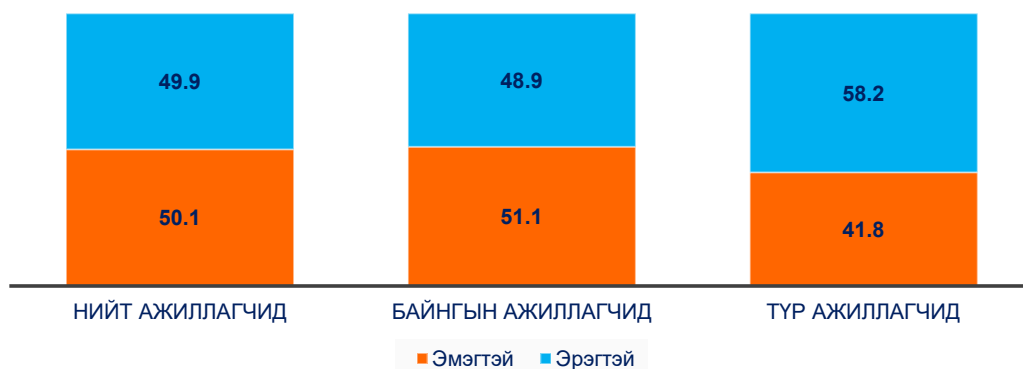
Бүс нутгийн хувьд бүх бүсүүдэд хөдөлмөр эрхлэлт өссөн бөгөөд тухайлбал Төвийн бүсэд 4.4 хувь, Баруун бүсэд 0.8 хувь, Хангай бүсэд 7.7 хувиар өссөн бол Улаанбаатар хотод 2.5 хувиар буурсан төлөвтэй байгаа нь анхаарал татсан үзүүлэлт болж байна.

Байгууллагын өмчийн хэлбэрийн хувьд төрийн өмчийн байгууллагууд, гадаадын хөрөнгө оруулалттай болон хувийн хамтарсан өмчийн ААНБ-д хөдөлмөр эрхлэлт өссөн бол хувийн өмчийн ААНБ-д хөдөлмөр эрхлэлт буурсан төлөвтэй байна. Тухайлбал гадаадын хөрөнгө оруулалттай ААНБ-уудад 14.1 хувь, хувийн хамтарсан өмчийн хэлбэрийн байгууллагуудад 4.1 хувь, төрийн өмчийн ААНБ-дад хөдөлмөр эрхлэлт 3.0 хувиар өссөн бол хувийн өмчийн ААНБ-уудад 3.3 хувиар буурсан байна.

Ажиллагчдын 89.2 хувь нь байнгын ажлын байранд, 10.8 хувь нь түр ажлын байранд ажиллаж байгаа нь байнгын ажлын байрны эзлэх хувь өмнөх оны судалгааны дүнгээс 3.0 пунктээр буурч, мөн хэмжээгээр түр ажлын байрны эзлэх хувь өссөн үзүүлэлттэй байна.

Нийт ажиллагчдын 50.1 хувь, байнгын ажиллагчдын 51.1 хувь нь эмэгтэй, түр ажиллагчдын 58.2 хувь нь эрэгтэйчүүд байна.

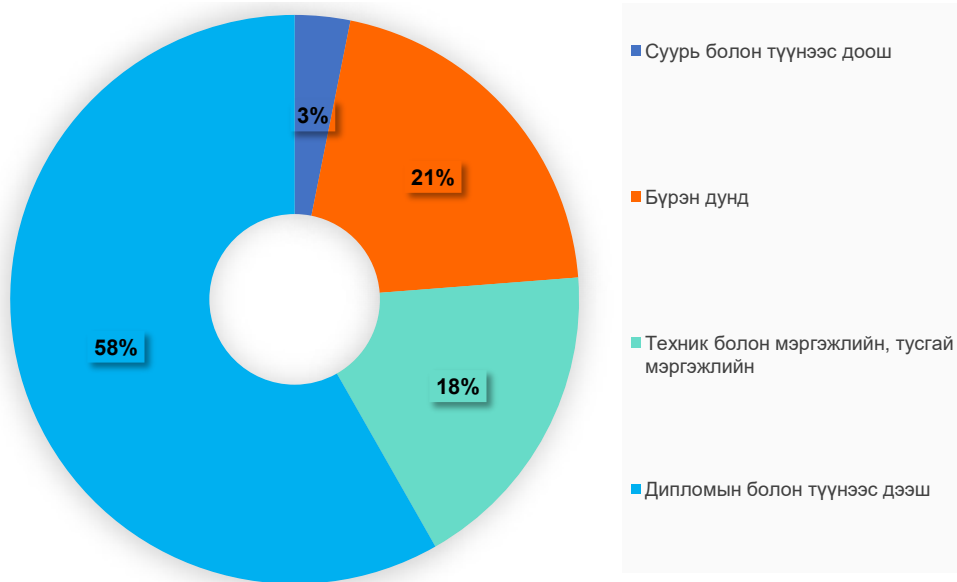
Зураг 12. Ажиллагчдын эзлэх хувь, ажлын байрны хэлбэр, хүйсээр

Боловсролын түвшин, насны бүлгээр

Байнгын ажиллагчдыг боловсролын түвшнээр харвал 58.2 хувь нь дипломын болон түүнээс дээш, 20.6 хувь нь бүрэн дунд, 18.0 хувь нь техник болон мэргэжлийн, тусгай мэргэжлийн боловсролтой байна. Суурь болон түүнээс доош боловсролтой ажиллагчдын эзлэх хувь маш бага буюу 3.1 хувийг эзэлж байна.

Зураг 13. Байнгын ажиллагчдын боловсролын түвшин, /хувь/

Байнгын ажиллагчдын 55.0 хувь нь 35-59 насны ажиллагчид, 40.0 хувь нь 34-өөс доош насны ажиллагчид бол 5.0 хувь нь 60-аас дээш насны иргэд байна.

Хүснэгт 11. Байнгын ажиллагчид, насны бүлгээр /мян.хүн/

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	34 ба түүнээс доош нас	35-59 нас	60-аас дээш нас
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	3.9	7.3	1.0
Уул уурхай, олборлолт	17.6	24.5	1.0
Боловсруулах үйлдвэрлэл	28.2	32.9	2.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	5.3	7.6	0.4
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	1.9	4.8	0.4
Барилга	24.8	38.7	3.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	74.4	91.1	6.1
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	12.8	16.7	0.8
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	10.9	13.2	1.3
Мэдээлэл, холбоо	7.3	8.0	0.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	8.8	12.3	1.4
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	3.4	6.1	0.7
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	18.9	19.8	2.8
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	11.8	16.3	1.5
Боловсрол	49.1	77.8	6.5

Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	14.6	21.5	2.2
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	3.5	7.2	0.4
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	27.8	40.1	7.2
Нийт	324.9	445.9	40.6

Салбар бүрт харьяалагдаж буй ажиллагчдын 50.0-аас дээш хувь нь 35-59 насны бүлгийн ажиллагчид эзэлж байна.

Ажил мэргэжлийн чиглэлээр

Байнгын ажиллагчдын 19.5 хувь буюу 109.7 мянга нь “Менежер”, 29.1 хувь буюу 163.6 мянга нь “Мэргэжилтэн”, 10.4 хувь буюу 58.3 мянга нь “Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан”, 11.0 хувь буюу 61.5 мянга нь “Энгийн ажил мэргэжил” ажил мэргэжлийн бүлэгт хамаарч байна. Харин түр ажиллагчдын 10.6 мянга (22.4 хувь) нь “Энгийн ажил мэргэжил”, 6.8 мянга (14.4 хувь) нь “Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан”, 6.4 мянга нь (13.6 хувь) нь “Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан”, 6.0 мянга (12.6 хувь) нь “Мэргэжилтэн”, 5.0 мянга (10.5 хувь) нь “Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч” бүлэгт хамаарах ажил мэргэжилтэй байна.

Хүснэгт 12. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, /хувь/

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Байнгын ажиллагчид	
		Нийт	Дүнд эзлэх хувь
1	Менежер	116.4	14.3
2	Мэргэжилтэн	270.9	33.4
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	65.0	8.0
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	77.4	9.5
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	55.1	6.8
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	3.8	0.5
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	40.6	5.0
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	43.0	5.3
9	Энгийн ажил мэргэжил	139.2	17.2

Ажил мэргэжлийн ангилалын үндсэн бүлгээр ангилан харвал байнгын ажиллагчдын 33.4 хувь нь “Мэргэжилтэн”, 14.3 хувь нь бүлгийн ажиллагчид, “Менежер”, 9.5 хувь нь “Конторын ажилтан үйлчилгээний ажилтан”, 8.0 хувь нь “Техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн” бүлгийн ажиллагчид эзэлж буй бол 17.2 хувийг “Энгийн ажил мэргэжил” бүлгийн ажиллагчид бүрдүүлж байна.

Байнгын ажиллагчдын ажил мэргэжлийн чиглэлийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын хувьд харвал салбарын онцлогоос шалтгаалан харилцан адилгүй бүтэцтэй байна.

Тухайлбал, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний эрэлтэд голлон нөлөөлөх барилгын салбарын байнгын ажиллагчдын 29.9 хувийг “Мэргэжилтэн”, 13.6 хувийг “Менежер”, 16.6 хувийг “Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан”, 12.4 хувийг “Техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн”, 16.1 хувийг энгийн ажил мэргэжлийн ажиллагчид эзэлж байгаа нь тус салбарын байнгын ажиллагчдын 88.6 хувийг бүрдүүлж байна. Бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын хувьд байнгын ажиллагчдын 23.0 хувийг “Менежер”, 20.5 хувийг “Мэргэжилтэн”, 18.8 хувийг “Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан” бүлгийн ажиллагчид эзэлж байна. Боловсруулах үйлдвэрлэлийн хувьд “Менежер”, “Мэргэжилтэн”, “Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан”, “Энгийн ажил мэргэжил” гэсэн үндсэн бүлгийн ажиллагчид 77.0 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 13. Байнгын ажиллагчид, салбар, ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр, /хувь/

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлэг								
	Менежер	Мэргэжилтэн	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	Контор үйлчилгээний ажилтан	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	Суурин төхөөрөмж, машин механизм операторч, угсрагч	Энгийн ажил мэргэжил
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	23.0	15.5	6.0	6.8	3.8	18.2	5.3	0.8	20.6
Уул уурхай, олборлолт	8.0	24.9	15.9	15.7	0.6	0.0	2.0	26.0	6.9
Боловсруулах үйлдвэрлэл	14.1	16.1	7.9	4.3	5.0	0.7	26.3	5.1	20.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	4.0	19.8	17.6	9.8	0.6	0.0	9.0	20.0	19.3
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	3.1	9.9	8.1	15.9	2.1	0.0	1.6	7.5	51.9
Барилга	13.6	29.9	12.4	5.6	1.0	0.0	16.6	4.7	16.1
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	23.0	20.5	5.3	8.2	18.8	0.3	3.0	3.8	17.0
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	10.5	23.3	8.4	13.3	1.0	0.0	3.2	17.6	22.6
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	12.6	14.1	4.4	14.6	15.6	0.1	2.5	3.1	33.0
Мэдээлэл, холбоо	17.9	42.1	13.4	6.7	2.1	0.0	1.9	0.1	15.7

Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	27.8	41.1	3.5	2.7	22.0	0.0	0.0	0.0	3.0
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	17.2	18.0	5.3	17.7	22.5	0.0	1.0	0.1	18.2
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	16.9	54.5	12.6	3.6	1.4	0.3	1.8	1.0	7.9
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	13.3	19.5	4.4	13.4	5.6	1.3	3.3	3.5	35.6
Боловсрол	6.6	55.5	7.2	11.7	1.1	0.0	0.3	0.4	17.2
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	7.5	53.3	13.9	10.3	2.6	0.0	0.2	0.2	11.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	15.6	47.8	4.3	14.7	3.6	0.1	1.2	0.0	12.6
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	13.4	43.8	3.9	11.8	1.4	0.0	0.5	9.8	15.2
Нийт	14.3	33.4	8.0	9.5	6.8	0.5	5.0	5.3	17.2

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар тус бүрийн хувьд ажиллагчдын ажил мэргэжлийн бүтцэд “Энгийн ажил мэргэжил” бүлгийн ажиллагчид багагүй хувийг бүрдүүлж байдаг.

Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн

Хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний салбарын дотоод болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их байгаа нь ажил олгогчдын ажилтан авах болон нөгөө талаас ажилтан ажлаас гарах тохиолдлуудаас харагдаж байдаг. Сүүлийн 12 сарын хугацаанд шинээр ажилтан авсан аж ахуйн нэгжүүдийн тоо 4.1 пунктээр өсч, ажилд орсон иргэдийн хувь өмнөх оны судалгааны дүнгээс 73.3 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Энэ нь дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлд оролцогч талууд сүүлийн жилүүдийн зогсонги байдлаас хэвийн горимд шилжиж, үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлж эхлэсэнтэй холбоотой болохыг онцлох хэрэгтэй юм.

Сүүлийн 12 сарын хугацаан дахь шинэ ажиллагчид

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд аж ахуйн нэгж байгууллагын 28.8 хувь нь шинэ болон сул ажлын байрандаа 125.4 мянган ажилтан авч ажиллуулсан бөгөөд эдгээрийн 10.7 хувь нь боловсролын салбарын, 7.4 хувь нь барилга, 5.0 хувь нь хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын аж ахуйн нэгжүүд бол 31.4 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажил олгогчид эзэлж байна.

Шинэ ажилтан авсан нийт ажил олгогчдын 89.2 хувийг 30 хүртэлх ажилтантай жижиг аж ахуйн нэгжүүд эзэлж буй бол 87.1 хувь нь байнгын үйл ажиллагаатай аж ахуйн нэгжүүд байна. Мөн 71.4 хувь нь Улаанбаатар хотод бол 10.3 хувь нь Хангайн бүс, 7.7 хувь нь Төвийн бүс бүсэд хамаарах аж ахуйн нэгжүүд байна.

Сүүлийн 12 сард 125.4 мянган иргэн шинээр ажилд орсон бөгөөд 55.0 хувийг сул орон тоог нөхсөн ажиллах хүчин бүрдүүлж, 51.8 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байжээ.

Сүүлийн 12 сард ажилд орсон нийт ажиллагчдын 14.9 хувь нь боловсролын салбарт, 8.4 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 8.1 хувь нь барилгын салбарт хамаарч байгаа нь сүүлийн 12 сард шинээр ажилд орсон нийт ажиллагчдын 31.4 хувь болж байна. Харин 22.2 хувь буюу хамгийн өндөр хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт харьяалагдаж байгаа бөгөөд үүний 51.2 хувь нь сул ажлын байр байжээ.

Улсын хэмжээнд шинэ ажиллагчдын ажлын байранд эзлэх сул ажлын байрны түвшин буюу нэг ажиллагчийг нөгөөгөөр орлуулсан түвшин 55.0 хувь байгааг салбар бүрээр дэлгэрүүлэн харвал ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын 87.5 хувь, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарын шинэ ажиллагчдын 73.6 хувь, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын шинэ ажиллагчдын 68.1 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагааны салбарын 68.0 хувь, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ салбарын ажлын байны 66.8 хувь нь тус тус сул ажлын байр байжээ.

Хүснэгт 14. Шинэ ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар,

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Сүүлийн 12 сард ажилд орсон ажиллагчид			
	Нийт ажиллагчдын тоо	Үүнээс: Эмэгтэй	Үүнээс: Сул ажлын байранд	Орлуулах түвшин
	Тоо	Тоо	Тоо	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.1	0.3	0.6	57.5
Уул уурхай, олборлолт	2.4	0.5	1.0	40.6
Боловсруулах үйлдвэрлэл	10.5	5.4	5.1	48.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	1.8	0.2	1.2	64.6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	1.3	0.4	1.1	87.5
Барилга	10.1	2.3	6.0	59.0
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	27.8	13.8	14.2	51.2
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	8.6	1.8	5.9	68.0
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	4.6	3.0	3.1	66.8
Мэдээлэл, холбоо	2.6	1.3	1.3	50.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	3.6	2.7	2.0	57.4
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	2.0	1.4	1.5	73.6
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	6.0	3.4	3.2	54.4
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	7.4	1.8	2.4	32.6

Боловсрол	18.7	14.8	9.5	50.7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	5.6	4.6	3.8	68.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	2.1	1.2	1.3	61.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	9.2	6.1	5.8	62.9
Нийт	125.4	64.9	69.0	55.0

Бусад салбаруудад ч шинэ ажиллагчдын 50-аас дээш хувь нь сул ажлын байранд орсон байна. Энэ нь ерөнхий байдлаар хөдөлмөрийн зах зээл тэлэх үзүүлэлт хараахан биш бөгөөд хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдлаас үүдэлтэй хэрэгцээг хангах эрэлт гэдгийг харж болно.

Ажиллагчдын халаа сэлгээ нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх хэвийн үзэгдэл боловч, дээрх тохиолдолд ихэнх салбарын хувьд хамгийн багадаа 50.0 хувь, хамгийн ихдээ 88.0 орчим хувийг сул ажлын байранд ажилтан нөхөж авсан үзүүлэлт эзэлж байгаа нь анхаарал татсан асуудал юм.

Ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр харвал шинэ ажиллагчдын 32.4 хувь нь мэргэжилтэн, 19.2 хувь нь энгийн ажил мэргэжил, 13.4 хувь нь менежер чиглэлд хамаарах ажлын байраар хангагджээ. Эмэгтэй ажиллагчдад эзлэх хувиар харвал эмэгтэйчүүдийн 77.2 хувь нь дээрх 4 чиглэлийн ажил мэргэжлийн ажилд оржээ.

Хүснэгт 15. Шинэ ажиллагчдын эзлэх хувь, ажил мэргэжлийн үндсэн бүлгээр

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Байнгын ажиллагчид		
		Нийт	Эмэгтэй	Сул ажлын байранд ажилд орсон
1	Менежер	13.4	17.3	13.8
2	Мэргэжилтэн	32.4	41.0	30.1
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	7.2	7.3	6.2
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	3.7	4.9	3.3
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	6.2	5.5	7.3
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	0.3	0.3	0.6
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	8.2	3.9	8.4
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	9.3	1.0	10.2
9	Энгийн ажил мэргэжил	19.2	19.0	20.0
10	Дүн	100	100	100

Сул орон тоог нөхсөн хувь буюу сул орон тоонд авсан ажиллагчдад эзлэх хувиар шинэ ажиллагчдын 30.1 мэргэжилтэн, 20.0 хувь нь энгийн ажил мэргэжил, 13.8 хувь нь менежер, 10.2 хувь нь суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч ажил мэргэжлийн бүлгийн ажиллагчид эзэлж, сул ажлын байранд ажилд орсон иргэдийн 74.1 хувийг бүрдүүлж байна.

Шинэ ажиллагчдыг ажил мэргэжлийн ангиллын нэгж бүлгийн хувьд авч үзвэл нийт шинээр ажилд орогчдын 7.3 хувь нь цэвэрлэгч, үйлчлэгч, 6.2 хувь нь жолооч, 5.7 хувийг бөөний худалдааны менежер, 5.2 хувийг англи хэлний багш, 3.1 хувийг үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан, 2.6 хувийг нягтлан бодогч мэргэжлийн ажиллагчид эзэлж байгаа нь өндөр хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 16. Шинэ ажиллагчдын эзлэх хувь, ажил мэргэжлээр.

Д/д	ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь	Д/д	ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь
1	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	7.3	11	343411	Ахлах тогооч	1.7
2	832211	Жолооч, машины	6.2	12	962918	Манаач, сахиул, харуул, жижүүр	1.4
3	142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	5.7	13	513111	Зөөгч	1.4
4	231038	Багш, англи хэлний	5.2	14	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	1.3
5	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	3.1	15	962911	Хаалгач	1.2
6	241112	Нягтлан бодогч	2.6	16	541416	Хамгаалалтын / албаны/ ажилтан	1.1
7	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	2.4	17	222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн	1.1
8	132416	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / агуулахын/	2.4	18	134611	Банкны менежер	1.1
9	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	2.1	19	711515	Мужаан, засварын	1.1
10	234205	Туслах багш, цэцэрлэгийн	1.7	20	721214	Гагнуурчин	1.1

Харин ажлын байрны төрлөөр харвал ачаа зөөгч, толь, шил угсрагч, фермч, мод, ургамал арчлагч, цэвэрлэгч, үйлчлэгч, төмрийн хүдрийн уурхайн ажилтан, хогны машины жолооч, автозамын туслах ажилтан, жор найруулагч гэх мэт ажлын байрууд бүгд сул ажлын байр бөгөөд бусад ихэнх ажил мэргэжлийн хувьд энэ үзүүлэлт 40-өөс дээш хувийг эзэлж байна. Дээд боловсролын шинжлэх ухааны академийн эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, малын эмч, химийн инженерийн техникч, чөлөөт бүсийн ерөнхий менежер, телехолбооны инженер, шүдний их эмч, цахим зүйн инженер чиглэлээр ажилд орсон ажиллагчдын ажлын байр 100 хувь сул ажлын байр байжээ. Энэ жилийн хувьд англи хэлний багш, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер, банкны менежер зэрэг ажил мэргэжлүүд ажилд орсон ажиллагчдын хүрээнд шинээр дурдагдсан байна.

Шинэ ажилтан авахад гарсан хүндрэл бэрхшээл

Ажил олгогчдоос шинэ ажиллагч авахад хүндрэлтэй байсан эсэхийг тодруулахад ажил мэргэжил бүрийн хувьд өөр өөр байгаа хэдий ч нийт ажилтан авсан тохиолдлын 44.1 хувь хүндрэлтэй буюу маш хүндрэлтэй гэж үзсэн бөгөөд үүний 37.4 хувь нь ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй гэсэн шалтгааныг хүндрэлтэй байгаа гол үзүүлэлтээр нэрлэсэн нь анхаарууштай асуудал болж байна. Тэгвэл 33.1 хувийг ажил горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин шаарддаг гэжээ.

Ажилтан авахад хамгийн хүндрэлтэй байсан ажил мэргэжлүүдийг харвал цэвэрлэгч, үйлчлэгч ажил мэргэжлийн хүрээнд ажилтан авсан нийт тохиолдлын 58.7 хувьд нь хүндрэлтэй, маш хүндрэлтэй, бөөний худалдааны төвийн менежерийн 72.2 хувь, нягтлан бодогч мэргэжлийн хүрээнд 30.2 хувь нь хүндрэлтэй, маш хүндрэлтэй гэжээ.

Хүснэгт 17. Шинэ ажилтан авахад гарсан хүндрэл, ажил мэргэжил бүрээр

ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Хүндрэлтэй эсэх						Шалтгаан					
		Маш хялбар	Хялбар	Хялбар, хүндрэлтэй ал нь ч биш	Хүндрэлтэй	Маш хүндрэлтэй	Мэдэхгүй	Ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй эсвэл цөөн тооны анкет ирсэн	Ажил горилогчид бидэнд хэрэгцээтэй ур чадвар байхгүй байсан	Ажилд горилогчид шаардлагатай ажлын туршлагагүй байсан	Ажилд горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин хөлс шаардсан	Ажилд горилогчид ажлын нөхцөл таалагдаагүй	Мэдэхгүй
911211	Цэвэрлэгч/ үйлчлэгч, албан тасалгааны	6.9	16.8	17.4	45.0	13.7	0.1	38.9	6.6	1.6	39.7	12.5	0.7
142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	4.1	8.1	11.7	70.7	1.5	3.9	53.3	11.6	13.4	20.2	1.5	0.0
241112	Нягтлан бодогч	15.0	30.0	24.7	27.8	2.4	0.1	38.4	34.6	14.0	11.6	1.4	0.2
832211	Жолооч, машины	15.3	23.5	24.5	32.3	0.7	3.8	38.7	4.2	3.6	50.8	2.6	0.0
962918	Манаач, сахиул, харуул, жижүүр	5.0	7.4	17.1	66.6	2.6	1.4	28.9	3.5	10.1	52.2	5.3	0.0
231038	Багш, англи хэлний	11.4	15.0	22.4	44.6	6.6	0.0	35.7	8.9	8.6	44.0	2.2	0.5
214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	14.1	8.8	16.0	49.6	11.6	0.0	22.0	15.3	1.1	45.3	16.3	0.0
226201	Эм зүйч	0.0	7.3	14.4	60.2	18.0	0.0	51.1	14.2	0.5	34.2	0.0	0.0
723119	Автомашины хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	0.0	3.1	22.1	72.8	1.2	0.7	42.4	12.2	10.5	34.9	0.0	0.0
132416	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / агуулахын/	17.2	30.9	23.2	18.1	5.3	5.2	22.2	32.0	0.6	45.2	0.0	0.0
432111	Нярав, ахлах	7.2	16.0	40.6	32.3	3.9	0.0	17.7	8.8	46.5	14.2	12.8	0.0
343411	Тогооч	6.0	23.2	18.5	28.6	19.6	4.2	37.2	3.2	1.3	41.2	13.6	3.5

325713	Байцаагч, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн	1.8	26.8	27.8	31.8	11.9	0.0	59.3	0.0	26.5	13.7	0.6	0.0
234205	Туслах багш, цэцэрлэгийн	5.9	18.0	27.7	45.4	3.0	0.0	42.4	11.8	0.0	45.8	0.0	0.0
522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	3.4	20.7	7.1	68.0	0.8	0.0	49.7	0.0	0.0	3.0	47.3	0.0
242316	Хүний нөөцийн мэргэжилтэн	9.7	18.0	25.0	41.1	1.0	5.2	28.2	4.6	8.8	37.0	7.1	14.3
222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн	5.3	17.8	30.9	42.2	3.8	0.0	47.6	0.0	7.1	29.7	0.0	15.6
515312	Жижүүр /байрны/	5.3	27.5	17.6	47.0	2.5	0.0	23.8	0.0	1.5	48.1	26.7	0.0
513111	Зөөгч	4.3	3.0	7.0	53.5	32.2	0.0	47.9	0.0	0.6	51.2	0.0	0.3
721214	Гагнуурчин	0.7	23.8	36.4	38.3	0.7	0.0	11.2	11.2	1.0	76.6	0.0	0.0

Дээрх ажил мэргэжлүүдийн хүрээнд ажилтан авахад хүндрэлтэй байсан шалтгаан нь ихэнхдээ ижил буюу ажил орох хүсэлт гаргасан хүн байхгүй, цөөн тооны анкет ирсэн, ажилд горилогчид бидний санал болгосноос илүү цалин хөлс шаардсан гэсэн 2 шалтгаан голлох хувийг эзэлж байна.

Харин ажил горилогчийн ур чадвараас шалтгаалсан хүндрэл 12.2 хувийг эзэлж байна. Ажил горилогчийн ур чадвараас шалтгаалсан хүндрэлийг ажил гүйцэтгэх ур чадвар, нийгмийн харилцааны эсвэл зан төлөвийн ур чадварууд, харилцааны ур чадвар гэсэн 3 агуулгын хүрээнд задлан тодруулсан бөгөөд ур чадварын асуудлаас үүдэлтэй хүндрэл байдаг гэж үзсэн ажил олгогчдын бөгөөд 66.9 хувь нь ажил горилогч тухай ажлыг гүйцэтгэхэд шаардлагатай ур чадвар дутмаг байдаг гэсэн бол 23.5 хувь нь нийгмийн харилцааны эсвэл зан төлөвийн ур чадваруудын дутагдалтай байдал нь хүндрэлтэй гэж үзжээ.

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд ажлаас гарсан иргэд

Хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний салбар доторх болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их, үүнээс үүдэлтэй хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдал төдийлөн буурахгүй байгаа нь жил бүрийн судалгааны үр дүнгээс харагдсаар байна.

Ажил олгогчид сүүлийн 12 сарын хугацаанд 125.4 мянган иргэнийг ажлын байраар хангаж, хөдөлмөр эрхлэх боломжийг бий болгосон хэдий ч мөн хугацаанд 128.0 мянган ажиллагчид ямар нэг шалтгаанаар ажлаас гарсан байна. Өнгөрсөн оны үр дүнтэй харьцуулахад шинээр ажилд орсон иргэдийн тоо өмнөх оноос 73.3 хувиар өсч, ажлаас гарсан иргэдийн тоо 7.3 хувиар буурсан нь эерэг үр дүн харагдаж байна.

Ажлаас гарсан ажиллагчдын 79.8 хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаа орхисон бөгөөд 20.2 хувь нь хөдөлмөрийн гэрээ дуусах, халагдах, цомхотголд орох гэх мэт ажил олгогчийн санаачлагаар хөдөлмөр эрхлэлт нь дуусгавар болжээ. Өнгөрсөн жилийн судалгааны үр дүнгээр хөдөлмөр эрхлэлт нь дуусгавар болсон ажиллагчдын 52.2 хувь нь ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан бол энэ удаад уг үзүүлэлт 20.2 хувь болж буурсан байна. Эсрэгээрээ өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдол өнгөрсөн онд 47.8 хувь байсан бөгөөд энэ жил 79.8 хувь болж өссөн нь анхаарал татсан асуудал болж байна.

Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан иргэдийн 48.4 хувь, ажил олгогчийн

санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчдын 50.7 хувь эмэгтэйчүүд байжээ.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар харвал нийт ажлаас гарсан иргэдийн 24.7 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар, 10.8 хувийг боловсрол, 10.1 хувийг удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбараас ажлаас гарсан ажиллагчид эзэлж нийт ажиллагчдын 45.6 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 18. Халагдсан ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Сүүлийн 12 сард ажлаас халагдсан ажиллагчдын тоо			
	Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан хүний тоо	Ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан түвшин
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	0.8	0.4	0.4	66.1
Уул уурхай, олборлолт	3.3	0.6	2.7	68.7
Боловсруулах үйлдвэрлэл	10.9	2.3	8.5	79.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	1.5	0.5	1.0	58.6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	1.3	0.6	0.7	20.3
Барилга	10.1	2.1	8.0	70.8
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	31.7	4.8	26.8	76.4
Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	7.2	0.9	6.3	8.4
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	5.0	0.9	4.1	69.3
Мэдээлэл, холбоо	2.5	0.7	1.8	60.5
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	5.1	2.4	2.8	65.0
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	1.7	0.6	1.2	74.6
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.3	1.5	2.9	77.1
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	13.0	1.1	11.9	76.4
Боловсрол	13.8	2.4	11.4	54.8
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	4.3	0.9	3.5	67.9
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	2.0	0.3	1.7	65.4
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	9.4	2.9	6.5	69.8
Нийт	128.0	25.8	102.2	47.8

Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдлын 26.2 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт, 11.6 хувь нь удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт, 11.2 хувь нь боловсролын салбарт, 8.4 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт, 7.8 хувь нь барилгын салбарт харьяалагдаж байгаа нь нийт ажлаас гарсан ажиллагчдын 65.2 хувийг бүрдүүлж байна.

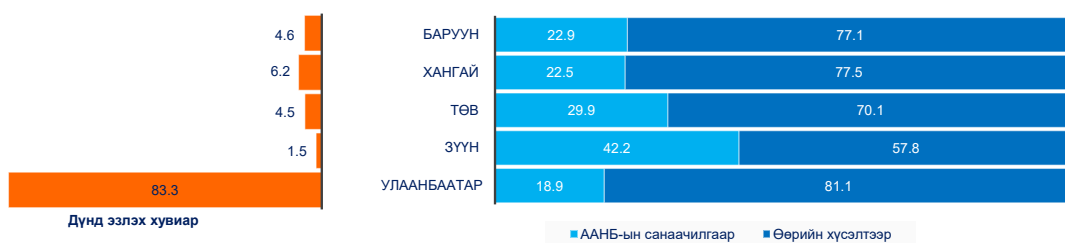
Харин салбар бүрийн ажлаас гарсан ажиллагчдад эзлэх дүнгээр харвал эдийн засгийн үйл ажиллагааны аль ч салбарт ажил олгогчийн санаачилгаар буюу хөдөлмөрийн гэрээ дуусгавар болсон, цомхотголд орсон, тэтгэвэрт гарсан гэх мэт тохиолдлын эзлэх хувь 50.0 хувиас доош үзүүлэлттэй, эсрэгээрээ өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан хувь өндөр байна. Тухайлбал удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын ажлаас гарсан ажиллагчдын 91.7 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагааны салбарын 87.4 хувь, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарын ажиллагчдын 84.7 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын ажлаас гарсан ажиллагчдын 83.8 хувийг ажилтан өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдлууд эзэлж байна.

18 салбарын хувьд ажиллагч өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан түвшин дунджаар 73.9 хувь болж өмнөх оны үр дүнгээс 26.4 пунктээр өссөн нь анхаарал татсан асуудал болж байна.

Аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааны хэлбэрээр харвал нийт ажлаас гарсан иргэдийн 88.0 хувь нь байнгын үйл ажиллагаатай байгууллагын ажиллагчид байжээ.

Ажлаас гарсан иргэдийн 83.3 хувь нь Улаанбаатар хотынх бөгөөд үүний 81.1 хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарчээ.

Зураг 14. Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын хувь, байршлаар

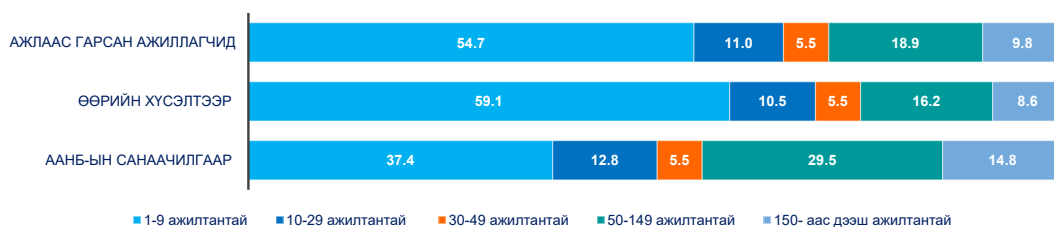

Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын 6.2 хувь нь Хангайн бүсэд, 4.6 хувь нь Баруун, 4.5 хувь нь Төвийн бүсэд харьяалагдаж, Зүүн бүсээс бусад бүс тус бүрийн хувьд ажлаас гарсан ажиллагчдын 70-аас дээш хувь нь өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан байна.

Аж ахуйн нэгж байгууллагын ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал улсын хэмжээнд ажлаас гарсан нийт ажиллагчдын 65.7 хувь нь 30 хүртэлх ажиллагчидтай ААНБ-д ноогдож, ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчдын 50.2 хувь, өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчдын 69.6 хувь нь дээрх бүлгийн ААНБ-ынх байгаагаас ажиллагчдын хөдөлөгөөн жижиг ААНБ-уудад их байсан нь харагдаж байна.

Зураг 15. Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын хувь, ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр

Томоохон ажил олгогчдод ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн бага буюу ажлаас гарсан ажиллагчдын 9.8 хувь 150-аас дээш ажиллагчидтай ААНБ-д, 18.9 хувь нь 50-149 хүртэлх ажиллагчидтай ажил олгогчдод хамааралтай байгаа юм.

Сүүлийн 12 сарын хугацаанд ажлаас гарсан ажиллагчдыг ажил мэргэжлийн хувьд авч үзвэл 7.7 хувийг хүнд даацын авто машины операторч, 6.5 хувийг цэвэрлэгч үйлчлэгч, 5.1 хувийг жолооч, 3.8 хувийг үйлдвэр аж ахуйн туслах ажилтан, 2.4 хувийг дэлгүүрийн туслах ажилтан ажил мэргэжил бүхий ажиллагчид эзэлж буй бол 4.4 хувийг англи хэлний багш, 3.4 хувийг бөөний худалдааны менежер, 3.0 хувийг банкны менежер, 2.1 хувийг нягтлан бодогч гэх мэт дээд боловсролын ажил мэргэжлүүд эзэлж байгаа нь шинэ ажиллагчдад эзлэх дүнгээр хамгийн өнөдр хувийг үзүүлж байна.

Сул ажлын байрны түвшин буюу нэг ажилтныг нөгөөгөөр орлуулсан хувийг хамгийн өндөр хувийн шилжилт хөдөлгөөн явагдсан ажил мэргэжлийн хүрээнд авч үзвэл худалдагч, хүнд даацын авто машины операторч, цэвэрлэгч үйлчлэгч, жолооч, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер гэх мэт ажил мэргэжлийн хүрээнд 60.0-аас дээш хувьтай бол хаалгач, засварын мужаан, банкны менежер ажил мэргэжлийн хувьд энэ үзүүлэлт 90.0-ээс дээш хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 19. Шинэ болон халагдсан ажиллагчид, ажил мэргэжлээр

ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Сүүлийн 12 сард ажилд авсан ажиллагчдын тоо			Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчид		
		Нийт	Сул ажлын байранд	Орлуулсан түвшин (%)	Ажил олгогчийн санаачилгаар ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчид	Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан түвшин (%)
833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	1.0	1.4	72.9	1.8	9.2	95.4
911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	7.3	8.9	67.3	8.3	6.1	74.7
832211	Жолооч, машины	6.2	7.0	61.7	3.6	5.5	86.1
231038	Багш, англи хэлний	5.2	6.0	62.6	3.6	4.6	83.6
932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	3.1	2.6	45.5	5.4	3.4	71.8

142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	5.7	5.8	55.4	3.9	3.2	76.6
134611	Банкны менежер	1.1	2.0	99.7	8.4	1.6	43.7
522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	1.3	0.7	28.9	0.9	2.7	92.4
241112	Нягтлан бодогч	2.6	2.6	54.9	2.4	2.0	76.8
521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	0.1	0.2	78.8	0.7	2.4	93.5
343411	Тогооч	1.7	1.5	48.7	1.9	1.8	79.8
214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	2.4	2.9	68.3	2.3	1.6	74.1
132416	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /агуулахын/	2.4	2.3	53.9	0.5	1.7	92.7
962911	Хаалгач	1.2	2.0	92.3	0.3	1.7	96.1
711515	Мужаан, засварын	1.1	2.0	96.8	0.5	1.6	92.7

Энэ жилийн хувьд дээрх мэргэжлүүдийн хүрээнд ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн их, төдийгүй үүнээс үүдсэн хангагдаагүй эрэлт байсаар байгаа харагдаж байна.

Аж ахуйн нэгжийн ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал нийт ажилд орсон ажиллагчдын 53.3 хувь нь 1-9 хүртэлх ажиллагчидтай ажил олгогчдод, 27.4 хувь нь 50-аас дээш ажиллагчидтай аж ахуйн нэгжүүдэд хамаарч буй бол сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан нийт ажиллагчдын 54.7 хувь, өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан ажиллагчдын 59.1 хувь нь 9 хүртэлх ажиллагчидтай ажил олгогчдод хамаарч, жижиг ажил олгогчдын хүрээнд дэх шилжилт хөдөлгөөн хөдөлмөрийн зах зээлд нөлөөлөхүйц их байсныг илтгэж байна.

2.2. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЭРЭЛТ

Судалгааны үндсэн үр дүнг жил бүрийн судалгааны нэгэн адил түүврийн эх олонлогт тархаан тооцсон бөгөөд хөдөлмөрийн зах зээлийн ажиллах хүчний эрэлтийг оны эхний ба сүүлийн хагас жилээр ангилан, ажлын байрны хэлбэр, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил мэргэжлээр задлан тайлбарладаг өмнөх агуулгын дагуу үр дүнг нэгтгэлээ.

Уг судалгааны судлах гол асуудал нь хөдөлмөрийн зэх зээл дэх ажлын байрны өсөлт, хүний нөөцийн чиглэлээрх ажил олгогчдын төлөвлөгөө, төсөөлөл юм. Энэ удаагийн судалгааг Дэлхийн банкны “Онцгой байдлын үеийн дэмжлэг болон хөдөлмөр эрхлэлтийн төсөл”-ийн санхүүгийн болон техникийн дэмжлэгтэйгээр ажиллагчдын ур чадварын эрэлтийг тодорхойлох зорилгоор нэмэлт модулиар өргөтгөн зохион байгуулсан нь онцлогтой юм.

Ажил олгогчдын ажиллах хүчний төсөөлөл нь эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байршил болон цаг хугацаанаас хамааран харилцан адилгүй байдаг хэдий ч тодорхой хэд хэдэн салбарын ажиллах хүчний эрэлт тогтмол эерэг өөрчлөлтийг үзүүлж, ажиллах хүчний шингээлт өндөртэй байдаг нь жил бүрийн ажиллах хүчний эрэлтийн мэдээллээс харагддаг. Эдгээр салбарт ажиллах хүчний хөдөлгөөн голлон явагддаг болохыг энд тэмдэглэх хэрэгтэй.

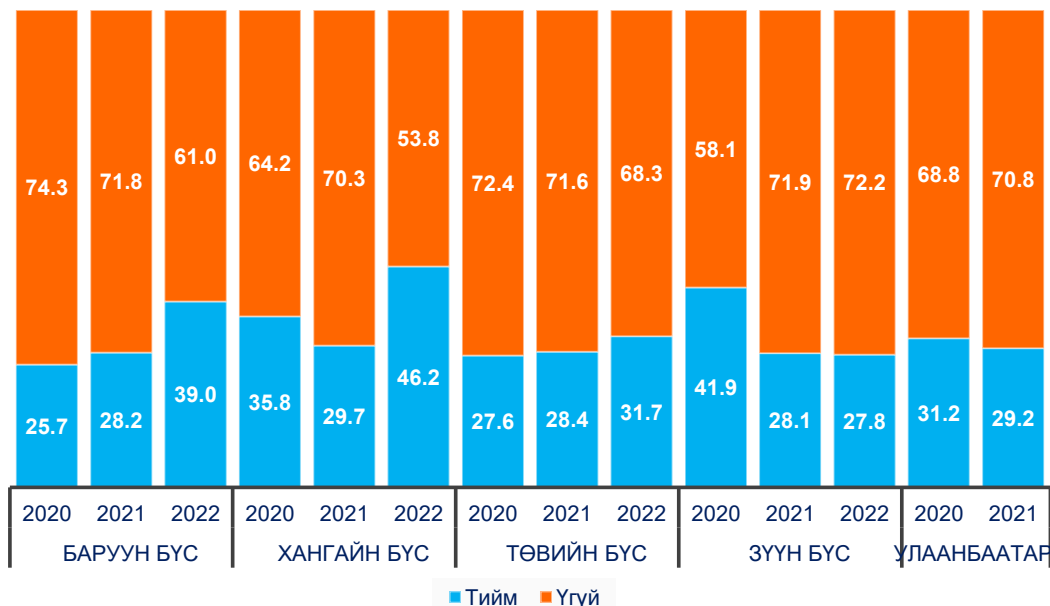
Хэдийгээр энэ жилийн хувьд давагдашгүй хүчин зүйлийн нөлөө удаан үргэлжилж, эдийн засаг хүндрэлтэй байгаа ч ажил олгогчдын ажиллах хүчний төсөөлөл эерэг хандлагатай байна. Ээлжит судалгааны хувьд өмнөх жилүүдийн адил тодорхой хэдэн салбарууд хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтэд голлон нөлөөлж, ажиллах хүчний өсөлт, хөдөлмөр эрхлэлтийн эерэг өөрчлөлтийг харуулдаг зүй тогтол хэвээр хадгалагдаж байна.

Хүн ам, суурьшлийн төвлөрөлөөс шалтгаалж орон нутагт нийслэлтэй харьцуулахад ажиллах хүчний эрэлт бага байдаг бөгөөд энэ жил ч энэхүү чиг хандлага хэвээр хадгалагдлаа.

Энэ удаагийн хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтийн барометрийн судалгааны дүнгээр идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-ын 38.6 хувь нь шинэ болон сул ажлын байранд ажилтан авахаар төлөвлөсөн нь өмнөх жилийнхээс 9.6 пунктээр өсч, эдгээр ажил олгогчдын хүрээнд бий болох ажиллах хүчний эрэлт ч мөн өмнөх оны дүнгээс өссөн байна.

Хангайн бүсийн ААНБ-ын 46.2 хувь, Баруун бүсийн ажил олгогчдийн 39.0 хувь, Төвийн бүсийн ААНБ-ын 31.7 хувь нь ажилтан авахаар төлөвлөсөн нь өмнөх онтой харьцуулахад өссөн үзүүлэлт бол Зүүн бүсийн 27.8 хувь ажиллах хүч авахаар төлөвлөсөн нь өмнөх оны судалгааны үр дүнгээс буурсан үзүүлэлттэй болж байна. Улаанбаатар хотын ажил олгогчдын 39.2 хувь нь ирэх онд ажиллах хүчээ нэмэгдүүлэх хэрэгцээ байгааг илэрхийлсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 10 пунктээр өсөх төлөвтэй байна.

Зураг 16. 2023 онд ААНБ-ууд шинээр ажилтан авах эсэх, бүсээр, /хувь/

2023 онд ажилтан авах ажил олгогчдын 37.3 хувийг бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарын аж ахуйн нэгжүүд дангаараа бүрдүүлж байгаа бол 85.6 хувь нь хувийн өмчийн, 81.4 хувь нь байнгын үйл ажиллагаатай ажил олгогчид байна.

Харин ажиллагчдийн тооны бүлгээр харвал 9-өөс доош ажиллагчидтай жижиг аж ахуйн нэгжүүдийн 36.9 хувь, 30-49 ажиллагчтай аж ахуйн нэгжүүдийн 47.0 хувь нь 2023 онд ажилтан авах төлөвлөгөөтэй гэсэн бол 50-аас дээш ажиллагчидтай болон томоохон ажил олгогчдын 60-аас дээш хувь нь ажиллах хүчний хэрэгцээтэй хэмээсэн байна.

Хөдөлмөрийн зах зээлд 2023 онд 84.6 мянган ажиллах хүчний эрэлт, хэрэгцээ бий болохоор байгаа нь өнгөрсөн оны судалгааны үр дүнгээс 8.5 хувиар өсөх төлөвтэй байна. Ажиллах хүчний эрэлтийн 83.5 хувь нь оны эхний хагаст, үлдсэн 16.5 хувь нь оны сүүлийн хагас жилд бий болох төлөвтэй байна.

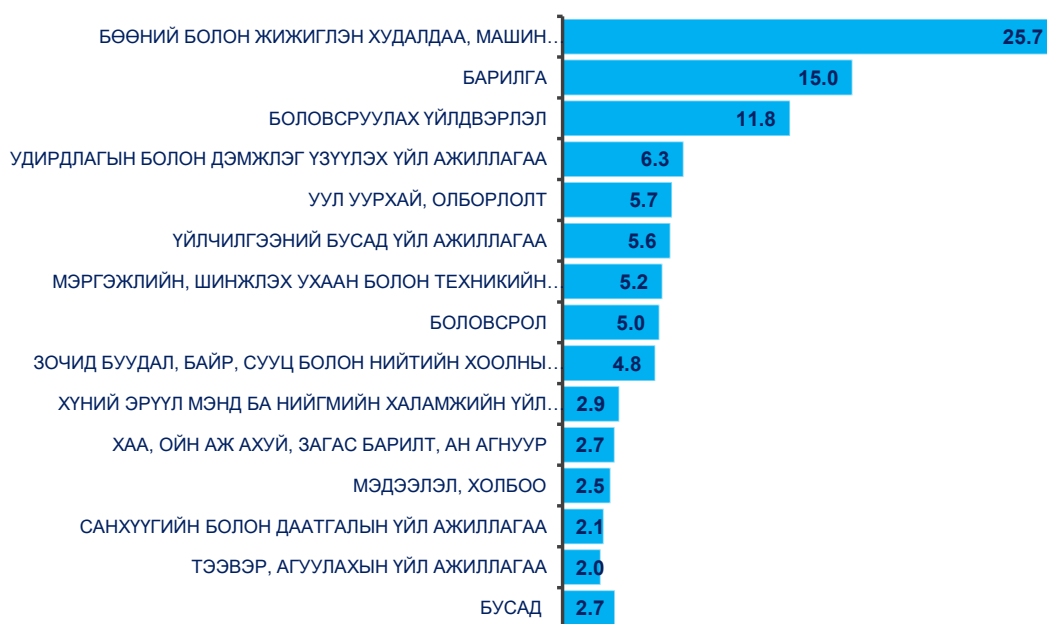
Манай улсын эрс тэс уур амьсгалтай холбоотойгоор эдийн засгийн зарим салбаруудад улирлын нөлөө их байдаг. Ийм онцлогтой салбаруудын ажил олгогчид хүйтэн сэрүүн улиралд үйл ажиллагаагаа түр зогсоож, дулааны улиралд эрчимждэг бөгөөд үйл ажиллагаа нь эрчимжих хугацаа нь оны эхний хагаст харьяалагддаг нь энэ хугацаанд хамаарах ажиллах хүчний эрэлт өндөр байхад голлон нөлөөлдөг.

2.2.1. ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ДАХЬ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЭРЭЛТ /2023.01-2023.06/

Энэ онд хөдөлмөрийн зах зээлд бий болох ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 70.6 мянга буюу 83.5 хувь нь оны эхний хагаст бий болох төлөвтэй байгаа нь өмнөх оны судалгааны дүнгээс өсөх үр дүнтэй байна.

Оны эхний хагаст бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг салбараар авч үзвэл бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт 18.1 мянга буюу оны эхний хагаст бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 25.7 хувь, барилгын салбарт 10.6 мянга буюу 15.0 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 8.3 мянга буюу 11.8 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт 4.4 мянга буюу 6.3 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарт 4.0 мянга буюу 5.7 хувь нь бий болох төлөвтэй байна. Харин цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам гэх мэт салбаруудад ажиллах хүчний эрэлт бага байхаар байна.

Зураг 17. 2023 оны эхний 6 сарын ажиллах хүчний эрэлт, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, /хувь/

Оны эхний хагас жилд бий болохоор хүлээгдэж буй ажиллах хүчний эрэлтийн 61.4 мянга буюу 87.0 хувь нь байнгын ажлын байр бол 9.2 мянга нь түр ажлын байр байна. Эрэлтийн 78.7 хувь нь Улаанбаатар хотод, 8.6 хувь нь Төвийн бүсэд бий болох дүр зураг гарчээ.

2.2.2. ОНЫ СҮҮЛИЙН ХАГАС ДАХЬ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЭРЭЛТ /2023.07-2023.12/

Энэ оны сүүлийн хагаст улсын хэмжээнд 14.0 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болох нь өмнөх оны мөн дүнгээс 34.0 хувиар бага байна. Энэ нь ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 16.5 хувийг эзэлж байна.

Ажиллах хүчний сүүлийн хагас жилийн эрэлтийн хүрээнд бий болох ажлын байрны 83.1 хувь нь байнгын, үлдсэн 16.9 хувь нь түр ажлын байр байх төлөвтэй.

Байршлаар 78.5 хувь нь Улаанбаатар хотод, 9.4 хувь нь Хангайн бүсэд бий болох хүлээлттэй байна.

Зураг 18. 2023 оны сүүлийн 6 сарын ажиллах хүчний эрэлт, ЭЗҮА-ны салбарын ангилал, /хувь/

Оны сүүлийн хагаст бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 27.9 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбарт, 19.2 хувь нь барилга, 8.3 хувь нь боловсрол, 8.1 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт бий болох төсөөлөлтэй байна. Эдгээр нь сүүлийн 6 сарын нийт эрэлтийн 63.6 хувийг бүрдүүлж байна.

Өмнөх судалгааны үр дүнгээр жилийн сүүлийн хагаст ажиллах хүчний эрэлт нийт эрэлтийн 27.1 хувийг эзэлж байсан бол энэ жилийн тухайд сүүлийн хагас дахь ажиллах хүчний эрэлт 10.3 пунктээр буурах төлөвтэй буюу сүүлийн 2 жилийн чиг хандлагаас өөрчлөгдсөн үр дүн гарчээ.

2.2.3. 2023 ОНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ НИЙТ ЭРЭЛТ

Улсын хэмжээнд 2023 онд 84.6 мянган ажлын байр бий болох ба өмнөх оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад 6.0 мянга гаруй ажлын байр буюу 8.4 хувиар өсч, хөдөлмөрийн зах зээлийн олон жилийн ерөнхий чиг хандлага хадгалагдах төлөв ажиглагдлаа. Ажиллах хүчний эрэлтийн хүрээнд хөдөлмөр эрхлэлт тодорхой хувиар өсөх боломжтой байдаг.

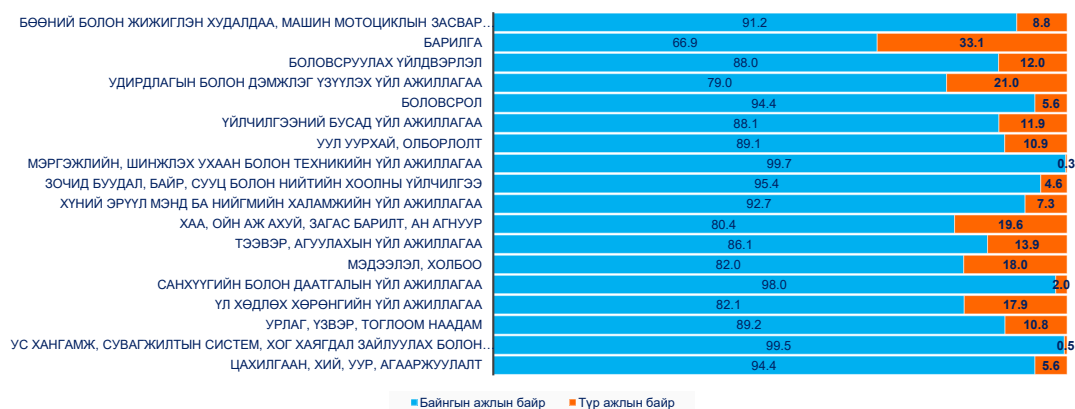
Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаарх ажиллах хүчний эрэлт

Энэ онд ажиллах хүчний эрэлт хамгийн их байх салбар нь өмнөх жилүүдийн адил бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар бөгөөд 2023 онд хөдөлмөрийн зах зээлд гол эерэг нөлөөг үзүүлэх салбарууд болж байна.

Бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт жилийн нийт эрэлтийн 26.0 хувь буюу 22.0 мянган ажиллах хүчний эрэлт, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 9.5 мянга буюу нийт эрэлтийн 11.2 хувь бий болох ч өмнөх жилийн судалгааны үр дүнгээс буурсан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт 7.9 хувиар буурахаар байна. 7.0 хувиар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар 7.0 хувиар буурах төлөвтэй байна. Харин барилгын салбарт 13.3 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болох нь нийт эрэлтийн 15.7 хувийг эзэлж, өмнөх жилийн судалгааны үр дүнгээс 15.9 хувиар өсөх үзүүлэлттэй байна.

Ажиллах хүчний эрэлт өндөр байх бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын эрэлт 2023 оны ажиллах хүчний эрэлтийн 52.9 хувийг бүрдүүлж байна.

Зураг 19. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, салбарын ангилал, /хувь/

Энэ жилийн хувьд санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбар, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт өмнөх оны дүнгээс буурах төлөвтэй бөгөөд санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа 53.8 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын эрэлт 49.1 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа 44.7 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын эрэлт 20.9 хувиар буурах нь өндөр үзүүлэлт болж байна.

Дээрх салбаруудаас бусад салбаруудын ажиллах хүчний эрэлт өмнөх жилийн үр дүнгээс өсөх бөгөөд уул уурхай, олборлолтын салбар, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбаруудад энэ хандлага өндөр хувьтай байх төлөвтэй байна. Тухайлбал уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт 1.6 дахин, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбар 1.3 дахин, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа 1.1, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын эрэлт 0.7 дахин өсөх үр дүн гарчээ.

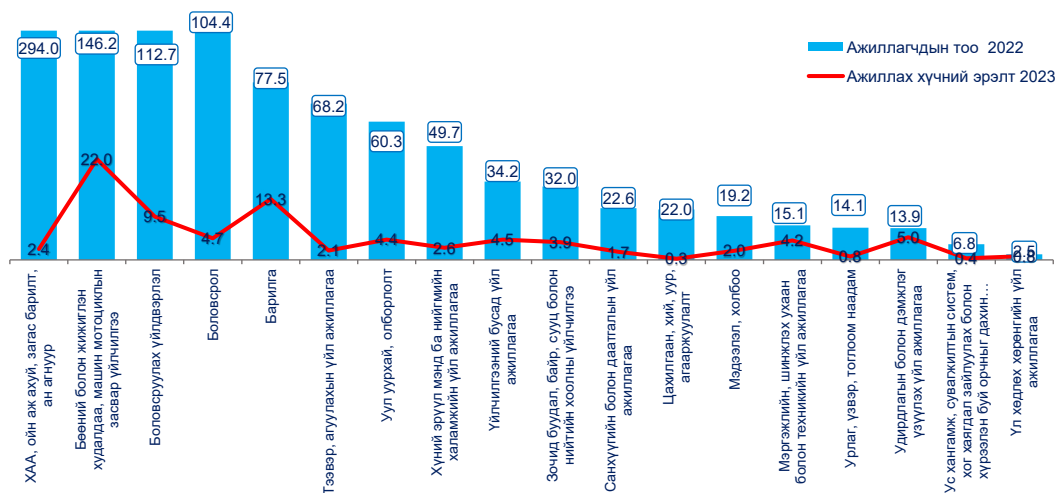
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт буурахаар тооцоологдож байсан бол энэ удаагийн үр дүнгээр дээрх салбаруудын эрэлт өсөх хандлагатай байна. Тухайлбал ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын ажиллах хүчний эрэлт 54.2 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт салбарын ажиллах хүчний эрэлт 28.2 хувиар өсөхөөр байна.

Мөн мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлт 65.1 хувь, мэдээлэл, холбооны салбар 36.3 хувь, боловсролын салбар 33.4 хувиар өсөх төлөвтэй бөгөөд эдгээр нь ажиллах хүчний эрэлтийн 13.0 хувийг бүрдүүлж байна.

Жил бүрийн судалгааны дүнгээр ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамжийн үйл ажиллагаа, урлаг үзвэр, тоглоом наадам салбарын эрэлт хамгийн бага хувийг эзэлж байдаг. Энэ удаа ч ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамжийн үйл ажиллагаа, урлаг үзвэр, тоглоом наадам, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбаруудад ажиллах хүчний эрэлт хамгийн бага байх төлөвтэй бөгөөд эдгээр салбаруудад 2.2 мянган ажлын байр бий болж, нийт эрэлтийн 2.7 хувийг эзэлж байна.

Энэ оны ажиллах хүчний эрэлтийг тухайн салбарын ажиллагчдын тоо -той харьцуулан авч үзвэл бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт тухайн салбарын ажиллагчдын 36.5 хувь, боловсролын салбарын 33.4 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа 32.9 хувь, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын 22.1 хувь, барилгын салбарын ажиллагчдын 19.5 хувьтай тус тус тэнцүү байна.

Зураг 20. Ажиллагчдын тоо болон ажиллах хүчний эрэлт, салбарын ангиллаар, /мян. хүн/

Харин ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт нь тухайн салбар бүрийн ажиллагчдын маш бага хувьтай тэнцүү байна.

2023 оны хөдөлмөрийн зах зээлд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 83.5 хувь нь оны эхний хагаст бий болж, сүүлийн 6 сарын ажиллах хүчний эрэлтээс 5 дахин их, өмнөх оны үр дүнгээс 24.3 хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна. Оны эхний хагаст хамаарах эрэлтийн 87.0 хувийг байнгын ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлт эзэлж байгаа ч, оны нийт түр ажиллах хүчний эрэлтийн 79.6 хувь нь эхний хагас жилд бий болох төсөөлөлтэй байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар тус бүрээр авч үзвэл уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 90.1 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын 89.4 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын 89.1 хувь, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын 88.5 хувь, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын 88.3 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын эрэлтийн 88.0 хувь оны эхний хагас жилд бий болох төлөвтэй.

Ажиллах хүчний эрэлтийн голлох хувийг бүрдүүлдэг бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилгын салбарын эрэлтийн 79.0-82.0 хувь нь оны эхний хагаст хамаарч байна. Мөн боловсрол болон тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбаруудаас бусад салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 80.0-аас дээш хувь нь оны эхний хагаст төлөвлөгдсөн байна.

Хүснэгт 20. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, салбар, хугацаагаар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний нийт эрэлт / мян.хүн/	Эхний 6 сар		Сүүлийн 6 сар	
		/мян. хүн/	Хувь	/мян. хүн/	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	2.4	1.9	80.3	0.5	19.7
Уул уурхай, олборлолт	4.4	4.0	90.1	0.4	9.9
Боловсруулах үйлдвэрлэл	9.5	8.3	88.0	1.1	12.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.3	0.3	89.4	0.0	10.6
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.4	0.3	82.1	0.1	17.9
Барилга	13.3	10.6	79.8	2.7	20.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	22.0	18.1	82.3	3.9	17.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	2.1	1.4	67.6	0.7	32.4
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	3.9	3.4	87.8	0.5	12.2
Мэдээлэл, холбоо	2.0	1.8	86.9	0.3	13.1
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.7	1.5	85.8	0.2	14.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.8	0.7	82.5	0.1	17.5
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.2	3.7	86.2	0.6	13.8

Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	5.0	4.4	89.1	0.5	10.9
Боловсрол	4.7	3.5	75.3	1.2	24.7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	2.6	2.1	78.8	0.6	21.2
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.8	0.7	88.3	0.1	11.7
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	4.5	3.9	88.5	0.5	11.5
Нийт	84.6	70.6	83.5	14.0	16.5

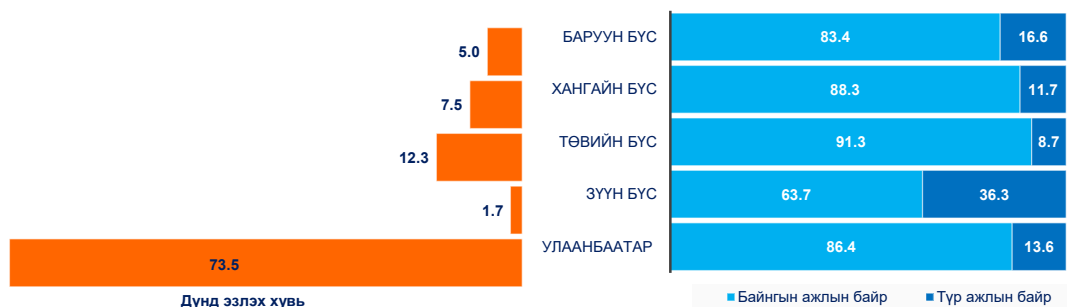
Оны эхний болон сүүлийн хагасын ажиллах хүчний эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын ажиллах хүчний эрэлт гол нөлөөг үзүүлж байна.

Байршлаарх ажиллах хүчний эрэлт

Энэ онд хөдөлмөрийн зах зээлд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг байршлаар тодруулбал, 73.5 хувь буюу 62.1 мянга нь Улаанбаатар хотод, 12.3 хувь буюу 10.4 мянга нь Төвийн бүсэд, 7.5 хувь буюу 6.4 мянга нь Хангайн бүсэд, 5.0 хувь буюу 4.2 мянга нь Баруун бүсэд, үлдсэн хувь нь Зүүн бүсэд бий болох төлөвтэй байна.

Улаанбаатар хотын ажиллах хүчний эрэлт өмнөх оны үр дүнгээс 2.7 пунктээр өсөх бол бүсүүдэд хамаарах ажиллах хүчний эрэлт буурах төлөвтэй байна.

Зураг 21. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, бүсээр, /хувь/

Улаанбаатар хотод хамгийн олон тооны ажлын байр буюу 62.1 мянган ажиллах хүчний эрэлт бий болохоос 86.4 хувь нь байнгын ажлын байранд ажиллах хүч авах эрэлт бол 62.4 хувь нь шинэ ажлын байр байна. Улаанбаатар хотод бий болох ажиллах хүчний эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд голлох эерэг нөлөө үзүүлсэн хэвээр байгаа юм. Тухайлбал Улаанбаатар хотод бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 28.9 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 18.4 хувь барилгын салбарт, 9.6 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт үүсэх төлөвтэй байна.

Хэдийгээр нийслэлд бий болох ажиллах хүчний эрэлтэд бага хувийг эзэлж байгаа ч тухайн салбарын ажиллах хүчний эрэлтэд Улаанбаатар хотод бий болох ажиллах хүчний эрэлт өндөр байх салбарууд ч байна.

Тодруулбал барилгын салбарын эрэлтийн 86.1 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбар 84.8 хувь, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарын 83.8 хувь нь, боловсрол 82.7 хувь, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын эрэлтийн 81.7 хувь, мэдээлэл холбооны салбарын эрэлтийн 79.2 хувь, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 79.1 хувь нь Улаанбаатар хотод бий болж ажиллах хүчний өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна.

Энэ оны /2023/ хүлээгдэж буй ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 26.5 хувь нь орон нутагт бий болно. Үүний 62.1 хувь нь шинэ ажлын байр байгаа нь орон нутгийн хөдөлмөрийн зах зээл мөн хэмжээгээр тэлэх боломж буйг харуулж байгаа юм. Орон нутгийн ажиллах хүчний эрэлтэд дараах эдийн засгийн салбарууд гол нөлөөг үзүүлж байна. Тухайлбал, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт орон нутгийн ажиллах хүчний эрэлтийн 18.0 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарт 16.6 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 15.5 хувь нь бий болох төлөвтэй байна.

Харин салбарт эзлэх ажиллах хүчний эрэлтээр харвал уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 83.7 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбарын эрэлтийн 61.2 хувь, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарын нийт эрэлтийн 48.2 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын 45.5 хувь нь орон нутагт бий болохоор байна.

Төвийн бүсэд ажиллах хүчний эрэлт бусад бүсээс өндөр байх ба 10.4 мянган шинэ болон сул ажлын байр бий болох төлөвтэй байна. Энэ эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, уул уурхай, олборлолт, боловсруулах үйлдвэрлэл, мэргэжлийн шинжлэх ухааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт өндөр хувийг эзэлж, тухайн бүс нутгийн ажиллах хүчний эрэлтийн 70.3 хувийг бий болгох төлөвтэй.

Баруун бүс, Хангайн бүс нутагт боловсруулах үйлдвэрлэл, бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилгын салбарын ажиллах хүчний эрэлт 50.0-аас дээш хувийг бүрдүүлж байна.

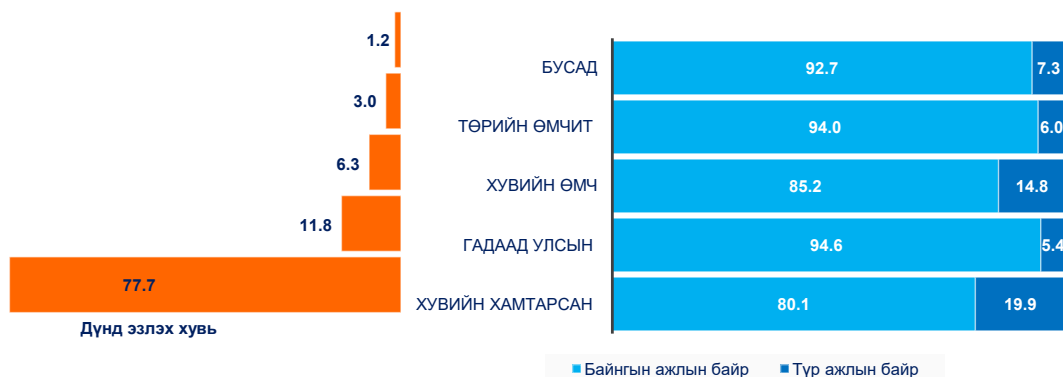
Хэдийгээр Зүүн бүс нутаг нь бусад бүстэй харьцуулахад ажиллах хүчний эрэлт харьцангуй бага байх төлөвтэй байгаа ч 1.4 мянган шинэ болон сул ажлын байр бий болохоор байна. Тухайн бүсийн ажиллах хүчний эрэлтэд бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын эрэлтээс гадна уул уурхай, олборлолт, хөдөө аж ахуйн салбарын эрэлт гол нөлөө үзүүлж, нийт эрэлтийн 68.1 хувийг дээрх салбаруудын эрэлт эзэлж байна.

Орон нутагт үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбар ажиллах хүчний эрэлт хамгийн үлэмж бага байх төсөөлөлтэй байна.

ААНБ-ын өмчийн хэлбэр, ажиллагчдын тооны бүлгээр

Ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 77.7 хувь нь хувийн хэвшлийн ААНБ-д, 11.8 хувь нь төрийн өмчит байгууллагад, үлдсэн хувь нь хувийн хамтарсан болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай бусад өмчлөлийн хэлбэрийн ААНБ-уудад бий болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл тухайн жилийн ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 10 ажлын байрны 8 нь хувийн хэвшлийн ААНБ-д хамааралтай байна.

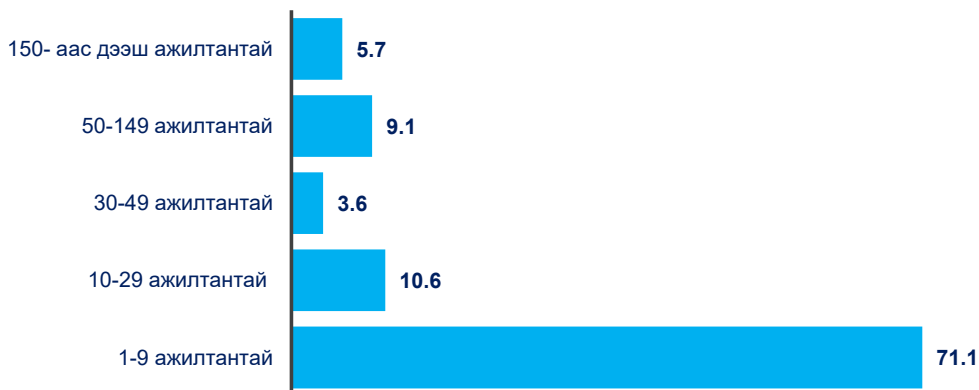
Зураг 22. Ажиллах хүчний эрэлт, ААНБ-ын өмчийн хэлбэр, ажлын байрны хэлбэрээр

Хувийн өмчийн ААНБ-уудад бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 85.2 хувь нь байнгын ажлын байр байна. Энэ үзүүлэлт төрийн өмчийн байгууллагын хувьд 94.0 хувь, хувийн хамтарсан өмчийн хэлбэрийн нэгжид 80.1 хувь, гадаадын хөрөнгө оруулалттай ААНБ-уудын хувьд 94.6 хувьтай байгаа нь өнгөрсөн оны үр дүнтэй харьцуулахад өсөх үр дүн гарчээ. Өөрөөр хэлбэл өмчийн бүх хэлбэрийн ААНБ-уудад бий болох ажиллах хүчний эрэлт нь байнгын ажилтны тоог нэмэгдүүлэх боломжтой байна.

Аж ахуйн нэгжийн ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал ажиллах хүчний эрэлтийн 52.3 хувь нь 1-9 хүртэлх ажиллагчидтай аж ахуйн нэгжүүдийн хүрээнд бий болохоор төсөөлөлтэй байгаа нь өмнөх оны судалгааны дүнгээс 18.8 пунктээр өссөн үзүүлэлт болж байна.

Зураг 23. Ажиллах хүчний эрэлт, ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр, /хувь/

Харин ажиллах хүчний эрэлтийн 10.6 хувь нь 10-29 ажиллагчидтай ААНБ-д, 9.1 хувь нь 50-149 ажиллагчидтай ажил олгогчдын хүрээнд бий болох төлөвтэй байна. Ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 81.6 хувь 30 хүртэлх ажиллагчидтай жижиг ААНБ-дад хамаарч байгаа нь үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-ын дунд дээрх бүлгийн ААНБ-ын эзлэх хувь өндөр байдагтай холбоотой юм. Харин 150-аас дээш ажиллагчидтай ААНБ-д нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 5.7 хувь үүсэх төлөвтэй байна.

Ажлын байрны хэлбэрээр

Хөдөлмөрийн зэх зээлд 2023 онд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг ажлын байрны хэлбэрээр дэлгэрүүлэн үзвэл нийт эрэлтийн 86.3 хувь буюу 73.0 мянга нь байнгын ажиллах хүчний эрэлт байгаа нь өмнөх оны үр дүнгээс

Ажлын байрны хэлбэрээр

Хөдөлмөрийн зэх зээлд 2023 онд бий болох ажиллах хүчний эрэлтийг ажлын байрны хэлбэрээр дэлгэрүүлэн үзвэл нийт эрэлтийн 86.3 хувь буюу 73.0 мянга нь байнгын ажиллах хүчний эрэлт байгаа нь өмнөх оны үр дүнгээс 2.0 пунктээр өсөх үзүүлэлт байна. Харин түр ажлын байр өмнөх оныхоос 0.6 мянгаар буурах төлөвтэй бөгөөд ажиллах хүчний эрэлтийн 13.7 хувийг эзэлж байна.

2023 оны 73.0 мянган байнгын ажиллах хүчний эрэлтийн 76.7 хувь буюу 56.0 мянга нь хувийн өмчийн ААНБ-уудад, 12.8 хувь буюу 9.4 мянга нь төрийн өмчийн, үлдсэн хувь нь хувийн хамтарсан, гадаад улсын хөрөнгө оруулалттай болон бусад өмчлөлийн хэлбэрийн ААНБ-д бий болохоор байна. Түр ажлын байрны хувьд ч 83.8 хувь нь хувийн өмчийн аж ахуйн нэгж байгууллагад бий болж үлдсэн хувь нь бусад өмчийн хэлбэрийн ажил олгогчдод бий болох төлөвтэй бөгөөд байнгын ажлын байрны 84.1 хувь нь, түр ажлын байрны 79.6 хувь нь оны эхний хагас жилийн хугацаанд бий болох хандлагатай байна.

Байнгын ажиллах хүчний эрэлтэд гол нөлөө үзүүлж буй салбар нь бөөний болон жижиглэн худалдаа болон барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд энэ үзүүлэлт түр ажиллах хүчний эрэлтэд ч давтагдах төлөвтэй байна. Тухайн салбаруудын байнгын ажиллах хүчний эрэлт нийт байнгын ажлын байрны эрэлтийн 51.1 хувийг, түр ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 64.5 хувийг тус тус бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 21. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны хэлбэр, салбараар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний эрэлт /мян.хүн/		Эзлэх хувь	
	Байнгын	Түр	Байнгын	Түр
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.9	0.5	2.6	4.0
Уул уурхай, олборлолт	4.0	0.5	5.4	4.2
Боловсруулах үйлдвэрлэл	8.3	1.1	11.4	9.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.3	0.0	0.4	0.1
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.4	0.0	0.5	0.0
Барилга	8.9	4.4	12.2	38.1
Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	20.1	1.9	27.5	16.7
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	1.8	0.3	2.4	2.5
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	3.7	0.2	5.1	1.5
Мэдээлэл, холбоо	1.7	0.4	2.3	3.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.7	0.0	2.3	0.3
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.7	0.1	0.9	1.3
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	4.2	0.0	5.8	0.1
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	3.9	1.0	5.4	9.0

Боловсрол	4.4	0.3	6.1	2.3
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	2.4	0.2	3.3	1.7
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.7	0.1	0.9	0.7
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	3.9	0.5	5.4	4.6
Нийт	73.0	11.6	100	100

Энэ удаагийн судалгааны дүнгээр эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын бүх хэлбэрт байнгын ажилтан авах хэрэгцээ өндөр хувьтай бөгөөд энэ нь хөдөлмөр эрхлэлтэд эерэг үр дүн үзүүлэх юм. Тухайлбал, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 99.7 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 99.5 хувь, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарын 98.0 хувь, зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний салбарын 95.4 хувь, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт болон боловсролын салбарын эрэлтийн тус бүр 94.4 хувь, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 92.7 хувийг байнгын ажиллах хүчний эрэлт эзэлж байна. Түүнчлэн, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбараас бусад бүх салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 80-аас дээш хувийг байнгын ажиллах хүчний эрэлт бүрдүүлж байна.

Түр ажиллах хүчний нийт эрэлтэд эзлэх хувиар харвал барилгын салбарт 38.1 хувь, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт 16.7 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 9.8 хувь нь хамаарч байна. Харин эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд барилгын салбарын эрэлтийн 31.1 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 21.0 хувь, мэдээлэл, холбооны салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн 18.0 хувийг түр ажиллах хүчний эрэлт эзэлж байна.

Ажлын байрны төрлөөр

Хөдөлмөр эрхлэлтийн өсөлтийг харуулах нэг үзүүлэлт нь шинээр бий болох ажлын байр бөгөөд 2023 онд бий болох нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 52.7 мянга буюу 62.4 хувь нь шинэ ажлын байранд ажилтан авах эрэлт байгаа нь хөдөлмөрийн зах зээлд боломжтойг харуулж байна. Нийт эрэлтийн 31.8 мянга буюу 31.8 хувь нь сул ажлын байр байгаа нь өмнөх оныхоос 8.2 мянгаар өссөн үзүүлэлт болжээ.

Хүснэгт 22. Ажиллах хүчний эрэлт, салбараар, ажлын байрны төрлөөр

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний эрэлт /мян.хүн/		Дүнд эзлэх хувь	
	Шинэ	Сул	Шинэ	Сул
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.7	0.7	3.2	2.2
Уул уурхай, олборлолт	3.4	1.1	6.4	3.4
Боловсруулах үйлдвэрлэл	5.3	4.1	10.1	13.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.1	0.2	0.1	0.7

Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.3	0.1	0.6	0.3
Барилга	10.3	3.0	19.6	9.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	13.3	8.8	25.2	27.5
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	1.5	0.5	2.9	1.7
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.6	1.2	5.0	3.9
Мэдээлэл, холбоо	1.6	0.4	3.0	1.4
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.5	0.2	2.9	0.7
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.4	0.4	0.8	1.2
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	3.4	0.8	6.5	2.6
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.3	2.7	4.3	8.6
Боловсрол	2.0	2.8	3.7	8.6
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1.0	1.7	1.8	5.3
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.4	0.4	0.7	1.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	1.8	2.7	3.4	8.4
Нийт	52.7	31.8	100	100

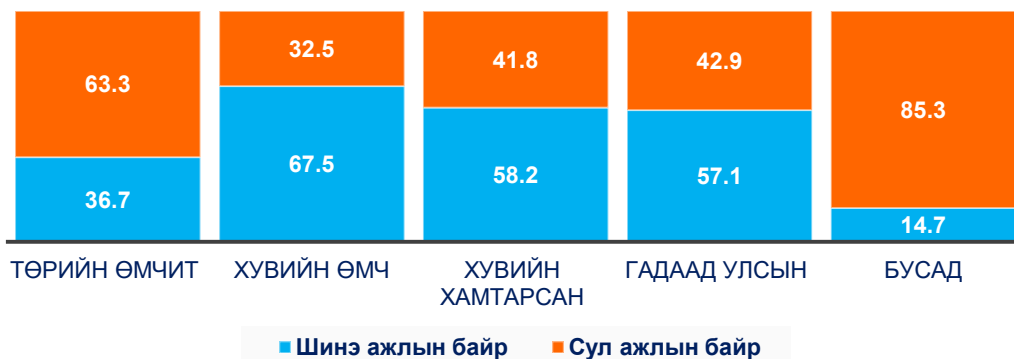
Ажиллах хүчний эрэлтийн хүрээнд бий болох шинэ ажлын байрны 25.2 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 19.6 хувь нь барилгын салбарт, 10.1 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт тус тус бий болох бол сул ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлтийн 49.8 хувь нь мөн эдгээр салбаруудад бий болохоор харагдаж байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд өмнөх жилүүдийн үр дүнгээр салбаруудад шинэ ажлын байрны эзлэх хувь өндөр байсан бөгөөд энэ жил энэ үзүүлэлт багасаж сул ажлын байрны эзлэх хувь өссөн үр дүнтэй байна.

Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 86.8 хувь, мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 80.8 хувь нь шинээр бий болох ажлын байранд ажилтан авах эрэлт байгаа нь хамгийн өндөр хувийг харуулж байна. Мэдээлэл, холбооны салбарын 78.3 хувь барилгын салбарын эрэлтийн 77.8 хувь, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны салбарын 77.6 хувь, уул уурхай, олборлолтын салбарын 75.6 хувь, тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа салбарын эрэлтийн 73.7 хувь, ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур салбарын эрэлтийн 70.1 хувийг шинэ ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлт дангаараа бүрдүүлж байгаа нь эерэг үзүүлэлт болж байна.

Харин сул ажлын байрны ажиллах хүчний эрэлтийн хувьд зарим салбаруудад багагүй хувийг эзэлж байна. Тухайлбал, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарын эрэлтийн 63.9 хувь, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарын 59.9 хувь, боловсролын салбарын 58.5 хувь, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын 54.8 хувь, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам салбарын эрэлтийн 53.1 хувийг сул ажлын байрны эрэлт бүрдүүлж байна.

Зураг 24. Ажиллах хүчний эрэлтийн эзлэх хувь, ажлын байрны төрөл, өмчийн хэлбэрээр

Өмчийн хэлбэрт эзлэх хувийн жингээр харвал төрийн өмчийн ажил олгогчдод үүсэх ажиллах хүчний эрэлтийн 36.7 хувь, хувийн өмчийн ажил олгогчдын 67.5 хувь, хувийн хамтарсан өмчийн ААНБ-ийн 58.2 хувь, гадаад улсын хөрөнгө оруулалттай ажил олгогчдод бий болох ажиллах хүчний эрэлтийн 57.1 хувь нь шинэ ажлын байр байгаа нь өмчийн бүх хэлбэрийн хувьд өмнөх оны үр дүнгээс шинэ ажлын байр үүсэх хувь буурах төсөөлөлтэй байна.

Өнгөрсөн оны судалгааны үр дүнгээр сул ажлын байрыг нөхөх ажиллах хүчний эрэлт 23.6 мянга байсан бол энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээр 31.8 мянга болж өсөх тооцоо гарсан нь нэг талаас ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн ихсэх хандлагатай байгааг харуулж байна.

Эдгээр сул ажлын байр бий болж буй шалтгааныг тодруулсан бөгөөд ажил олгогчид голлох шалтгаан нь хувь хүний хандлага ёс, хувийн зохион байгуулалттай холбоотой шалтгаануудыг нэрлэж, хамгийн түгээмэл нь ажил хөдөлмөр эрхлэх хүсэл, эрмэлзлэлгүй байгаа талаар байнга дурьдсаар байна. Ажиллагч тогтвор суурьшилтай ажиллахгүй байх, өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарах, тодорхойгүй шалтгаанаар ажлаа орхих үзэгдэл түгээмэл байсаар байгааг энэ жилийн үр дүн дахин давтлаа. Жил бүр сул ажлын байр бий болж буй шалтгааны хамгийн өндөр хувийг дээрх шалтгаанууд эзэлсэн хэвээр байна. Энэ удаад эдгээр нь сул ажлын байр бий болох шалтгааны 69.3 хувийг эзэлжээ.

Зураг 25. Сул ажлын байр бий болсон шалтгаан, /хувь/

Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарсан тохиолдолд 32.4 хувийг бүрдүүлж буй нь өмнөх оны үр дүнгээс 14.2 пунктээр буурсан үзүүлэлт бол тогтвортой ажиллахгүй байх шалтгаан 23.2 хувь болж 8.9 пунктээр өсөх төлөвтэй байна. Хувь хүний хөгжиж, боловсрох болон нийгмийн халамж, хамгааллын хэрэгцээний улмаас үүсэх хоёрдогч шалтгаан болох тэтгэвэр, тэтгэмжид хамрагдах, жирэмсний амралтаа авах, шилжих, суралцах тохиолдол нь 25.7 хувийг бүрдүүлж байгаа бол ажил олгогчийн санаачилгаар ажиллагч халагдах тохиолдол нийт шалтгааны 2.0 хувийг эзэлж буй нь 1.9 пунктээр буурсан үзүүлэлт болж байна.

Ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний эрэлт

Ажиллах хүчний эрэлтийн ажил мэргэжлийн бүлгээрх тооцоололыг энд тайлбарлая.

Энэ оны ажиллах хүчний эрэлтийг ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр авч үзвэл ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 27.4 хувийг мэргэжилтэн буюу II бүлгийн ажил мэргэжил, 18.9 хувийг энгийн ажил мэргэжил буюу IX бүлгийн, 18.6 хувийг үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан буюу VII бүлгийн ажил мэргэжлийн бүлэгт хамаарах ажил мэргэжлийн эрэлт эзэлж, нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 64.9 хувийг бүрдүүлж байна. Энэ удаад мэргэжилтэн бүлгийн ажил мэргэжлүүдийн эрэлтийн эзлэх хувь өмнөх жилийн дүнгээс өссөн бөгөөд харин энгийн ажил мэргэжлийн бүлгийн нийт эрэлтэд эзлэх хувийн жин өмнөх оныхоос буурах үзүүлэлттэй байна.

Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан, суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч гэх мэт бүлгийн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний эрэлтэд эзлэх хувь өмнөх оноос мөн буурах төлөвтэй байна.

Хүснэгт 23. Ажиллах хүчний эрэлт, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлэг, /хувь/

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Дүнд эзлэх хувь
1	Менежер	6.6
2	Мэргэжилтэн	27.4
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	9.0
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	3.2
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	7.1
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	1.0
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	18.6
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	8.2
9	Энгийн ажил мэргэжил	18.9
10	Нийт	100.0

Ажиллах хүчний эрэлтийг ажил мэргэжлийн хувьд авч үзвэл өмнөх жилүүдийн адил тухайн жилд ажиллах хүчний эрэлт өндөр байх салбарт харьяалагдах ажил мэргэжлээрх эрэлт илүү өндөр байх чиг хандлага өөрчлөгдөөгүй байна. Мөн тусгайлсан мэргэжил, боловсрол, ур чадвар шаардахгүй энгийн ажил мэргэжлийн эрэлт өндөр хэвээр хэдий ч өмнөх оны дүнгээс буурсан үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал, ажиллах хүчний нийт эрэлтийн 5.1 хувийг цэвэрлэгч, үйлчлэгч, 4.1 хувийг үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан, 3.2 хувийг барилгын туслах ажилтан зэрэг ажил мэргэжлүүд эзэлж байна. Эдгээр ажил мэргэжлийн эрэлт жил бүрийн ажил мэргэжлээрх эрэлтэд багагүй хувийг эзэлдэг бөгөөд энэ оны нийт эрэлтийн 12.4 хувийг бүрдүүлж байна. Түүнчлэн засалчин, шаварчин, хүнд даацын авто машины операторч, худалдагч, жолооч, туслах сувилагч, мужаан, тогооч, гагнуурчин, арматручин, автомашины хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин зэрэг мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагаар бэлтгэдэг ажил мэргэжлийн эрэлт өндөр байгаа бол дээд боловсролын хувьд нягтлан бодогч, англи хэлний багш, бөөний худалдааны менежер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер, малын эмч зэрэг ажил мэргэжлүүд эрэлттэй ажил мэргэжлийн хүрээнд нэрлэгдэж байна.

Хүснэгт 24. Эрэлттэй ажил мэргэжил, /хувь/

Д/д	ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь	Д/д	ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь
1	712311	Засалчин, шаварчин	5.2	11	142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	1.7
2	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	5.1	12	711515	Мужаан, засварын	1.6
3	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	4.1	13	226201	Эм зүйч	1.6
4	833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	3.2	14	343411	Тогооч	1.6

5	931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	3.2	15	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	1.5
6	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	3.2	16	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	1.5
7	322101	Туслах сувилагч	3.2	17	225011	Малын эмч	1.4
8	241112	Нягтлан бодогч	2.6	18	721214	Гагнуурчин	1.3
9	832211	Жолооч, машины	2.6	19	711411	Арматурчин	1.3
10	231038	Багш, англи хэлний	2.0	20	723119	Автомашин хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	1.3

Дээрх нэр бүхий ажил мэргэжлийн эрэлт нийт ажиллах хүчний эрэлтийн 49.2 хувийг бүрдүүлж байна.

Ажил олгогчид ажилтан авахдаа боловсролын хувьд харилцан адилгүй түвшин шаарддаг бөгөөд энэ нь ажил мэргэжил, ажлын байрны онцлогоос шалтгаалж байна. Энгийн ажил мэргэжлийн хүрээнд боловсролын доод түвшинээр бүрэн дунд боловсролыг ихэнхдээ нэрлэсэн бол дээд боловсрол шаардах ажил мэргэжлийн хүрээнд дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байх шаардлагын түлхүү нэрлэжээ. Өөрөөр хэлбэл ажил мэргэжил бүрд шаардах боловсролын доод түвшний хувьд ажил мэргэжлийн 49.2 хувьд бакалавр болон түүнээс дээш боловсролтой байх шаардлагатай гэж үзсэн бол 30.0 хувьд бүрэн дунд түвшнээс дээш боловсрол шаардлагатай бол боловсрол шаардахгүй тохиолдол 1.7 хувийг эзэлж байна.

2.3. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ЦОМХОТГОЛ

Цаг үеийн нөхцөл байдал, бусад шалтгааны улмаас ажил олгогчдод ажиллах хүчний эрэлт бий болохоос гадна ажиллагчдаа цомхотгох шаардлага үүсдэг. Энэ жил ажил олгогчдын маш бага хэсэг буюу 1.4 хувь нь ажиллагчдаа цомхотгох төлөвлөгөөтэй байгаа гэсэн нь өмнөх жилийн судалгааны дүнгээс 0.2 пунктээр буурах төлөвтэй байна. Үүнээс үүдэн 2.1 мянган ажилтан ажлаас халагдах эрсдэлд байна. Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарын ААНБ-уудын хүрээнд цомхотгол голлон явагдах төлөвтэй.

Ажиллагчдаа цомхотгол ААНБ-ын 96.8 хувь нь Улаанбаатар хотод харьяалагдаж буй бол, 87.1 хувь нь 1-9 хүртэлх ажиллагчидтай ААНБ-ууд байна.

Цомхотголын улмаас ажлаас халагдах эрсдэл бүхий 2.1 мянган ажиллагчдын 28.3 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, 22.4 хувь нь уул уурхай, олборлолтын салбарт, 13.5 хувь нь удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны салбарт харьяалагдаж байна.

Цомхотголын шалтгааныг тодруулбал 48.0 хувийг байгууллага үйл ажиллагаагаа зогсоосон, 28.3 хувийг хөрөнгө санхүүгийн хомсдолтой холбоотой хүндрэл эзэлж, 15.3 хувь нь үйл ажиллагаагаа зогсоосон гэсэн нь өмнөх судалгааны үр дүнтэй адил үзүүлэлт болж байна. Харин байгууллагын бүтэц зохион байгуулалттай холбоотой хүндрэл маш багахан хувийг бүрдүүлж байна.

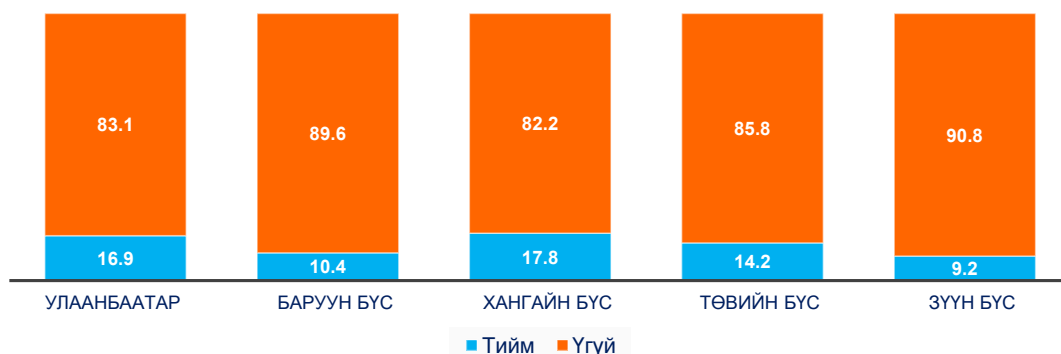
2.4. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ХОМСДОЛ

Өнгөрөгч онд аж ахуйн нэгж байгууллагын 15.9 хувь нь шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан олдоогүйн улмаас төлөвлөсөн ажилтнаа авч чадаагүй буюу ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн гэсэн нь өмнөх оноос 3.2 пунктээр буурсан үзүүлэлт болжээ. Ажиллах хүчний хомсдолыг тархааж үзвэл жилийн хугацаанд 42.7 мянган ажиллах хүчний хомсдол үүссэн нь хомсдолд өртсөн ААНБ-ын эзлэх хувь буурсан ч хомсдолтой ажиллагчид 5.8 мянгаар өссөн үзүүлэлт болжээ.

Байршлаар

Улаанбаатар хотын ажил олгогчдын 16.9 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн ба эдгээр ААНБ-уудад 33.6 мянган ажлын байр байсан нь нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 78.8 хувийг эзэлж байна.

Зураг 26. Шаардлагатай мэргэжилтэй ажилтан олдоогүйгээс ажилтан авч чадаагүй байдал, бүсээр, /хувь/

Хангайн бүсийн ажил олгогчдын 17.8 хувь, Баруун бүсийн ажил олгогчдын 10.4 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн бол Төвийн бүсийн ажил олгогчдын 14.2 хувь, Зүүн бүсийн 9.2 хувь нь ажиллах хүчний хомсдолдолтой байсан нь эдгээр бүсэд хамаарах ажил олгогчдын хувьд уг үзүүлэлт буурсан үзүүлэлт болж байна.

Улаанбаатар хот болон Хангайн бүсэд хамаарах ажиллах хүчний хомсдол өнгөрсөн жилийн мөн үеийнхээс өсч, Улаанбаатар хотод 33.6 мянга, Хангайн бүсэд 2.8 мянга болсон үр дүнтэй байна.

Хүснэгт 25. Ажиллах хүчний хомсдол, бүсээр, хүйсээр

Бүс	Хомсдолтой ажиллах хүчний тоо /мян.хүн/	
	Нийт	Дүнд эзлэх хувь
Баруун	1.3	3.0
Хангай	2.8	6.5
Төв	4.1	9.5
Зүүн	0.9	2.2
Улаанбаатар	33.6	78.8
Нийт	42.7	100

Бусад бүсүүдэд өнгөрсөн оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад ажиллах хүчний хомсдол буурч, нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 14.7 хувь болж байна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар

Ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн нийт ААНБ-уудын 31.3 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа бөгөөд ажиллах хүчний хомсдолын 22.5 хувийг тухайн салбарын хомсдол эзэлж байна. Үүнээс гадна барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын ажил олгогчид ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн аж ахуйн нэгжүүдийн 18.7 хувийг эзэлж, эдгээр салбарын ажиллах хүчний хомсдол нийт хомсдолын 27.5 хувийг бүрдүүлж байна. Үүнээс үзэхэд өнгөрсөн жил зөвхөн дээрх 3 салбаруудын хүрээнд ажиллах хүчний хомсдолоос үүдэлтэй 21.4 мянган ажлын байр байжээ. Харин ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа, цахилгаан, хий агааржуулалтын салбар, Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа, уул уурхай, олборлолтын салбарын ажил олгогчид ажиллах хүчний хомсдолд өртсөн тохиодолд эзлэх хувь хамгийн бага байна.

Хүснэгт 26. Ажиллах хүчний хомсдол, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний хомсдол	
	Тоо	Хувь
ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.3	3.0
Уул уурхай, олборлолт	0.4	1.0
Боловсруулах үйлдвэрлэл	6.1	14.3
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	0.1	0.3
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	0.1	0.3
Барилга	5.6	13.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	9.6	22.5
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	0.5	1.2
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	2.0	4.6
Мэдээлэл, холбоо	0.7	1.6

Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	0.4	0.8
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.8	1.9
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	3.1	7.3
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	2.6	6.2
Боловсрол	2.7	6.3
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1.0	2.3
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	0.5	1.3
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	5.0	11.7
Нийт	42.7	100.0

Нийт ажиллах хүчний хомсдолд хувийн өмчийн ААНБ-ууд ажиллах хүчний хомсдолд хамгийн их өртсөн бөгөөд нийт хомсдолтой ажиллах хүчний 72.5 хувь болох 31.0 мянган ажилтаны хэрэгцээ байсаар байжээ. ААНБ-ын ажиллагчдын тооны бүлгээр харвал хомсдолтой ажиллагчдын 81.4 хувь 30 хүртэлх ажиллагчидтай жижиг аж ахуйн нэгж, үүнээс 69.7 хувь нь 9 хүртэлх ажиллагчидтай ААНБ-дад харьяалагдаж байна.

Ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний хомсдол

Ажиллах хүчний хомсдолыг ажил мэргэжлийн бүлгийн хувьд авч үзвэл мэргэжилтэн, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан, энгийн ажил мэргэжлийн бүлгүүдийн ажил мэргэжлийн ажилтны хомсдол 64.0 хувийг бүрдүүлж байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Хүснэгт 27. Ажиллах хүчний хомсдол, ажил мэргэжлийн ангиллын үндсэн бүлгээр, / хувь/

Үндсэн бүлгийн дугаар	Ажил мэргэжлийн ангилал	Дүнд эзлэх хувь
1	Менежер	8.2
2	Мэргэжилтэн	27.9
3	Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	8.9
4	Контор үйлчилгээний ажилтан	2.3
5	Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	7.4
6	Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	0.7
7	Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	11.9
8	Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	8.4
9	Энгийн ажил мэргэжил	24.3
10	НИЙТ	100

Ажил мэргэжил хувьд хамгийн их хомсдолтой байсан нь ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн буюу өмнө яригдсан ажилтан ажилд орсон ажлаас гарсан тохиолдлуудын хүрээн дэх ажил мэргэжлүүд түлхүү нэрлэгдсэн байна. Өөрөөр хэлбэл ажиллах хүчний хөдөлгөөн ихтэй байсан ажил мэргэжлүүд хомсдолтой ажил мэргэжлээр нэрлэгджээ. Мөн энэ нь эрэлттэй ажил мэргэжлийн жагсаалтад ч нөлөөлсөн байдалтай байна. Өөрөөр хэлбэл тухайн онд хомсдолтой байсан ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний эрэлт хангагдаагүйгээс ирэх оны ажиллах хүчний эрэлтэд ч өндөр хувьтай дурьдагдаж, хөдөлмөрийн зах зээлд гол нөлөөг үзүүлсээр байна. Доорх жагсаалтаас ажил мэргэжлийн үзүүлэлтүүдийг харна уу.

Хүснэгт 28. Хомсдолтой ажил мэргэжил, дүнд эзлэх хувь

Д/д	ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь	Д/д	ISCO код	Ажил мэргэжлийн нэр	Дүнд эзлэх хувь
1	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	8.2	11	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	2.0
2	931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	5.0	12	241112	Нягтлан бодогч	1.9
3	225011	Малын эмч	4.2	13	711515	Мужаан, засварын	1.8
4	962911	Хаалгач	3.7	14	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	1.7
5	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	3.5	15	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	1.7
6	142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	3.1	16	215228	Инженер, цахим зүйн /техник хангамжийн/ (компьютерийн)	1.7
7	812127	Операторч, автогрейдерийн	2.9	17	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	1.6
8	832211	Жолооч, машины	2.9	18	833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	1.3
9	343411	Тогооч	2.4	19	712311	Засалчин, шаварчин	1.2
10	122111	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / борлуулалтын/	2.2	20	721214	Гагнуурчин	1.2

Дурьдагсан ажил мэргэжлүүдийн ажиллах хүчний хомсдолд эзлэх хувийн жин 54.4 хувь байна.

2.5. ӨМНӨХ СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

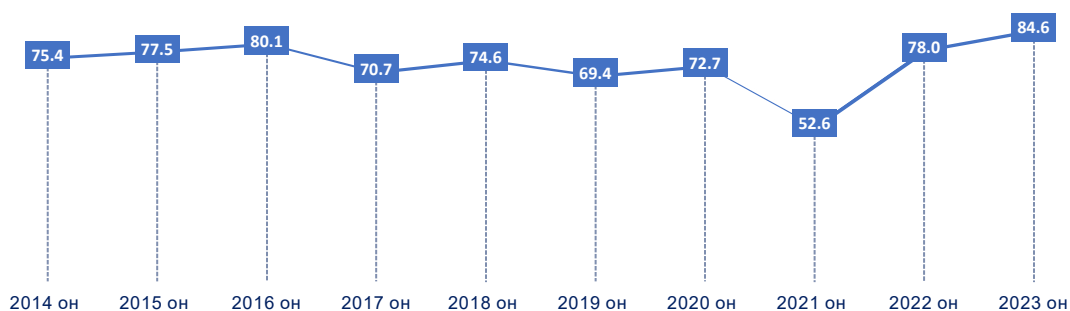
Олон жилийн ажиллах хүчний эрэлтийн ерөнхий чиг хандлага, ажил олгогчдын төлөвлөгөөнөөс дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл цаашид өсөн нэмэгдэх хангалттай нөөц бололцоо, боломж буйг харуулдаг бөгөөд энэ жилийн хувьд сүүлийн жилүүдэд үргэлжилсэн эдийн засгийн хүндрэлтэй онцгой нөхцөл байдлын дараах үе гэдгээрээ онцлогтой байна.

Өөрөөр хэлбэл хөдөлмөрийн зах зээл урт хугацаандаа тэлэх, өргөжих ерөнхий чиг хандлагатай хэдий ч тухайн үеийн нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан бага хэмжээний хэлбэлзэл байдаг.

Жил бүрийн судалгааны дүнгээс хөдөлмөрийн зах зээлд улирлын нөлөөлөл байнга ажиглагддаг бөгөөд нэг жилийн ажиллах хүчний эрэлтийн гурван ажлын байр тутмын хоёр нь оны эхний хагас жилд бий болох хандлагатай байдаг. Энэ жилийн судалгааны дүнд хадгалагдаж, нийт эрэлтийн 83.5 хувь эхний хагас жилд харьяалагдаж байна.

Сүүлийн 10 жилийн хувьд улсын хэмжээнд ажиллах хүчний эрэлт 52.0 мянгаас 80.0 мянган хооронд хэлбэлзэж, дундаж нь 72.9 мянга байсан бол 2023 оны хувьд энэ үзүүлэлт 84.6 мянга байгаа нь судалгаа явагдаж эхлэснээс хойш хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна. 2021 онд ажиллах хүчний эрэлт бага байхад нөлөөлсөн гол хүчин зүйл нь ковид, цар тахлын үеийн онцгой нөхцөл байдлын үеийн нийгэм, эдийн засгийн тогтворгүй байдал юм.

Зураг 27. Ажиллах хүчний эрэлт, /мян.хүн/ 2014-2023 он

Олон жилийн чиг хандлагаар ажиллах хүчний эрэлтэд эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллын хувьд бөөний болон жижиглэн худалдаа, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд голлон нөлөөлж, ажиллах хүчний эрэлтийн 50-аас дээш хувийг бүрдүүлдэг.

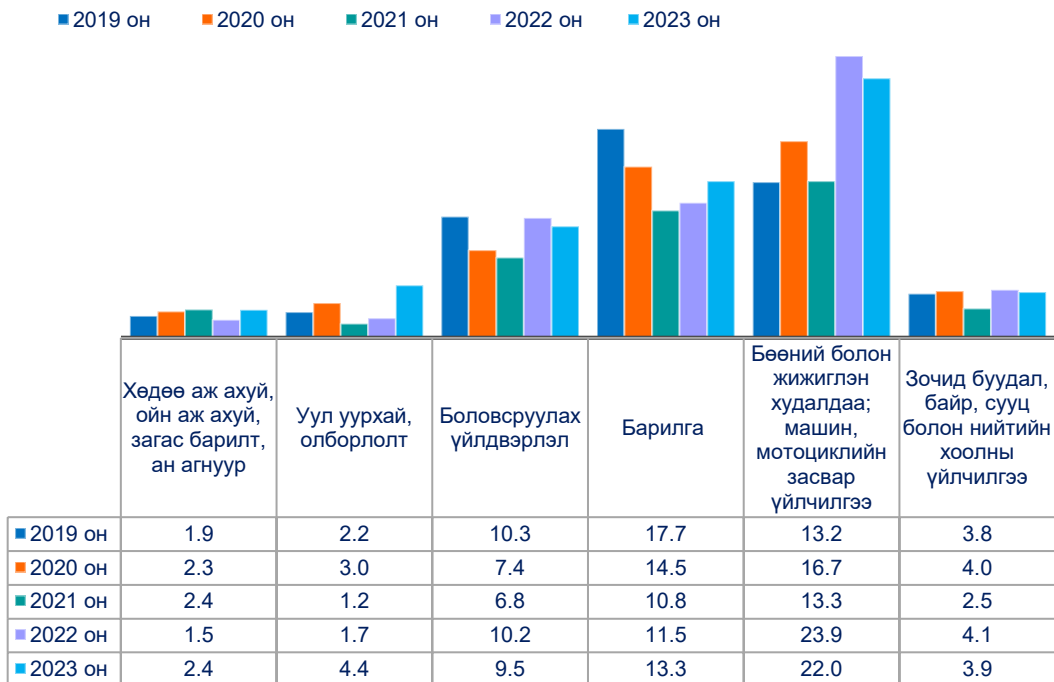
Энэ удаа өмнөх жилтэй харьцуулахад ихэнх салбаруудад ажиллах хүчний эрэлт өссөн бөгөөд үүнд уул уурхай, олборлолтын салбар, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарын ажиллах хүчний эрэлт ихээхэн нөлөөлж байна.

Барилгын салбар, уул уурхай, олборлолтын салбарын ажиллах хүчний эрэлт сүүлийн 3 жилд өссөн үзүүлэлттэй байгаа бол барилгын салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн сүүлийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт нь 14.7 мянга бөгөөд хамгийн бага нь 2017 онд 9.8 мянга байсан бол энэ оны хувьд өмнөх оноос 1.8 мянгаар өсөх, уул уурхайн салбарын эрэлт 10 жилийн дундаж нь 2.6 мянга бөгөөд өмнөх оноос 2.8 мянгаар өсөх үр дүн гарчээ.

Боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын тухайд ажиллах хүчний эрэлтийн 10 жилийн дундаж үзүүлэлт нь 9.3 мянга бөгөөд энэ удаад өмнөх оны үр дүнгээс 0.7 мянгаар буурах хандлагатай байна.

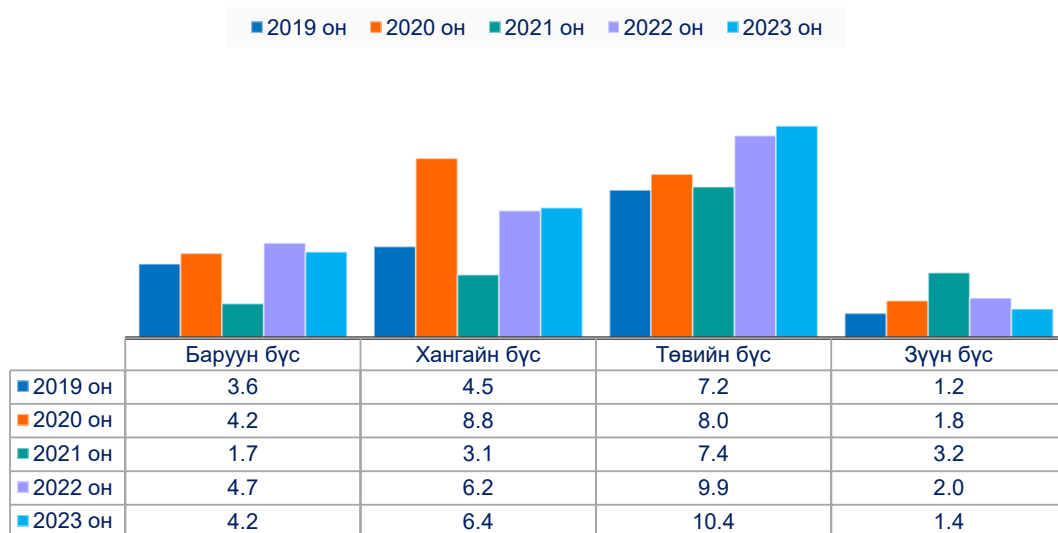
Зураг 28. Ажиллах хүчний эрэлт, тэргүүлэх салбараар, /мян.хүн/

Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээний салбар нь хөдөлмөрийн зах зээлд гол нөлөө үзүүлэхүйц ажиллах хүчний эрэлт өндөртэй салбар төдийгүй ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөн их, салбарын ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлт тогтворгүй байх хандлагатай, хэлбэлзлэл ихтэй байдаг. Сүүлийн 10 жилийн хугацаан дахь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын ажиллах хүчний эрэлтийн дундаж үзүүлэлт 16.6 мянга бөгөөд багадаа 5.5 мянга, хамгийн өндөр нь 24.5 мянга байжээ. Харин 2023 онд эрэлт 22.0 мянга болж 1.9 мянгаар буурах үр дүн гарсан. 2023 онд хөдөлмөрийн зах зээл дэх ажиллах хүчний эрэлт бүхэлдээ өсөх үзүүлэлттэй хэдий ч хэд хэдэн томоохон салбаруудын эрэлт буурах дүр зурагтай байна.

Бүс нутгийн хүрээнд авч үзвэл ажиллах хүчний эрэлтийн ихэнх хувийг Улаанбаатар хотын ажиллах хүчний эрэлт бүрдүүлдэг бөгөөд сүүлийн 5 жилийн дунджаар харвал 51.5 мянга бөгөөд 2021 оны хувьд 37.2 мянга байгаа нь хамгийн бага, 2023 онд 62.1 мянгад хүрэх нь хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна. Улаанбаатар хотын хөдөлмөрийн зах зээлийн багтаамж 2021 онд огцом буурсан ч 2023 онд тэлэх, цаашдаа өргөжих ерөнхий чиг хандлагатай байгаа нь харагдаж байна.

Зураг 29. Ажиллах хүчний эрэлт, бүс нутгаар, /мян.хүн/

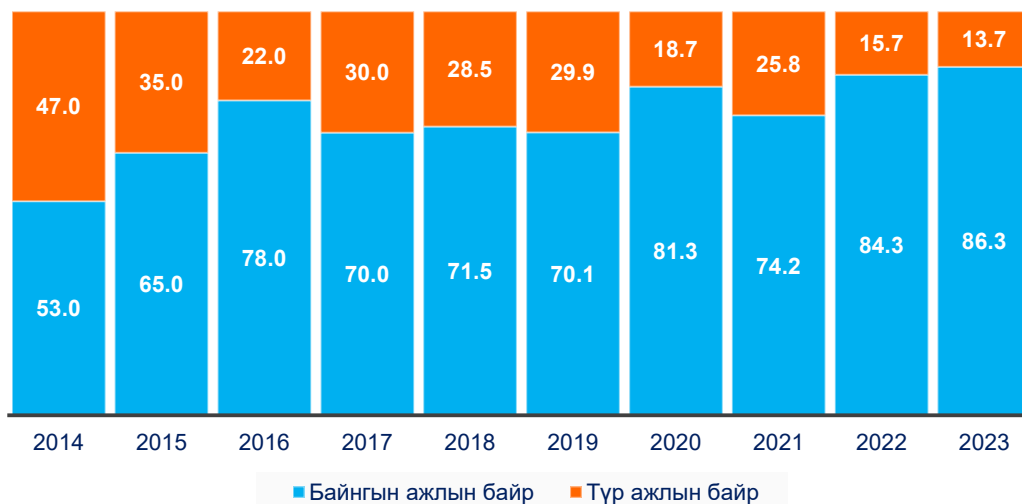
Бүсүүдээс Төвийн бүсийн ажиллах хүчний эрэлт нийт эрэлтэд эзлэх хувийн жингээр жил бүр өндөр ч, он хооронд хэлбэлзлэлтэй байдаг.

Төвийн бүс, Хангай болон Баруун бүсийн хөдөлмөрийн зах зээлийн багтаамж он хооронд өсөж буурах харилцан адилгүй хэлбэлзлэлтэй байна. Зүүн бүсийн ажиллах хүчний эрэлт нийт эрэлтэд эзлэх хувийн жин төдийлөн их биш буюу сүүлийн 5 жилийн дундаж 1.9 мянга бөгөөд өсөх хандлагтай байсан хэдий ч сүүлийн 2 жил дараалан буурах үр дүн гарчээ.

Судалгааны сүүлийн 10 жилийн дунджаар нийт ажиллах хүчний эрэлтийн хүрээнд дэх ажлын байрны 71.9 хувь буюу 10 ажлын байр тутмын 7 нь байнгын ажлын байр байдаг. Нийт ажиллах хүчний эрэлтэд эзлэх хувь хэдий их байх тусам

Энэ удаад уг үзүүлэлт нийт ажиллах хүчний 86.3 хувийг эзэлж өмнөх оны дүнгээс өсөх төлөвтэй байна.

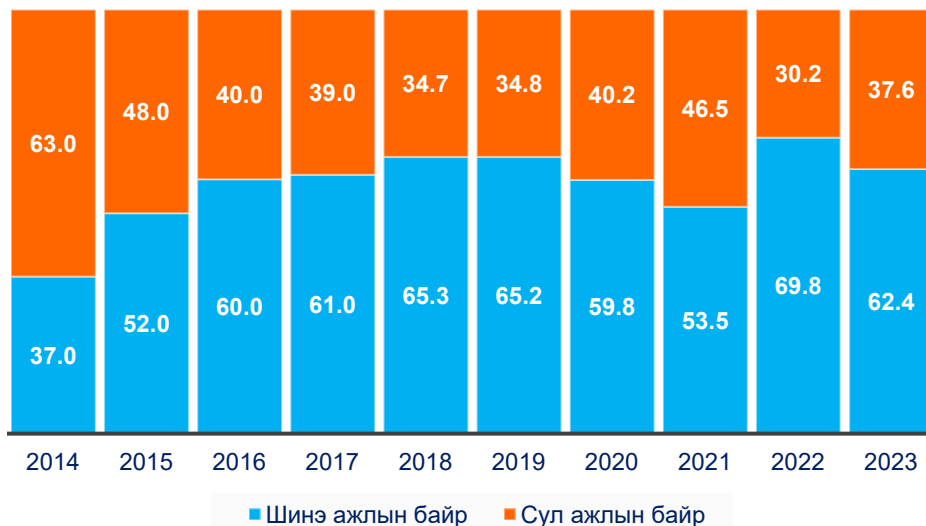
Зураг 30. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны хэлбэрээр, /хувь/

Судалгааны жил бүрийн үр дүнгээр шинэ ажлын байран дахь ажиллах хүчний эрэлт дийлэнх бөгөөд энэ нь хөдөлмөрийн зах зээлд нэн таатай үзэгдэл юм.

Сүүлийн 10 жилийн дунджаар ажиллах хүчний эрэлт бий болж буй ажлын байрны 58.2 хувь нь шинээр бий болох ажлын байр байна. Энэ нь хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний цэвэр өсөлт бий болох боломжийг олгох бөгөөд дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл тэр хэмжээгээр тэлэх бололцоотой болж байгаа юм. Энэ удаагийн судалгааны үр дүнгээр шинэ ажлын байрны нийт ажиллах хүчний эрэлтэд эзлэх хувь бага зэрэг буурах хандлагатай байна.

Зураг 31. Ажиллах хүчний эрэлт, ажлын байрны төрлөөр, /хувь/

Бид энэхүү судалгааны үр дүнд тулгуурлан хөдөлмөрийн зах зээлийн богино хугацаанд эрэлттэй байгаа ажил мэргэжлийг мөн харьцуулан харах боломж бүрддэг. Энэ үзүүлүүлэлтээс сүүлийн жилүүдийн турш хэд хэдэн ажил мэргэжил ажиллах хүчний эрэлт, хомсдолд голлон нөлөөлж байгааг харж болдог.

Хүснэгт 29. Эрэлттэй ажил мэргэжил, оноор

2023 онд эрэлттэй байх ажил мэргэжил		2022 онд эрэлттэй байх ажил мэргэжил	
ISCO	Ажил мэргэжлийн нэр	ISCO	Ажил мэргэжлийн нэр
712311	Засалчин, шаварчин	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан
911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	931311	Туслах ажилтан, барилга угсралтын
932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	833213	Жолооч, ачааны тэрэгний
833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	212021	Шинжээч, даатгалын тооцооллын
931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч
521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	911214	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын
322101	Туслах сувилагч	343411	Тогооч

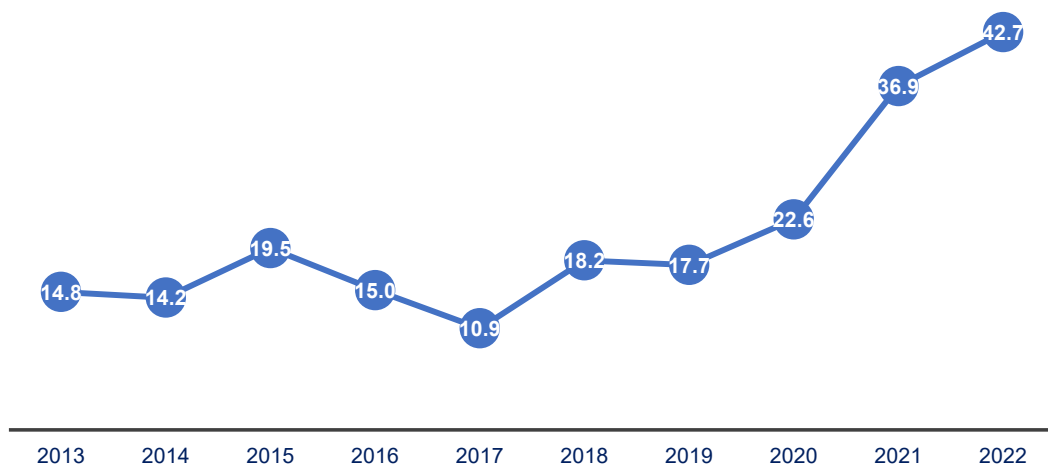
241112	Нягтлан бодогч	711511	Барилга угсралтын мужаан
832211	Жолооч, машины	541411	Харуул, гэрээт албаны
231038	Багш, англи хэлний	933315	Ачигч, агуулахын
142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	524212	Борлуулагч
711515	Мужаан, засварын	513111	Зөөгч
226201	Эм зүйч	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан
343411	Тогооч	711411	Арматурчин
214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	933316	Ачигч, дэлгүүрийн
933316	Ачигч, дэлгүүрийн	721214	Гагнуурчин
225011	Малын эмч	941211	Гараар аяга таваг угаагч
721214	Гагнуурчин	816012	Операторч, талх жигнэх машины
711411	Арматурчин	911118	Үйлчилгээний болон энгийн ажлын зохион байгуулагч
723119	Автомашин хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн

Судалгаа хийгдсэн 10 гаруй жилийн хугацаанд ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний эрэлтийг харахад хөдөлмөрийн зах зээлд хэдэн нийтлэг төлөв тогтмол ажиглагддаг. Тухайлбал,

- Сүүлийн 12 сард ажлаас гарсан ажиллагчдын ажил мэргэжлийн хүрээнд, мөн авч чадаагүй буюу хомсдолтой гэж нэрлэгдсэн ажил мэргэжлийн эрэлт өсөх хандлагатай бөгөөд жил бүрийн үр дүнд давтагдсаар байна.
- Хөдөлмөрийн зах зээлд дээд боловсролын ажил мэргэжлийн эрэлтээс илүү мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагаар бэлтгэгддэг ажил мэргэжлийн эрэлт өндөр байх хандлага хадгалагдсаар байна. Тодруулбал, тогооч, зөөгч, жолооч, гагнуурчин, цахилгаанчин гэх мэт ажил мэргэжлийн эрэлт жил бүрийн эрэлттэй ажил мэргэжлийн ангилалд тогтмол нэрлэгдсээр байна. Энэ нь нэг талаас мэргэжилтэй ажиллагчдын хэрэгцээ өндөр мэт боловч, нөгөө талаас эдгээр ажил мэргэжлийн хүрээн дэх хөдөлмөр эрхлэлт төдийлөн тогтвортой бус байгааг харуулж байна. Мөн энгийн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний эрэлт нийт эрэлтийн ихэнх хувийг бүрдүүлдэг үзэгдэл түгээмэл хэвээр байна.
- Сүүлийн жилүүдийн нэг онцлог нь цахим технологийн хөгжлийн нөлөөгөөр энэ чиглэлийн ажил мэргэжлийн эрэлт тодорхой хувийг эзэлж байна.
- Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөнд оролцогчдод тухайн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчин онцгойлон анхаарал татахуйц өндөр байр суурь эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн тодорхой хэдэн ажил мэргэжлийн ажлын байранд давамгайлж, үүнтэй холбоотой тухайн ажил мэргэжлийн ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлт тогтворгүй байгаа нь хөдөлмөрийн зах зээлийн ерөнхий чиг хандлага болоод удаж байна.

Ажиллах хүчний хомсдолын хувьд сүүлийн 10 жилийн хугацааны дундаж үзүүлэлт нь 21.2 мянга бол олон жилийн ерөнхий төлөв нь өсөх хандлагатай байдаг. Уг үзүүлэлтийн 2017 онд 10.9 мянга болсон нь хамгийн бага түвшин бол 2022 онд 42.7 мянгад хүрсэн нь 10 жилийн хугацааны хамгийн өндөр үзүүлэлт болж байна.

Зураг 32. Ажиллах хүчний хомсдол, /мян. хүн/ 2013-2022 он

Ажиллах хүчний хомсдол жил ирэх тутам өсөх хандлагатай хэдий ч хомсдолтой ажил мэргэжлийн үзүүлэлтээс харахад дотооддоо бэлтгэдэггүй ажил мэргэжил гэхээсээ илүү ажиллах хүчний тогтворгүй байдалтай холбоотой шилжилт хөдөлгөөн, урсгалаас үүдэлтэй байгаа нь харагддаг.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны ангиллын хувьд бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклын засвар үйлчилгээ, барилга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбаруудын ажиллах хүчний хомсдол нийт ажиллах хүчний хомсдолд өндөр хувийг эзэлсээр байна.

Хүснэгт 30. Хомсдолтой ажил мэргэжил, оноор

2022 оны ажиллах хүчний хомсдол		2021 оны ажиллах хүчний хомсдол	
ISCO	Ажил мэргэжлийн нэр	ISCO	Ажил мэргэжлийн нэр
911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан
931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	931311	Туслах ажилтан, барилга угсралтын
225011	Малын эмч	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч
962911	Хаалгач	343412	Тогооч, ерөнхий
522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	712314	Шаварчин засалчин, засал чимэглэлийн
142012	Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн/	721214	Гагнуурчин
812127	Операторч, автогрейдерийн	833213	Жолооч, ачааны тэрэгний
832211	Жолооч, машины	523011	Дэлгүүрийн кассчин
343411	Тогооч	933315	Ачигч, агуулахын
122111	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /борлуулалтын/	741111	Цахилгаанчин

214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	311513	Механик инженерийн техникч, автомашины
241112	Нягтлан бодогч	541411	Харуул, гэрээт албаны
711515	Мужаан, засварын	711512	Өнгөлгөөний мужаан
933316	Ачигч, дэлгүүрийн	215111	Инженер, цахилгааны
932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	911214	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын
215228	Инженер, цахим зүйн /техник хангамжийн/ (компьютерийн)	222101	Сувилагч, арга зүйч
521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	524212	Борлуулагч
833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	711511	Барилга угсралтын мужаан
712311	Засалчин, шаварчин	241112	Ахлах нягтлан бодогч
721214	Гагнуурчин	225011	Малын эмч

Ажиллах хүчний хомсдолыг ажил мэргэжлээр харахад энгийн ажил мэргэжлийн хүрээн дэх хомсдол түлхүү хэдий ч сувилагч, нягтлан бодогч, арматурчин, тогооч, зөөгч, жолооч, засалчин, шаварчин зэрэг ажил мэргэжлийн ажиллах хүчний хомсдол байсаар байна. Нийлүүлэлтийн зөрүү гэхээсээ илүү эдгээр ажил мэргэжлийн ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн буюу эргэлт маш их байгааг давтан хэлэх хэрэгтэй.

Тухайн онд хомсдолтой байсан ажил мэргэжлийн хувьд дараа дараагийн оны ажиллах хүчний эрэлтэд нэрлэгдэх үзэгдэл түгээмэл тохиолддог, энэ зүй тогтол байсаар байна.

ДҮГНЭЛТ

Дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлд 2023 онд 84.6 мянган ажиллах хүчний эрэлт үүсэх нь ажиллах хүчний 6.9 хувийг эзэлж байна. Тэдгээрийн ихэнх нь оны эхний хагаст, үлдсэн нь сүүлийн хагаст бий болох төлөвтэй байна.

Ажиллах хүчний нийт эрэлтэд бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа, барилгын салбар, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарууд хамгийн их нөлөөлж байна.

Ажиллах хүчний эрэлт бүс нутгийн хувьд нэлээд ялгаатай байдаг бөгөөд ихэнх хувь нь Улаанбаатар хотод харьяалагдаж, Хангай болон Төвийн бүсэд нийт ажиллах хүчний эрэлтийн тодорхой хувь ноогдож байна.

Энэ удаад ч мөн байнгын болон шинэ ажлын байрны эрэлт ажиллах хүчний эрэлтэд өндөр хувийг эзэлж буй нь эерэг хандлага бөгөөд сүүлийн жилүүдийн нэгэн адил тус бүр 60.0 гаруй болон 80.0 гаруй хувийг бүрдүүлж байна. Гэвч сул ажлын байрыг нөхөх зорилготой ажиллах хүчний эрэлт багагүй хувийг эзэлж байна.

Сүүлийн 12 сарын шинэ ажиллагчдын хүрээн дэх ажлын байрны 55.0 хувийг сул ажлын байр эзэлж байна. Мөн хугацаанд ажлаас гарсан ажиллагчдын 10 хүн тутмын 8 нь өөрийн хүсэлтээр ажлаа орхисон нь сүүлийн жилүүд дэх хамгийн өндөр үзүүлэлттэй боллоо. Өөрийн хүсэлтээр ажлаас гарах тохиолдол огцом өссөн байна.

Өнгөрсөн онд аж ахуйн нэгж байгууллагуудад нийт 40.0 гаруй мянган ажиллах хүчний хомсдол бий болжээ. Энэ нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклын засвар үйлчилгээ, боловсруулах үйлдвэрлэл, барилгын салбаруудад тохиолдож, хамгийн их хувийг эзэлж байна.

Ажил мэргэжлээрх ажиллах хүчний эрэлт болон ажиллах хүчний хомсдолын мэдээлэл бусад ажил мэргэжлээр тооцдог үр дүнгүүдээс харахад хэд хэдэн төрлийн ажил мэргэжлийн ажиллах хүчин бүх үзүүлэлтэд байнга нэрлэгдэж, тухайн хэдэн мэргэжлийн хүрээн дэх хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтворгүй байдал нь хөдөлмөрийн зах зээлд нөлөөлөхүйц өөрчлөлтийг харуулсаар байна. Энэ удаад мэргэжлийн боловсрол болон дээд боловсролын ажил мэргэжлүүд түлхүү нэрлэгдсэн бөгөөд англи хэлний багш, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн инженер, бөөний худалдааны менежер гэх ажил мэргэжил эрэлттэй ангилалд шинээр дурьдагдсан байна.

Энэ жил томоохон ажил олгогчдын хүрээн дэх ажиллах хүчний хөдөлгөөн багасах төлөв ажиглагдсан. Дунд болон жижиг аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд ажиллах хүчний шилжилт, ажиллагчдын хөдөлгөөн маш өндөр байсаар байна.

САНАЛ , ЗӨВЛӨМЖ

Бид энэхүү судалгааны дүнд үндэслэн дараах зөвлөмжийг хүргэж байна.

- Нийгэм, эдийн засгийн хувьд ковид, цар тахлын нөлөө бүрэн арилж, дотоодын хөдөлмөрийн зах зээл эргэн сэргэсэн нь энэ удаагийн ажиллах хүчний эрэлтийн мэдээллээс харагдаж байна. Гэвч шинэ ажлын байр бий болохоос илүүтэй одоо байгаа сул орон тоог нөхөх ажиллах хүчний эрэлт багагүй хувийг эзэлж байгаа нь хэвээр бөгөөд энэ нь ажлын байрыг хадгалах, шинээр бий болгохыг дэмжих бизнесийн таатай орчин шаардлагатай байгааг харуулж байна.
- Эрэлттэй байхаар тодорхойлогдсон, ажил мэргэжлийн нийлүүлэлтэд анхаарах, хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, шийдвэрийг чиглүүлэх шаардлагатай байна. Тухайлбал залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих “Оролцоо” төслийн зорилго, үйл ажиллагааг уялдуулан хэрэгжүүлэх;
- Ажиллах хүчний салбарын дотоод болон салбар хоорондын шилжилт хөдөлгөөн их, сул ажлын байрыг нөхөх ажиллах хүчний эрэлт /labor turnover/ өндөр хэвээр байгааг анхаарч, мөн иргэдийн ажил хөдөлмөр эрхлэх хүсэл сонирхол улам бүр буурч байгааг харгалзан энэ чиглэлд бодит арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;
- Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр, үйл ажиллагааны хүрээнд явагддаг сургалтын арга хэмжээг эрэлттэй байхаар тодорхойлогддог, ойрын ирээдүйд эрэлт өсөж буй ажил мэргэжлийн нийлүүлэлтэд чиглүүлэх, төгсөгчдийг ажиллах хүчний эрэлттэй байгаа ААНБ-уудад зуучлах, холбох шийдлийг бий болгох;
- УБ хотод ажиллах хүчний эрэлт төвлөрч байгаад анхаарч, ажил хайж байгаа иргэдэд чиглэсэн ХЗЗ-ийн мэдээлэл, тэдний ХЗЗ дэх боломжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөртэй байх, эсрэгээрээ нийслэлээс гадна буюу бүс нутагт хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, ажлын байр бий болгохыг дэмжих нь зүйтэй байна.
- Цаашид хөдөлмөрийн зах зээлийн урт хугацааны чиг хандлагыг тодорхойлох, таамаглал бий болгох, хөдөлмөрийн зах зээлд нөлөөлж буй хүчин зүйлс, тэдгээрийн хоорондын хамаарлыг судлахад анхаарах хэрэгтэй байна.

**СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ,
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ**

1. СУДАЛГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

Зорилго

Хөдөлмөрийн зах зээлийн богино хугацаа /2023 он/-ы ажиллах хүчний эрэлтийг ажил мэргэжил, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар тодорхойлж, боловсрол сургалтын, хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого боловсруулагч, шийдвэр гаргагчид болон судлаачдыг мэдээллээр хангахад оршино.

Зорилт

Үндсэн зорилгын хүрээнд дараах зорилтуудыг дэвшүүлдэг. Үүнд:

- 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт хэрэгцээг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, ажил мэргэжил, байршил тус бүрээр тодорхойлох;
- Дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлд өнгөрсөн нэг жилийн хугацаанд үүссэн ажиллах хүчний хомсдолыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил мэргэжлээр тодорхойлох;
- Ур чадварын эрэлт хэрэгцээг тодорхойлох;
- Жил бүрийн судалгааны үр дүнгээр динамик мэдээлэл бэлтгэж, ХЗЗ-ийн эрэлтийн хандлагыг тодорхойлох.

Судалгааны хязгаарлагдмал байдал

Судалгаа дараах хязгаарлалтыг өөртөө агуулсан болно. Үүнд:

1. Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоог ашигласан учраас албан бус секторын хөдөлмөрийн эрэлт тодорхойлогдоогүй;
2. 2022 онд шинээр үйл ажиллагаа эрхэлж эхэлсэн аж ахуйн нэгж байгууллагууд түүврийн хүрээнд багтаагүй;
3. Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны салбар, төрийн удирдлага, батлан хамгаалах, албан журмын нийгмийн хамгааллын салбарууд нь онцлогтой салбарууд учир түүврийн хүрээнээс хасаж бусад 18 салбарын хүрээнд судалгааг явуулдаг.

Судалгааны ерөнхий зохион байгуулалт

Судалгааны мэдээллийг ААНБ-ын удирдлага, удирдах албан тушаалтан, эсвэл хүний нөөцийн ажилтантай уулзаж, ярилцлагын аргаар цуглууллаа. Мэдээлэл цуглуулахад судалгааны баг дараах зарчмыг баримтлан ажилласан. Үүнд:

- Шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, нэгдсэн арга зүйг ашиглах;
- Судалгаанд оролцогчдын мэдээллийн нууцлалыг хамгаалах;
- Бүх ойлголт, тодорхойлолт нь оролцогч талуудад /тухайлбал, асуулга боловсруулагчид, ярилцлага авагчид, судалгаанд оролцогчид, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх ажилтнууд/ ойлгомжтой байх;
- Цуглуулсан мэдээлэл нь судалгааны зорилгод нийцсэн, үнэн бодитой байх;
- Судалгааны дүн, тайлан нь тодорхой, ойлгомжтой, хэрэгцээтэй байх.

Судалгааны мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааг 2022 оны 11 дүгээр сараас 2023 оны 3 дугаар сарын хооронд зохион байгуулж, Үндэсний статистикийн хорооны Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж буй ААНБ-аас түүвэрлэн хамруулсан.

2.СУДАЛГААНЫ ТҮҮВЭР, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Судалгаанд хамрагдах боломжтой нийт ААНБ-ын түүврийн эх олонлогийг 2021 оны жилийн эцэст Үндэсний статистикийн хорооны Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй, үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоогоор тодорхойлсон. Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулсан буюу “үйл ажиллагаа явуулсан” гэж мэдүүлсэн, эдийн засгийн үйл ажиллагааны 18 салбарын аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулан түүврийн хэмжээг тогтоосон.

Түүврийн хэмжээ:

Түүврийн хэмжээг тогтооход өмнөх судалгааны мэдээллийн баазад боловсруулалт хийж, үндсэн үр дүнг тооцоолохдоо түүврийн алдааны үзүүлэлтийг хамтад нь тооцож, үнэлсний үндсэнд тогтоодог зарчимаа баримтлан гүйцэтгэлээ.

Түүврийн дизайныг үнэлэхдээ ААНБ-ын ажиллах хүч шинээр авах хувийн үзүүлэлтийг ашиглалаа. Түүврийн вариацийн коэффициент, алдааны хязгаар, стандарт алдаа зэргээс харахад энэ жилийн судалгааны үр дүн, төлөөлөх чадвар хангалттай байсныг харуулж байна.

Хүснэгт 31. Түүврийн хэмжээ, ажиллах хүчний хэрэгцээтэй ААНБ-ын эзлэх хувь, салбараар

ID	Салбарын нэр	Шинэ ажилтан авах ААНБ-ын эзлэх хувь	Стандарт алдаа	95% итгэх интервал		Вариацийн коэффициент	Алдааны хязгаар
				Доод	Дээд		
A	ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	44.4	1.0	42.4	46.4	0.0	2.0
B	Уул уурхай, олборлолт	58.4	1.8	54.8	62.0	0.0	3.6
C	Боловсруулах үйлдвэрлэл	52.5	0.7	51.1	53.9	0.0	1.4
D	Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	46.7	3.2	40.3	53.0	0.1	6.3
E	Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	30.1	3.5	23.0	37.2	0.1	7.1
F	Барилга	42.6	0.6	41.3	43.8	0.0	1.2
G	Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциплын засвар үйлчилгээ	36.3	0.3	35.7	36.8	0.0	0.5
H	Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	25.0	1.0	23.0	27.0	0.0	2.0
I	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	50.9	1.1	48.6	53.1	0.0	2.2
J	Мэдээлэл, холбоо	46.9	1.1	44.7	49.2	0.0	2.3
K	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	11.1	0.7	9.6	12.6	0.1	1.5
L	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	44.1	1.5	41.1	47.1	0.0	3.0
M	Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	40.5	0.7	39.1	42.0	0.0	1.4
N	Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	47.9	0.9	46.1	49.7	0.0	1.8

P	Боловсрол	46.5	0.8	44.9	48.1	0.0	1.6
Q	Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	51.5	1.1	49.3	53.7	0.0	2.2
R	Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	32.1	1.5	29.1	35.1	0.0	3.0
S	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	24.5	0.5	23.5	25.4	0.0	1.0

Эх сурвалж: ХНХСИ, ХЗЗ-ийн эрэлтийн барометрийн судалгаа-2022, тооцоо хийсэн түүврийн хэмжээ 2503

Дээр дурдсан хосолмолын дагуу түүврийн хуваарилалтыг тооцсон бөгөөд ингэхдээ өмнөх судалгааны түүврийн дизайныг хэвээр хадгалах зарчмыг баримталсан болно.

Судалгаанд 150 ба түүнээс дээш ажиллагчидтай 300 гаруй аж ахуйн нэгжийг нэлэнхүйд нь хамруулахыг зорилоо. Уг судалгааны түүврийн хуваарилалт нь ААНБ-ын ажиллагчдын тоог бүлгийн хувьд харьцангуй хэвийн тархалттай гэж үзсэн.

Хүснэгт 32. Түүврийн хэмжээ, салбараар, ажиллагчдын тооны бүлгээр /мян/

ID	Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллагчдын тооны бүлэг				
		1-9	10-29	30-49	50-149	150- аас дээш
A	ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	65	18	2	4	1
B	Уул уурхай, олборлолт	18	8	2	21	19
C	Боловсруулах үйлдвэрлэл	113	32	7	49	45
D	Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	4	5	1	10	10
E	Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	3	2	1	9	8
F	Барилга	136	56	16	64	59
G	Бөөний болон жижиглэн худалдаа: Машин мотоциклын засвар үйлчилгээ	504	57	13	64	59
H	Тээвэр, агуулахын үйл ажиллагаа	35	10	3	31	28
I	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	49	19	2	19	13
J	Мэдээлэл, холбоо	39	8	2	12	11
K	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	33	4	1	5	5
L	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	25	9	1	7	5
M	Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	99	21	5	28	22
N	Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	61	14	4	16	15
P	Боловсрол	70	83	36	162	61
Q	Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	42	43	4	14	13
R	Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	30	9	1	9	5
S	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	194	35	4	25	14
	Нийт	1520	433	105	549	393

Хуваарилалтын явцад тухайн бүлэгт байгаа ААНБ-уудын тоо нь харьцангуй цөөн буюу төлөвлөсөн түүврийн хэмжээтэй хэтэрхий ойролцоо, эсвэл бага байгаа тохиолдолд тухайн бүлгийн ААНБ-уудыг нэлэнхий гэж үзэж, урьдын адил бүгдийг судалгаанд хамруулсан. Энэ тохиолдолд тэдний төлөөлөх жин нь 1 болох юм. Түүврийн хүрээнээс судалгаанд хамруулах ААНБ-ыг сонгохдоо энгийн санамсаргүй түүврийн аргыг ашигласан болно.

3. СУДАЛГААНЫ МЭДЭЭЛЭЛ ЦУГЛУУЛАЛТ, БОЛОВСРУУЛАЛТ

Мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалт

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтыг энэ жилийн онцлог нөхцөл байдлаас шалтгаалан судалгаа авах бүхий л боломжит нөхцөл байдлыг ашигласан бөгөөд утас /CATI/ болон планшетаар /CAPI/, цаасан асуулга /PAPI/-аар авч, нэмэлтээр онлайн /CAWI/-аар гэх мэт аргуудыг ашиглан гүйцэтгэлээ.

Судалгааны асуулга нь өмнөх жилүүдийн судалгааны нэгэн адил ажиллагчдын дэлгэрэнгүй мэдээлэл, ажиллах хүчний эрэлт болон хомсдолын мэдээллийг багтаасан бөгөөд ажиллах хүчний ур чадварын модуль асуулгыг нэмж, дараах үндсэн 3 бүлэгтэй байсан. Үүнд:

1. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ерөнхий мэдээлэл
2. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, 2022 оны ажиллах хүчний хомсдолын мэдээлэл
3. Ажиллах хүчний ур чадварын эрэлтийг мэдээлэл

Мэдээллийн чанарыг хангах зорилгоор явцын хяналтыг тогтмол явуулж, программд оруулсан мэдээллийг судалгааны ярилцлагын аудио бичлэгтэй тулгалт хийх, хариултын уялдаа холбоог шалган, шаардлагатай тохиолдолд судалгаанд оролцогчоос дахин тодруулга авч засварлан, баталгаажуулсан.

Судалгааны мэдээллийг оруулахад CPro 7.7 (тооллого, түүвэр судалгааны мэдээлэл боловсруулах систем) программыг, мэдээлэл боловсруулж, үндсэн үр дүнг нэгтгэн гаргахад SPSSS программыг ашигласан болно.

Хавсралт
Хавсралт 1. Ажиллах хүчний эрэлт, салбар, мянган хүнээр, 2013-2023 он

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Ажиллах хүчний эрэлт										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	12.9	5.5	6.4	7.5	4.9	4.5	1.9	2.3	2.4	1.5	2.4
Уул уурхай, олборлолт	3.1	2.3	4.5	1.7	3.3	2	2.2	3	1.2	1.7	4.4
Боловсруулах үйлдвэрлэл	10.9	12.3	8.9	9.1	10	8.1	10.3	7.4	6.8	10.2	9.5
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж		0.7	0.2	1.7	1.2	0.3	0.5	0.7	0.3	0.2	0.3
Усан хангамж; бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа			0.4	0.2	0.4	0.2	0.2	1.5	0.4	0.8	0.4
Барилга	14.8	22.4	17	11.4	9.8	18.6	17.7	14.5	10.8	11.5	13.3
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	14.3	12.6	19.1	24.5	5.5	15.2	13.2	16.7	13.3	23.9	22.0
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	7	2.6	2	2.3	3.2	2.8	2.8	2	1.7	3.7	2.1
Байр, сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	3.6	2.7	2.6	2.6	5.7	3.1	3.8	4	2.5	4.1	3.9
Мэдээлэл, холбоо			1.9	1.2	2.2	1.9	1.6	1.6	1.4	1.5	2.0
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа		0.8	1.4	1.5	0.9	0.8	1.6	1.5	0.6	3.8	1.7
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа			0.9	0.4	2.1	1.2	1.8	1.1	1.9	0.4	0.8
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа			3.6	2.7	2	4.8	2.5	2.5	1.5	2.6	4.2
Захираганы болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа			3.2	2.4	4.9	5.4	4.1	4.4	2.7	2.4	5.0
Боловсрол		0.5	1	2.8	5.5	2.3	1.7	2.8	1.4	3.5	4.7
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа		1.4	1.4	1.8	6.6	2.1	1.5	3.6	1.7	2.8	2.6
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам		0	0.4	1.9	1.5	0.6	1.2	0.9	0.2	1.0	0.8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	12.3	10.3	2.5	4.3	0.9	0.8	0.8	2.3	1.8	2.6	4.5
Нийт	78.8	75.4	77.5	80.1	70.7	74.6	69.4	72.7	52.6	78.0	84.6

Менежер, бөөний худалдааны / дэлгүүрийн	Ачигч, агуулахын	Нягтлан бодогч, төлбөр тооцооны	Инженер, цахилгааны	Санхүүгийн ажилтан	Жолооч	Түгээгч	Ачигч	Сулжигч	Цагдаа
Мужаан, засварын	Борлуулагч	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын	Жолооч, хотны машины	Механикч инженер	Эм найруулагч	Үйлчлэгч	Багш	Ачигч агуулахын	Инженер, цахилгааны
Эм зүйч	Зөөгч	Менежер, үл хөдлөх хөрөнгийн	Мах махан бүтээгдэхүүний боловсруулах үйлдвэрлэлийн ажилтан	Эсгүүрчин	Мужаан	Барилгын инженер	Үйлчлэгч	Оёдолчин	Зөөгч
Тогооч	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	Дэлгүүрийн кассчин	Дэлгүүрийн кассчин	Тогооч	Нягтлан бодогч	Засварчин	Инженер	Өрлөгчин, шаварчин	Арматурчин
Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	Арматурчин	Төлөөлөгч, борлуулалтын	Сантехникч, хоолой засварчин	Нягтлан бодогч	Инженер / иргэний барилгын/	Цахилгаанчин	Операторч	Баяжуулахын оператор	Зүсэгч, чулуу
Ачигч, дэлгүүрийн	Ачигч, дэлгүүрийн	Мухлаг /лангууны худалдагч	Их эмч, ерөнхий мэргэжлийн	Хүнсний барааны худалдаалагч	Өрөгч угсрагч	Борлуулагч	Барилгачин	Гагнуурчин	Цахилгаанчин
Малын эмч	Гагнуурчин	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / маркетингийн/	Жолооч, бага оврын, бүхээлт тэрэгний	Борлуулагч	Инженер /хийн хоолойн/	Нягтлан бодогч	Мужаан	Нягтлан бодогч	Ахлах нягтлан бодогч
Гагнуурчин	Гараар аяга таваг угаагч	Гагнуурчин	Цахилгаанчин	Техникийн туслах ажилтан	Цахилгаанчин	Касс	Барилгын инженер	Тогооч	Теллер банкны
Арматурчин	Операторч, талх жигнэх машины	Инженер, аж үйлдвэрийн	Гагнуурчин	Хүнсний технологич	Операторч / телефон холбооны/	Багш	Зөөгч бармен	Цэвэрлэгч, албан тасалгааны	Барилга угсралтын мужаан
Автомашны хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	Үйлчилгээний болон энгийн ажлын зохион байгуулагч	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн	Сантехникч, хоолой угсрагч	Харуул	Улаагч үйлчлэгч	Галч	Сантехникч	Цахилгаанчин	Өрөгч, тоосгон гүүрний

Хавсралт 2. Хомсдолтой ажил мэргэжил, 2014-2022 он

Ажил мэргэжлийн нэр									
2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	
Цэвэрлэгч/үйчлэгч, албан тасалгааны	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	Туслах ажилтан, барилгын туслах	Мухлаг /лангууны худалдагч	Засалчин, шаварчин	Худалдагч	Жолооч	Зөөгч	Сүлжигч	
Туслах ажилтан, барилгын туслах	Туслах ажилтан, барилга угсралтын	Жолооч, машины	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	Их эмч	Мужаан	Мужаан	Эмч	Барилгын туслах	
Малын эмч	Мухлаг /лангууны худалдагч	Тогооч	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын	Тогооч	Тогооч	Тогооч	Тогооч	Засалчин	
Хаалгач	Тогооч, ерөнхий	Дэлгүүрийн кассчин	Зөөгч	Барилгын туслах ажилтан	Жолооны багш	Байгаль хамгаалагч	Цахилгаанчин	Худалдагч	
Дэлгүүрийн туслах ажилтан	Шаварчин засалчин, засал чимэглэлийн	Засалчин, шаварчин	Сувилгач, ерөнхий мэргэжлийн	Модон бүтээгдэхүүний мужаан	Цэцэрлэгийн багш	Сүлжигч	Засал чимэглэл	Хүнсний технологи	
Менежер, бөөний худалдааны /дэлгүүрийн/	Гагнуурчин	Барилгачин	Эмийн сангийн эм зүйч /эмийн худалдааны/	Жолооч	Эм найруулагч	Дуу хөгжмийн багш	Сантехникч	Мэдээллийн ажилтан	
Операторч, автогрейдерийн	Жолооч, ачааны тэрэгний	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын	Тогооч, ерөнхий	Сантехникч	Нядлагч	Хамгаалалтын ажилтан	Мужаан	Бетон арматурчин	
Жолооч, машины	Дэлгүүрийн кассчин	Харуул, гэрээт албаны	Харуул, гэрээт албаны	Худалдагч	Засалчин шаварчин	Цахилгаанчин	Гагнуурчин	Гагнуурчин	
Тогооч	Ачигч, агуулахын	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	Оёдолчин, зөөлөн эдлэлийн	Оёдолчин	Тоног төхөөрөмжийн засварчин	Авто засварчин	Жолооч	Хамгаалагч	
Дарга, эрхлэгч/менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /борлуулалтын/	Цахилгаанчин	Туслах ажилтан, барилга буулгах	Гагнуурчин	Арматурчин	Оёдолчин	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн мэргэжилтэн	Үйлдвэрийн туслах ажилтан	Китгелчин	

Инженер, дотоод шатагтат хөдөлгүүрийн	Механик инженерийн техник, автомашины	Жолооч, тэргэнцрийн /уул уурхайн/	Мухлаг /лангууны худалдагч	Хөргөлтийн инженер	Хамгаалагч	Эмч	Сувилагч	Цутгагч
Нягтлан бодогч	Харуул, гэрээт албаны	Аудитор	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	Барилгын мужаан	Усчин	Гагнуурчин	Механик инженер	Цахилгаанчин
Мужаан, засаарын	Өнгөлөөний мужаан	Дарга, эрхлэгч / менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / борлуулалтын/	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын	Гагнуурчин	Хүнсний технологич	Дулааны инженер	Гадаад хэлний багш	Маркетинг борлуулалт
Ачигч, дэлгүүрийн	Инженер, цахилгааны	Фермийн ажилтан, мэргэшсэн /сүүний/	Нарийн мужаан	Албан байгууллагын үйлчлэгч	Арматурчин	Нэвтрүүлэгч	Барилгын туслах ажилтан	Сувилагч
Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	Цэвэрлэгч, албан байгууллагын	Савлагч /гараар/	Туслах ажилтан, барилга угсралтын	Үйлдвэрийн ажилтан	Кетель машин беригч	Зөөгч	Өндрийн буулт хийгч	Авто замын инженер
Инженер, цахим зүйн /техник хангамжийн/ (компьютерийн)	Сувилагч, арга зүйч	Зөөгч	Бармен	Борлууллагч	Зөөгч	Сантехник слесарь	Арматурчин	Худалдааны төлөөлөгч
Мухлаг /лангууны худалдагч	Борлууллагч	Нарийн мужаан	Эм найруулагч	Кассчин	Хөдөө аж ахуйн механикжуулагч	Үйлчлэгч	Инженер	Үйлдвэрийн туслах ажилтан
Операторч, хүнд даацын авто машины	Барилга угсралтын мужаан	Зэрэг тогтоогч, махны	Борлууллагч	Нягтлан бодогч	Сувилагч	Сувилагч	Нярайн сувилагч	Жолооч
Засалчин, шаварчин	Ахлах нягтлан бодогч	Инженер, барилгын технологийн	Багш, бага ангийн /мэргэжлийн/	Хүнсний технологич	Үйлчлэгч	Соробан багш	Хүнсний ногоо тариалатч	Сантехникч
Гагнуурчин	Малын эмч	Графикч дизайнч, зураглаач	Гал тогооны туслах ажилтан	Жижүүр	Барилгын инженер	Нягтлан бодогч	Программ хангамжийн инженер	Шаварчин, өрлөгчин

Хавсралт 4. 2023 оны ажиллах хүчний эрэлт, ажил мэргэжлээр

Д/д	Код	Ажил мэргэжлийн нэр	Ажиллах хүчний эрэлт
1	712311	Засалчин, шаварчин	4385
2	911211	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан тасалгааны	4292
3	932912	Үйлдвэрлэл, аж ахуйн туслах ажилтан	3455
4	833212	Операторч, хүнд даацын авто машины	2740
5	931211	Туслах ажилтан, барилгын туслах	2714
6	521111	Мухлаг /лангууны худалдагч	2711
7	322101	Туслах сувилагч	2681
8	241112	Нягтлан бодогч	2213
9	832211	Жолооч, машины	2175
10	231038	Багш, англи хэлний	1689
11	142012	Менежер, бөөний худалдааны /дэлгүүрийн/	1417
12	711515	Мужаан, засварын	1389
13	226201	Эм зүйч	1385
14	343411	Тогооч	1349
15	214417	Инженер, дотоод шаталтат хөдөлгүүрийн	1285
16	933316	Ачигч, дэлгүүрийн	1283
17	225011	Малын эмч	1225
18	721214	Гагнуурчин	1092
19	711411	Арматурчин	1073
20	723119	Автомашин хөдөлгүүрийн засварчин, моторчин	1073
21	132416	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /агуулахын/	1040
22	962911	Хаалгач	872
23	122111	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /борлуулалтын/	839
24	921313	Туслах, тариаланч	773
25	541412	Бие хамгаалагч	764
26	222102	Сувилагч, ерөнхий мэргэжлийн	751
27	513111	Зөөгч	738
28	243311	Борлуулалтын ажилтан /аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн/	737
29	221102	Хүний их эмч, өрхийн анагаах судлалын	708
30	432111	Нярав, ахлах	707
31	121212	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, газар, хэлтэс, тасгийн /хөдөлмөрийн харилцааны/	641
32	211411	Геологич	630
33	741111	Цахилгаанчин	627
34	962918	Манаач, сахиул, харуул, жижүүр	626
35	731415	Зуухны өрлөгчин	591
36	263629	Лам	587
37	731818	Гар оёдолчин	569
38	214211	Инженер, барилга байгууламжийн бүтээцийн технологийн	545

39	234205	Туслах багш, цэцэрлэгийн	537
40	431118	Нярав, кассын	522
41	752135	Мод боловсруулах тоног төхөөрөмжийн засварчин, тохиргоочин	501
42	215111	Инженер, цахилгааны	493
43	265512	Жүжигчин	489
44	522313	Дэлгүүрийн туслах ажилтан	481
45	313911	Операторч, автомат машины хяналт	432
46	818212	Операторч, уурын хөдөлгүүрийн	431
47	215228	Инженер, цахим зүйн /техник хангамжийн/ (компьютерийн)	423
48	325713	Байцаагч, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн	418
49	264121	Орчуулагч-нэвтрүүлэгч, радио, телевизийн /гадаад хэлний/	415
50	511313	Аялалын хөтөч	404
51	711521	Угсрагч, цехийн	404
52	422612	Хүлээн авагч, зочид буудлын	392
53	711111	Барилгачин	392
54	411011	Конторын үндсэн ажилтан	388
55	812127	Операторч, автогрейдерийн	381
56	333413	Өмч борлуулагч	379
57	214611	Инженер, баяжуулахын	371
58	911220	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, талбайн	339
59	712613	Сантехникч, дулааны төхөөрөмжийн	328
60	122112	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /маркетингийн/	321
61	712511	Угсрагч, толь	316
62	723337	Угсрагч-суурилуулагч, үйлдвэрийн машин, тоног төхөөрөмжийн	316
63	243411	Мэдээлэл, холбооны технологи борлуулалтын мэргэжилтэн	300
64	242316	Хүний нөөцийн мэргэжилтэн	295
65	214435	Механикч, инженер, машин механизмын	293
66	311237	Техникч, төмөр замын, барилга замын аж ахуйн	276
67	133012	Хэрэглээний программ хангамж боловсруулах менежер	271
68	261914	Хуулийн зөвлөх	264
69	811119	Операторч, ил уурхайн том оврын экскаваторын	263
70	833213	Жолооч, ачааны тэрэгний	250
71	611314	Цэцэрлэгч	247
72	911113	Гараар аяга таваг угаагч	236
73	216113	Архитекторч, барилгын /орон сууцны/	228
74	422212	Операторч, телефоны холбооны	223
75	742112	Цахим техник хэрэгслийн механикч, засварчин	220
76	411012	Бичиг хэргийн ажилтан	213
77	263412	Сэтгэл зүйч, боловсролын	211
78	911214	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, албан байгууллагын	210
79	264211	Сэтгүүлч, сонин сэтгүүл, радио, телевизийн	208
80	753619	Гутал засварчин	204

81	221201	Хүний их эмч	193
82	941212	Гал тогооны туслах ажилтан	193
83	343214	Дизайнч, загварын	190
84	241212	Санхүүгийн зөвлөх	189
85	721416	Слесарь, металл хийц угсралтын	189
86	214216	Инженер, иргэний ба үйлдвэрийн барилгын	183
87	941213	Гал тогооны бэлтгэгч	179
88	611312	Хүлэмжийн ажилтан, мэргэшсэн	177
89	112011	Захирал, гүйцэтгэх захирал, аж ахуйн нэгж, байгууллагын	176
90	263313	Мэргэжилтэн, олон улсын харилцааны	169
91	513211	Бармен	167
92	214117	Инженер, техник засварын	166
93	216612	Графикч дизайнч, зураглаач	166
94	234101	Багш, ерөнхий боловсролын сургуулийн бага ангийн	161
95	751227	Нарийн боов хийгч	161
96	134614	Даатгалын агентлагын менежер	158
97	912116	Индүүчин	158
98	951012	Машин угаагч	158
99	214415	Инженер, автомашины	153
100	216311	Дизайнч, хувцасны	147
101	214139	Технологич, сав баглаа боодлын	146
102	263111	Эдийн засагч	144
103	333911	Агент, бизнес үйлчилгээний	139
104	711219	Өрөгч, угсрагч, барилгын	139
105	933323	Агуулахын ажилтан	139
106	751217	Жор найруулагч	137
107	333211	Хурал зөвлөгөөн болон тэмдэглэлт үйл явдлыг төлөөлөгч / зохион байгуулагч/	136
108	515312	Жижүүр /байрны/	131
109	732121	Хэвлэлийн эх бэлтгэгч	131
110	721525	Ээрч-ороогч, төмөр утасны	129
111	814116	Дугуй засварчин	129
112	834115	Жолооч, тракторын	127
113	214111	Инженер, аж үйлдвэрийн	125
114	215211	Инженер, радио холбооны /релейн/	125
115	225012	Мал, амьтны эмгэг зүйч	124
116	214261	Инженер, барилгын материалын иж бүрэн автомат удирдлагатай технологийн шугамын	123
117	732126	Хэвлэлийн үйлдвэрийн бусад ажилтан	123
118	311235	Байцаагч, орон сууцны	121
119	343114	Фото зурагч	120
120	742218	Холбооны техникч	120

121	941113	Бууз чимхэгч	120
122	214118	Инженер, төлөвлөлтийн	119
123	131114	Хөдөө аж ахуй, ан агнуур, ойн ба загасны аж ахуй, мал эмнэлэг, биотехнологийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний алба, хэлтэс, тасаг, ээлжийн менежер	118
124	241111	Аудитор	117
125	214434	Механикч, инженер, дулааны	114
126	216314	Дизайнч, үйлдвэрийн	104
127	311721	Төмөрлөгийн үйлдвэрийн мастер, цувигч, бусад ажилтан	104
128	331211	Мэргэжилтэн, зээллэгийн	104
129	343213	Дизайнч, дотоод чимэглэлийн	104
130	412011	Нарийн бичгийн дарга	104
131	514111	Үсчин	102
132	226915	Нийгмийн эрүүл мэндийн мэргэжилтэн, хүнсний эрүүл ахуйн судлалын	100
133	235101	Арга зүйч, ердийн цэцэрлэгийн	100
134	243114	Мэргэжилтэн, маркетингийн үйл ажиллагааны	99
135	231088	Багш, солонгос хэлний	98
136	611112	Хүнсний ногоо тариалагч	95
137	214430	Механикч, инженер, автомашины	92
138	216515	Байрзүйч, гидрографийн	92
139	313413	Түгээгч, шатах тослох материалын	88
140	731815	Хивс нэхэгч	86
141	753310	Оёдолчин	86
142	721132	Хэвлэгч	83
143	833111	Жолооч, автобусны	83
144	213112	Биологич	82
145	242112	Бизнесийн зөвлөх	82
146	541416	Хамгаалалтын /албаны/ ажилтан	82
147	321301	Эм найруулагч	80
148	231068	Багш, сурган хүмүүжүүлэх ухааны	79
149	262219	Номын санч, мэдээллийн ажилтан	79
150	325715	Байцаагч, стандартын	79
151	611313	Цэцэгчин	79
152	251911	Чанар шалгагч /компьютерийн/	78
153	834313	Бусад кранч	78
154	515111	Аж ахуйн ажилтан /зочид буудлын/	77
155	213218	Ойн инженер	76
156	263115	Эдийн засагч, санхүүгийн	76
157	143913	Харилцах төвийн менежер	74
158	231049	Багш, математикийн	74
159	741219	Монтёр цахилгааны /диспетчерийн тоног төхөөрөмж/	74
160	122313	Менежер, төслийн /удирдагч, зохицуулагч/	73

161	121911	Дарга, эрхлэгч /менежер/, захиргаа, үйлчилгээний	70
162	754411	Ариутгагч	70
163	831218	Замчин, төмөр замын	70
164	314115	Лаборант, хими биологийн	69
165	752140	Мод хатаалгын зуухны галч	69
166	213212	Агрономич, үрийн	67
167	222115	Сувилагч, халдварт өвчний сувилахуйн	67
168	231040	Багш, инженерийн /механикийн/	67
169	243211	Мэргэжилтэн, олон нийтийн мэдээллийн	67
170	314112	Техникч, биохимийн	67
171	332211	Төлөөлөгч, борлуулалтын	67
172	611111	Фермийн мэргэшсэн ажилтан /талбайн үр тарианы/	67
173	226101	Шүдний их эмч	66
174	232047	Багш, веб техникийн	66
175	312114	Технологи, бүртгэлийн ажилтан	66
176	513212	Бариста	66
177	311223	Техникч, байгууламжийн чанар, стандарт, хяналтын	65
178	711511	Барилга угсралтын мужаан	65
179	231093	Багш, дуу, хөгжмийн	64
180	833211	Жолооч, цемент зуурагч, тээвэрлэгч машины	64
181	231017	Багш, герман хэлний	63
182	431215	Ажилтан, зээллэгийн	63
183	233011	Багш, физикийн	62
184	265131	Сэргээн засварлагч	62
185	234201	Багш, цэцэрлэгийн бүлгийн	61
186	524212	Борлуулагч	61
187	311529	Техникч, хөдөө аж ахуйн машин, тоног төхөөрөмжийн	59
188	611113	Тариаланч	59
189	611219	Фермч, мод, ургамал арчлагч	59
190	753118	Эсгүүрчин, бүх төрлийн хувцас, бусад зүйлсийн	58
191	712629	Угсрагч, сантехникийн систем, тоног төхөөрөмжийн /усан хангамжийн төвлөрсөн хоолойн/	55
192	265212	Дуучин, дуурийн, найрал дууны, эстрадын	53
193	211313	Химич	52
194	214231	Инженер, гүүр, тунелийн	52
195	214252	Инженер, халаалт, агаар сэлгэлт, агааржуулалтын	52
196	215311	Телехолбооны инженер	52
197	232019	Багш, хөгжмийн	52
198	111270	Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, Шинжлэх ухааны академийн	51
199	213156	Жижиг амьтны эмч, эм зүйч, шинжээч	51
200	311616	Химийн инженерийн техникч	51
201	514211	Гоо засалч/гоо сайханч	51

202	751619	Холигч, хураагч, хэрчигч тамхи	51
203	722318	Операторч, ерөмдөгч суурь машины	50
204	933113	Жолооч, тэргэнцэрийн	50
205	231089	Багш, физикийн	48
206	262112	Архивч	47
207	511117	Үйлчлэх ажилтан, нисэх онгоцны	46
208	818311	Шил савлагч	46
209	214524	Технологич, хүнс, ундааны	45
210	342211	Дасгалжуулагч	45
211	752323	Токарчин, модны	45
212	214621	Маркшейдер, далд уурхайн	44
213	214221	Инженер, шугаман хоолойн	43
214	214635	Инженер, төмөр бэлтгэх талбайн	43
215	243212	Мэргэжилтэн, хэвлэл мэдээллийн	43
216	252311	Холбооны шинжээч /компьютерийн/	43
217	263510	Нийгмийн ажилтан	43
218	313515	Операторч, төмөр хайлагч машины	43
219	751221	Талх хийгч	43
220	932112	Савлагч /гараар/	43
221	21043	Автотехникийн	42
222	216527	Зураг зүйч	42
223	712612	Сантехникч, хоолой засварчин	42
224	231091	Багш, химийн	41
225	233001	Багш, монгол хэл, уран зохиолын	41
226	214619	Инженер, уул уурхайн ашиглалтын	40
227	311512	Механик инженерийн техникч	40
228	122312	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн / бүтээгдэхүүний хөгжлийн/	38
229	142011	Менежер, бөөний худалдааны	38
230	912117	Угаагч, гараар /угаалгын газрын/	38
231	721511	Оосорлогч	37
232	211417	Геологич, инженер /хайгуулын/	36
233	226313	Хөдөлмөрийн эрүүл ахуйч	36
234	741226	Цахилгаан шатны тохируулагч /лифтчин/	36
235	962213	Зочид буудлын туслах ажилтан	36
236	221214	Хүний их эмч, үе бүтээх, солих мэс засал судлалын	35
237	422614	Хүлээн авагч, оффисын	34
238	221244	Хүний их эмч, эпилепси судлалын	33
239	222118	Сувилагч, цус хавдрын сувилахуйн	33
240	226501	Хоол зүйч	33
241	321401	Шүдний техникч	33
242	121113	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, газар, хэлтэс, тасгийн / санхүүгийн/	31

243	343512	Мэргэжилтэн, театрын хувцасны	31
244	532913	Асрагч, эмнэлгийн	31
245	212039	Статистикч	30
246	213122	Нян судлаач	30
247	933315	Ачигч, агуулахын	30
248	231001	Багш, япон хэлний	27
249	231018	Багш, эдийн засгийн	27
250	231042	Багш, инженерийн /химийн/	27
251	231046	Багш, компьютерийн	27
252	242411	Зөвлөх, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох	27
253	516511	Жолооны багш	27
254	213312	Байгаль хамгаалагч	26
255	241117	Нягтлан бодогч, тооцооны	26
256	216423	Төлөвлөгч, тээврийн хөдөлгөөн	25
257	214914	Барилгын материалын мэргэжилтэн	24
258	834311	Операторч конвейрын гүүрэн краны, агуулахын, өргүүр сагстай өргөгчийн	24
259	142013	Менежер, бөөний худалдааны /импортын/	23
260	311513	Механик инженерийн техникч, автомашины	23
261	141116	Менежер, зочид буудлын	22
262	233014	Багш, биологи, байгаль шинжлэлийн	22
263	263527	Нийгмийн ажилтан, хүүхэд, гэр бүл судлалын	22
264	231047	Багш, орос хэлний	21
265	232070	Багш, авто механикийн	21
266	252215	Эрхлэгч, шинэ хэрэгслийг зохион бүтээх, хөгжүүлэх ажлын	21
267	263112	Эдийн засагч, худалдааны	21
268	233007	Багш, мэдээлэл зүйн	20
269	213121	Микробиологич	19
270	241314	Санхүүгийн шинжээч	19
271	723113	Механикч, автомашины	19
272	21035	Эксковаторчин- кранчин	18
273	222201	Эх баригч	18
274	222116	Сувилагч, хөнгөвчлөх эмчилгээний сувилахуйн	17
275	522311	Худалдаачин /жигжиглэнгийн газрын/	17
276	121917	Газар, хэлтсийн дарга, эрхлэгч /менежер/	16
277	214138	Технологич, нэхмэлийн	16
278	232045	Багш, мэдээллийн технологийн	16
279	612124	Саальчин	16
280	632011	Фермч, өрхийн хэрэгцээний мал аж ахуйн	16
281	711223	Барилгын хэв хашмал угсрагч	16
282	811125	Өрмийн мастер	16
283	811214	Операторч, чулуу боловсруулах, бутлах, зүсэх, өрөмдөх, тээрэмдэх машины	16

284	142016	Менежер, бөөний худалдааны /захиалгаар үйлчлэх дэлгүүрийн/	15
285	215116	Инженер, системийн	15
286	221276	Хүний их эмч, халдварт өвчин судлалын	15
287	226909	Нийгмийн эрүүл мэндийн мэргэжилтэн	15
288	262119	Мэргэжилтэн, архив, албан хэрэг хөтлөлтийн стандартчиллын	15
289	431216	Ажилтан, санхүүгийн	15
290	111239	Гишүүн, төрийн албаны зөвлөлийн /орон тооны/	14
291	143911	Аялал жуулчлалын компаний менежер	14
292	242113	Менежментийн зөвлөх	14
293	242412	Мэргэжилтэн, боловсон хүчний сургалтын	14
294	243215	Харилцааны ажилтан	14
295	711324	Сийлбэрчин, чулууны	14
296	711328	Чулуучин, хөшөөний	14
297	752229	Тэмдэглэгч, модны ажлын	14
298	221256	Хүний их эмч, хэвлийн мэс засал судлалын	13
299	243111	Мэргэжилтэн, зар сурталчилгааны	13
300	262218	Номын санч	13
301	522211	Дэлгүүрийн эрхлэгч	13
302	911216	Цэвэрлэгч/үйлчлэгч, рестораны	13
303	111258	Ерөнхий байцаагч, улсын	12
304	213143	Биотехнологич	12
305	231053	Багш, нийгмийн ухааны	12
306	234202	Багш, цэцэрлэгийн ээлжийн	12
307	265218	Хөгжимчин	12
308	511111	Нисэх буудлын үйлчилгээний ажилтан	12
309	713314	Устгагч, хортон шавьж	12
310	941211	Гараар аяга таваг угаагч	12
311	221237	Хүний их эмч, хүүхдийн дүрс оношилгоо судлалын	11
312	231079	Багш, хятад хэлний	11
313	263526	Нийгмийн ажилтан, хүүхэд хамгааллын	11
314	311219	Техникч, ажлын тоо, хэмжээ бүртгэгч	11
315	325711	Байцаагч, хүнсний эрүүл ахуйн	11
316	331314	Нягтлан бодогч, төлбөр тооцооны	11
317	342215	Багш, усанд сэлэлтийн	11
318	712614	Сантехникч, барилгын	11
319	831114	Туслах машинч, газар дээрх галт тэрэгний, зүтгүүрийн	11
320	931213	Туслах ажилтан, автозамын	11
321	211122	Физикч	10
322	211222	Цаг уурч	10
323	214446	Технологич инженер, механикийн	10
324	265413	Ерөнхий найруулагч	10

325	335111	Гаалийн байцаагч	10
326	962112	Зарлага хүргэгч	10
327	262113	Харгалзагч, музейн	9
328	422113	Аялалын мэргэжилтэн	9
329	422511	Мэдээлэл, лавлагаа хариуцсан ажилтан	9
330	432313	Диспетчер, авто тээврийн	9
331	523012	Тасалбар олгогч /цэнгүүн болон спортын арга хэмжээ/	9
332	524911	Түрээсийн худалдаачин	9
333	134942	Мэргэшсэн үйлчилгээний бусад менежер	8
334	143912	Хурал зөвлөгөөн зохион байгуулах төвийн менежер	8
335	211343	Химич, баяжуулалтын	8
336	214634	Мастер, уул, уурхайн	8
337	311429	Техникч, хэмжүүрийн	8
338	422411	Зочид буудлын хүлээн авагч	8
339	541913	Зам хөндлөн гаргагч	8
340	751218	Зуурагч	8
341	121211	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, газар, хэлтэс, тасгийн / боловсон хүчний сургалтын/	7
342	132111	Дарга, мастер /менежер/, алба, хэлтэс, тасаг, цех, ээлжийн / үйлдвэрийн эзэн/	7
343	132113	Дарга, мастер /менежер/, алба, хэлтэс, тасаг, цех, ээлжийн / үйлдвэрлэлийн ба үйл ажиллагааны менежер боловсруулах үйлдвэрлэлийн/	7
344	241121	Нягтлан бодогч, даатгалын	7
345	524311	Хаалганаас хаалганд худалдаалагч	7
346	111249	Ерөнхий менежер, чөлөөт бүсийн	6
347	134934	Найруулагч, тайзны	6
348	214125	Инженер, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын	6
349	232003	Багш, газар зүйн	6
350	233018	Багш, нийгмийн ухааны	6
351	233022	Багш, дүрслэх урлагийн	6
352	262120	Мэргэжилтэн, архивын түүхийн баримтын	6
353	264127	Сурвалжлагч, телевизийн мэдээний	6
354	265314	Бүжигчин	6
355	432112	Нярав, агуулахын	6
356	516214	Үйлчлэгч, зочид буудлын	6
357	811128	Зуухны машинист, засварчин	6
358	811316	Операторч, өрмийн машины	6
359	831112	Машинч, туслах машинч, уул уурхайн зам, зүтгүүрийн	6
360	121915	Дарга, эрхлэгч /менежер/, худалдан авалтын	5
361	133014	Өгөгдлийн сангийн үйл ажиллагааны менежер	5
362	134914	Менежер, хуулийн үйлчилгээний байгууллагын	5
363	214911	Биоанагаахын инженер	5

364	243113	Мэргэжилтэн, барааны	5
365	251214	Программ зохиогч, сүлжээний	5
366	315311	Багш нисгэгч	5
367	321201	Лабораторийн техникч /лаборант/	5
368	343412	Ерөнхий шеф тогооч /Executive chef/	5
369	352149	Техникч, дууны хянагч	5
370	422711	Судлаач	5
371	431112	Ажилтан, няглан бодох хөндлөнгийн хяналтын	5
372	531211	Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын туслах ажилтан	5
373	712630	Шугам хоолойн засвар үйлчилгээний ажилтан	5
374	722316	Операторч, машин механизмын тоног төхөөрөмжийн	5
375	816111	Үр тариа боловсруулах үйлдвэрлэлийн операторч /аппаратчин/	5
376	111240	Дарга, алба, хэлтэс, тасгийн /төрийн албаны зөвлөлийн/	4
377	112020	Захирал, гүйцэтгэх захирал, санхүүгийн	4
378	211211	Инженер, цаг уурч	4
379	214113	Инженер, машин тоног төхөөрөмжийн	4
380	214128	Инженер, чанарын	4
381	214445	Технологич, гагнуурын	4
382	215216	Инженер, дохиоллын системийн	4
383	222106	Сувилагч, мэдрэлийн сувилахуйн	4
384	226401	Хөдөлгөөн засалч	4
385	235110	Чанарын үнэлгээ, дотоод хяналт хариуцсан ажилтан	4
386	243312	Борлуулалтын ажилтан /эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, эмийн бүтээгдэхүүн/	4
387	262220	Эрдэм шинжилгээний ажилтан, бизнес үйлчилгээний мэдээллийн	4
388	311715	Сорьц авагч, металлургийн үйлдвэрийн	4
389	311812	Шугам зурагч, техникийн	4
390	432312	Диспетчер, такси, автобусны	4
391	441111	Ажилтан, баримт бичиг хуулбарлах	4
392	441412	Бичиг хэргийн бусад туслах ажилтан	4
393	523011	Дэлгүүрийн кассчин	4
394	541415	Хамгаалалтын /албаны/ ахлагч	4
395	611211	Мод огтлогч, засагч	4
396	721219	Гагнуурчин, цахилгаан ба хийн	4
397	751133	Ясгүй мах бэлтгэгч, загасны	4
398	753326	Хатгамалчин	4
399	817217	Операторч, мод боловсруулах, түүнд холбогдох дамжлагын ажилтан	4
400	832111	Жолооч, хүн тээвэрлэх зориулалт бүхий хөдөлгүүрт хөсгийн	4
401	134413	Орон сууцны үйлчилгээний менежер	3
402	134922	Менежер, ачаа тээврийн	3
403	141215	Менежер, өөртөө үйлчлэх рестораны	3

404	212028	Статистикч, инженерийн	3
405	213133	Ургамал судлаач	3
406	213215	Хөрс судлаач, зөвлөх	3
407	214512	Инженер, нефть, түлшний технологич	3
408	215232	Инженер, барилгын материал үйлдвэрлэлийн автоматжуулалтын	3
409	221216	Хүний их эмч, хүүхдийн гэмтэл согог судлалын	3
410	231092	Багш, хоол зүйч, хоолны эмчилгээний	3
411	232059	Багш, барилгын	3
412	232062	Багш, сантехникийн	3
413	233008	Багш, математикийн	3
414	235103	Сургалтын менежер, ердийн сургуулийн	3
415	235901	Багш, дотуур байрны	3
416	241211	Үл хөдлөх хөрөнгийн зөвлөх	3
417	243115	Мэргэжилтэн, худалдааны гоо зүйн	3
418	251213	Программ зохиогч, системийн	3
419	251317	График, мультимедиа зохиомжийн дизайнч	3
420	262221	Эрдэм шинжилгээний ажилтан, техникийн үйлчилгээний мэдээллийн	3
421	263122	Эдийн засагч, шинжээч	3
422	311724	Техникийн тоо бүртгэгч	3
423	321104	Дүрс, оношлогоо, эмнэлэгийн тоног төхөөрөмжийн техникч, компьютер томограф /рентген туяаны	3
424	335916	Мэргэжилтэн, итгэмжлэлийн үнэлгээний, баталгаажуулалтын	3
425	531112	Яслийн асрагч	3
426	612919	Сургагч, уралдааны морь	3
427	731721	Сагс хийгч, сүлжигч	3
428	732319	Хавж оёх, ширэх машины операторч	3
429	831212	Дохиочин, холбогч, шилжүүлэгч	3
430	832213	Жолооч, бага оврын, бүхээгт тэрэгний	3
431	112037	Захирал, гүйцэтгэх захирал, бизнес үйлчилгээний	2
432	112116	Дэд захирал, санхүүгийн	2
433	121213	Дарга, эрхлэгч /менежер/, хүний нөөцийн	2
434	121913	Дарга, эрхлэгч /менежер/, нийтлэг үйлчилгээний	2
435	133020	Сүлжээний менежер	2
436	134937	Удирдаач, хөгжмийн	2
437	214112	Инженер, байгууламжийн	2
438	214212	Инженер, геотехникийн	2
439	214217	Инженер, замын	2
440	214620	Маркшейдер /зурагзүйч/	2
441	221211	Хүний их эмч, доод мөчний нөхөн сэргээх бичил мэс засал судлалын	2
442	231033	Багш, драмын	2

443	261111	Эрх зүйч	2
444	265220	Хөгжимчин, жаз хөгжмийн	2
445	265320	Ерөнхий баллетмейстр, баллетмейстр	2
446	265434	Тайз заслын ажилтан	2
447	311231	Техникч, судалгаа тооцооллын	2
448	311722	Засварчин, хяналт, удирдлагын төхөөрөмжийн	2
449	323011	Бариач	2
450	331315	Нягтлан бодогч, цалин хөлсний	2
451	351211	Техникч, мэдээллийн сангийн	2
452	432324	Шалгагч, галт тэрэгний үйлчилгээний	2
453	441512	Архивын ажилтан	2
454	813113	Операторч, нефть, байгалийн хий боловсруулах, цэвэрлэх төхөөрөмжийн	2
455	815712	Операторч, индүүний машины	2
456	831213	Төмөр замын өртөөний жижүүр	2
457	834222	Операторч, газар ухах төхөөрөмжийн	2
458	911223	Цэвэрлэгч, барилгын	2
459	111425	Дарга, байгаль орчныг хамгаалах байгууллагын	1
460	111435	Удирдах ажилтан, тусгай сонирхол бүхий бусад байгууллага, нийгэмлэгийн	1
461	112149	Дэд захирал, бусад аж ахуйн нэгж, байгууллагын	1
462	112150	Газар, хэлтсийн дэд захирал /дэд дарга, орлогч дарга/	1
463	121111	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, газар, хэлтэс, тасгийн /захиргааны/	1
464	121311	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, газар, хэлтэс, тасгийн /бодлого төлөвлөлтийн/	1
465	121312	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, газар, хэлтэс, тасгийн /стратегийн төлөвлөлтийн/	1
466	122311	Дарга, эрхлэгч /менежер/, алба, хэлтэс, тасгийн /судалгааны/	1
467	132211	Дарга, мастер /менежер/, алба, хэлтэс, тасаг, цех, ээлжийн /ил, далд уурхайн/	1
468	213157	Чанарын хяналтын лабораторийн шинжээч	1
469	214311	Инженер, агаарын бохирдлын	1
470	221202	Хүний их эмч, анатомын эмгэг судлалын	1
471	221223	Хүний их эмч, ревматологийн	1
472	221228	Хүний их эмч, цус судлалын	1
473	221245	Хүний их эмч, мэдээгүйжүүлэг судлалын	1
474	221262	Хүний их эмч, сэргээн засал судлалын	1
475	222111	Сувилагч, нярайн сувилахуйн	1
476	222125	Сувилагч, уламжлалт анагаах ухааны, Монголын уламжлалт анагаах ухааны бариа заслын сувилахуйн	1
477	222126	Сувилагч, аль ч ангилалд багтаагүй	1
478	224011	Яаралтай тусламжийн мэргэжилтэн	1
479	226404	Хөдөлгөөн засалч, тулгуур эрхтний хөдөлгөөн засал судлалын	1

480	226406	Сэргээн засалч	1
481	231023	Багш, кино зохиол судлалын	1
482	233029	Багш, биологийн	1
483	241113	Ерөнхий нягтлан бодогч	1
484	242111	Байгууллагын арга зүйн шинжээч	1
485	252912	Нууцлалын ажилтан /мэдээлэл, холбооны технологи/	1
486	321106	Дүрс, оношлогоо, эмнэлэгийн тоног төхөөрөмжийн техникч, соронзон давтамжит дүрс оношлогооны	1
487	325311	Эрүүл мэндийн ажилтан, олон нийтийн эрүүл мэндийн тусламжийн	1
488	334111	Конторын албаны зааварлагч,/зохион байгуулагч/	1
489	341114	Хуульчийн туслах	1
490	432315	Диспетчер, галт тэрэгний	1
491	712712	Механикч, агаар сэлгэлтийн	1
492	721512	Кабель холбогч	1
493	722322	Операторч, ферезерийн суурь машины /ферезерчин/	1
494	754311	Чанар шалгагч	1
495	831215	Галт тэрэгний найруулагч	1
496	831217	Вагон үзэгч – засварчин	1
497	834211	Газар шороо, зам засварын болон түүнтэй адилтгах машины операторч	1
498	834314	Засварчин, өргөн тээвэрлэх тоног төхөөрөмжийн	1